

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΑΘΛΗΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ: ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ,
ΙΣΤΟΡΙΑ , ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΟ ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΈΝΤΥΠΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: Η
ΠΟΔΗΛΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΗΣ
ΑΝΑΤΟΛΗΣ (1898-1899)

ΜΙΧΑΛΗΣ – ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΕΛΚΟΛΙ

Επιβλέπων καθηγητής: Αθανάσιος Τσούμας

Πάτρα, Μάρτιος 2025

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/ δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

ΤΟ ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΈΝΤΥΠΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: Η
ΠΟΔΗΛΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΗΣ
ΑΝΑΤΟΛΗΣ (1898-1899)

ΜΙΧΑΛΗΣ – ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΕΛΚΟΛΙ

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:
Αθανάσιος Τσούμας
Μέλος Σ.Ε.Π, ΕΑΠ

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:
Ανδρέας Μπαλτάς
Μέλος Σ.Ε.Π, ΕΑΠ

Πάτρα, Μάρτιος 2025

Πίνακας Περιεχομένων

Περίληψη.....	6
Abstract	7
Εισαγωγή.....	8
Μεθοδολογία	10
(α) Σκοπός και Στόχοι της Εργασίας	10
(β) Ερευνητικά ερωτήματα.....	11
(γ) Μέθοδος ανάλυσης	12

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Η Σωματική Άσκηση και ο Αθλητισμός στην Ελλάδα του 19ου αιώνα

1.1 Η ένταξη της Σωματικής Άσκησης στην Εκπαίδευση και η ανάπτυξη του Αθλητισμού.....	15
1.2 Τα Νεωτερικά Σπορ και η Αστική Τάξη στην Ελλάδα του 19ου Αιώνα	16

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Ο Αθλητισμός στον Τύπο και το Αθλητικό Έντυπο στην Ελλάδα του 19ου αιώνα

2.1 Ο Αθλητισμός στον Τύπο του 19ου αιώνα	19
2.2 Το Αθλητικό Έντυπο κατά τον 19ο αιώνα.....	20

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Η ποδηλασία στην Ευρώπη και στην Ελλάδα του 19ου αιώνα

3.1 Η Ποδηλασία στην Ευρώπη του 19ου αιώνα.....	23
3.2 Η Ποδηλασία στην Ελλάδα του 19ου αιώνα.....	25

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Η «Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησης της Ανατολής»

4.1 Ο Εκδότης.....	28
4.2 Τα Χαρακτηριστικά του Εντύπου.....	33
4.3 Ο Σκοπός και οι Στόχοι της Έκδοσης.....	37
4.4. Οι Αρθρογράφοι και οι Συνεργάτες του Εντύπου	42

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Η Δομή και το Περιεχόμενα του Εντύπου

5.1 Το Περιεχόμενο των Τευχών	46
5.2 Μόνιμες στήλες	52
5.3 Έκτακτες στήλες.....	55

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

Θεματική Κατηγοριοποίηση της Αρθρογραφίας του Εντύπου

6.1 Μια πρώτη κατηγοριοποίηση του Υλικού	58
6.2 Η Ποδηλασία	59
6.3 Εκδρομισμός και Περιηγητισμός	60
6.4 Νέα Αθλήματα – Κανονισμοί.....	62
6.5 Ο Διεθνής Αθλητισμός.....	63
6.6 Γυμναστική και Φυσική Αγωγή.....	64
6.7 Αθλητισμός και Υγεία.....	65
6.8 Η Γυναικεία Άσκηση	67
Συζήτηση	69
Συμπεράσματα	72
Βιβλιογραφία.....	74

Περίληψη

Η έκδοση του περιοδικού «Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησις της Ανατολής» από το 1898-1901 σηματοδότησε την εντατικοποίηση των προσπαθειών, μιας σημαντικής μερίδας φιλάθλων της αστικής τάξης της εποχής, για την ενίσχυση του αθλητισμού και της σωματικής άσκησης στην Ελλάδα στο μεταίχμιο 19ου και 20ου αιώνα. Η εργασία μελετά το περιοδικό ως μέσο διάδοσης του αθλητισμού και καλλιέργειας νέων αντιλήψεων, σχετικά με τα νεωτερικά σπορ που κερδίζουν όλο και περισσότερο το ενδιαφέρον της ελληνικής κοινωνίας στα τέλη του 19ου αιώνα. Ειδικότερα, η μελέτη επιχειρεί να απαντήσει σε ερωτήματα σχετικά με το πώς ο αθλητισμός προβάλλεται μέσα από τα άρθρα του περιοδικού καθώς και με ποιον τρόπο το περιοδικό λειτουργεί ως μέσο προώθησης της ποδηλασίας και της φυσικής αγωγής. Υλικό της μελέτης αποτελούν τα είκοσι τέσσερα (24) τεύχη του περιοδικού, που καλύπτουν την εκδοτική περίοδο του εντύπου και συγκεκριμένα από την 1η Οκτώβριο του 1898 έως και την 15η Σεπτεμβρίου του 1899. Η μεθοδολογία της εργασίας στηρίζεται στην ανάλυση περιεχομένου των τευχών του περιοδικού. Αρχικά παρουσιάζεται το ιστορικό πλαίσιο της περιόδου καθώς και στοιχεία σχετικά με την ανάπτυξη της σωματικής άσκησης, του αθλητισμού και των αθλητικών συλλογικοτήτων στην Ελλάδα του 19ου αιώνα, με ιδιαίτερη έμφαση στην ποδηλασία. Ακολούθως η μελέτη εστιάζει στα εκδοτικά χαρακτηριστικά, στους σκοπούς και τους στόχους της έκδοσης, στους κυριότερους συντελεστές και αρθρογράφους της ενώ στη συνέχεια γίνεται παρουσίαση του περιεχομένου των τευχών. Τα κύρια ευρήματα της μελέτης αναδεικνύουν το γεγονός ότι το περιοδικό λειτούργησε ως μέσο προώθησης της ποδηλασίας και των νεωτερικών σπορ, καθώς και της φυσικής αγωγής ενώ, παράλληλα, συνέβαλε στη διαμόρφωση κοινωνικών, έμφυλων και εθνικών ταυτοτήτων.

Λέξεις – Κλειδιά: Τυπογραφία, Ελληνικός Τύπος, Αθλητισμός στην Ελλάδα, Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ), Ποδηλασία, Αθλητικός Τύπος

Abstract

The publication of the magazine “Cycling and Sports Review of the East” from 1898-1901 marked the intensification of the efforts of a significant portion of the bourgeois sports fans of the time to promote sports and physical exercise in Greece at the turn of the 19th and 20th centuries. The paper studies the magazine as a means of disseminating sports and cultivating new perceptions regarding the modern sports that were increasingly gaining the interest of Greek society at the end of the 19th century. In particular, the study attempts to answer questions regarding how sports are presented through the magazine’s articles as well as how the magazine functions as a means of promoting cycling and physical education. The study material consists of the twenty-four (24) issues of the magazine, covering the publication period from October 1, 1898 to September 15, 1899. The methodology of the work is based on the content analysis of the magazine's issues. Initially, the historical context of the period is presented as well as data on the development of physical exercise, sports and sports collectives in 19th century Greece, with particular emphasis on cycling. Subsequently, the study focuses on the editorial characteristics, the aims and objectives of the publication, its main contributors and columnists, while the content of the issues is then presented. The main findings of the study highlight the fact that the magazine functioned as a means of promoting cycling and modern sports, as well as physical education, while at the same time contributing to the formation of social, gender and national identities.

Keywords: Typography, Greek Press, Sports in Greece, Mass Media (MME), Cycling, Sports Press

Εισαγωγή

Η αλληλεπίδραση μεταξύ των έντυπων μέσων και αθλητισμού στην Ελλάδα αποτελεί ένα συναρπαστικό πεδίο ακαδημαϊκής έρευνας, ρίχνοντας φως σε βασικές πτυχές του κοινωνικό-πολιτιστικού πλαισίου της εκάστοτε περιόδου. Ο Τύπος, ως μέσο μαζικής επικοινωνίας, διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του δημόσιου λόγου και στη διάδοση της γνώσης. Η ανάγκη για έντυπη ενημέρωση γύρω από τον αθλητισμό προέκυψε μέσα από τις ευρύτερες κοινωνικές και πολιτιστικές διεργασίες του 19ου αιώνα, κατά τη διάρκεια του οποίου η ελληνική αστική τάξη αναζητούσε τη σύνδεσή της με τις ευρωπαϊκές εξελίξεις. Η έλευση των έντυπων μέσων, εφημερίδων και περιοδικών, στα τέλη του 18ου αιώνα σηματοδότησε μια μεταμορφωτική εποχή για την ελληνική κοινωνία, καθώς διευκόλυνε τη ροή των ιδεωδών του Διαφωτισμού από την Ευρώπη στην Ελλάδα, ενισχύοντας έτσι την εθνική συνείδηση (Κουμαριανού, 2005). Ταυτόχρονα, ο αθλητισμός στην Ελλάδα γνώρισε μια αναζωπύρωση παράλληλα με την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους, κυρίως μέσω της αναβίωσης των Ολυμπιακών Αγώνων. Η συγκρότηση αθλητικών συλλογικοτήτων και η ανάγκη για εξειδικευμένη ενημέρωση οδήγησαν στην εμφάνιση των πρώτων αθλητικών εντύπων, τα οποία είχαν στόχο να διαδώσουν τον αθλητισμό και να καθιερώσουν την αθλητική ειδησεογραφία ως ξεχωριστό πεδίο του τύπου. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ιδιαίτερα τα έντυπα, συνέβαλαν καθοριστικά στην προώθηση του αθλητισμού και στη διαμόρφωση του ρόλου του στην ελληνική κοινωνία. Από τις πρώιμες αθλητικές εφημερίδες έως την ανάπτυξη των σύγχρονων αθλητικών μέσων, η εξέλιξη της κάλυψης των μέσων ενημέρωσης αντανακλά την αυξανόμενη σημασία του αθλητισμού στην ελληνική κοινωνική και πολιτιστική ζωή (Μπασάντης, 2008).

Η τυπογραφία έχει παίξει καθοριστικό ρόλο στην ελληνική κοινωνία ως βασικό μέσο επικοινωνίας και διάδοσης ιδεών. Η εισαγωγή των εφημερίδων και των περιοδικών στην Ελλάδα τον 18ο αιώνα σηματοδότησε μια βαθιά αλλαγή στην ικανότητα του κοινού να έχει πρόσβαση σε πληροφορίες (Κουμαριανού, 2005). Η εξάπλωση των έντυπων μέσων επέτρεψε τη διάδοση της σκέψης του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού, η οποία είχε καταλυτική επίδραση στην ελληνική εθνική ταυτότητα και στο ευρύτερο πολιτιστικό τοπίο (Λεάνδρος, 2000). Σε αυτό το πλαίσιο, ο αθλητισμός δεν αποτελούσε απλώς μια πρακτική σωματικής άσκησης, αλλά εντασσόταν στις ιδεολογικές και κοινωνικές διεργασίες της εποχής, αποκτώντας σταδιακά θέση στη

δημόσια σφαίρα μέσω του τύπου. Τα έντυπα μέσα αναδείχθηκαν ως μέσο ιδεολογικής, πολιτιστικής και πολιτικής ανταλλαγής, δίνοντας τη δυνατότητα στους Έλληνες να εμπλακούν με νέες μορφές γνώσης και να συμμετάσχουν στον δημόσιο λόγο (Μπάλτα, 2005). Αυτή η εποχή σηματοδότησε μια καμπή, καθώς η γραπτή επικοινωνία έγινε εργαλείο συλλογικής κινητοποίησης και πολιτιστικής αφύπνισης, ειδικά στο πλαίσιο των ελληνικών κινημάτων ανεξαρτησίας.

Ο ρόλος της τυπογραφίας επεκτάθηκε πέρα από την απλή διάδοση πληροφοριών. Έγινε φορέας κοινωνικής αλλαγής και εκσυγχρονισμού. Με την ίδρυση τυπογραφείων και τη διανομή εφημερίδων, ο ελληνικός πληθυσμός εκτέθηκε σε ένα ευρύτερο φάσμα πολιτιστικών, πολιτικών και κοινωνικών ζητημάτων (Μπάλτα, 2005). Η τυπογραφία λειτούργησε έτσι ως κρίσιμος σύνδεσμος μεταξύ της Ελλάδας και των ευρωπαϊκών πνευματικών κινημάτων της περιόδου. Καθώς αυξανόταν η παραγωγή και διανομή έντυπου υλικού, το ελληνικό κοινό ασχολήθηκε περισσότερο με κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα, συμβάλλοντας έτσι στην εδραίωση της εθνικής ταυτότητας (Κουμαριανού, 2005).

Παράλληλα με την εξέλιξη της τυπογραφίας, ο ρόλος του αθλητισμού στην ελληνική κοινωνία γνώριζε σημαντική μεταμόρφωση. Ενώ η αρχαία Ελλάδα συχνά αναγγέλλεται ως η γενέτειρα των Ολυμπιακών Αγώνων, η ίδρυση του νεοελληνικού κράτους τον 19ο αιώνα αναζωπύρωσε το ενδιαφέρον για τον οργανωμένο αθλητισμό. Η αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων το 1896 όχι μόνο συμβόλιζε τη σύνδεση της Ελλάδας με το αρχαίο παρελθόν της, αλλά ανέδειξε και τον ρόλο του έθνους στην παγκόσμια σκηνή (Γιαννιτσιώτης, 2004). Η περίοδος αυτή συνέβαλε επίσης στην εδραίωση της αθλητικής δημοσιογραφίας, καθώς οι αθλητικές διοργανώσεις προσέλκυαν το ενδιαφέρον τόσο των εφημερίδων γενικής ύλης όσο και των εξειδικευμένων αθλητικών εκδόσεων.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα της αλληλεπίδρασης μεταξύ τυπογραφίας και αθλητισμού είναι η έκδοση της "Ποδηλατικής και Αθλητικής Επιθεώρησης της Ανατολής", ενός από τα πρώτα εξειδικευμένα αθλητικά έντυπα στην Ελλάδα (1898-1901). Το περιοδικό αυτό αποτελεί βασικό αντικείμενο της παρούσας μελέτης, η οποία θα εξετάσει τη σημασία του τόσο ως δημοσιογραφικό εγχείρημα όσο και ως αντανάκλαση της κοινωνικής και πολιτιστικής πραγματικότητας της εποχής.

Η μελέτη αυτή επιχειρεί να αναδείξει όχι μόνο την ιστορική σημασία του περιοδικού, αλλά και τον ρόλο που διαδραμάτισε στη διαμόρφωση της αθλητικής κουλτούρας στην Ελλάδα του 19ου αιώνα. Μέσα από τη διερεύνηση του

περιεχομένου του, της δομής του και της απήχησης του, επιχειρείται να κατανοηθεί πώς το έντυπο αυτό συνεισέφερε στη διαμόρφωση της αθλητικής ειδησεογραφίας και στην προώθηση της αθλητικής ιδεολογίας της εποχής.

Η παρούσα εργασία χωρίζεται σε επιμέρους ενότητες που καλύπτουν την ιστορική συγκυρία στην οποία εντάσσεται η έκδοση του περιοδικού, την ταυτότητα και τα χαρακτηριστικά του, καθώς και τους σκοπούς και στόχους του. Παρουσιάζεται η σχέση του με τον *Ποδηλατικό Σύλλογο Αθηνών*, η θεματολογία του, καθώς και η συμβολή του στην εξέλιξη του αθλητισμού στην Ελλάδα. Επιπλέον, αναλύεται η θέση του περιοδικού στο πλαίσιο των πρώτων αθλητικών εντύπων και η συμβολή του στη διάδοση του αθλητισμού στις ελληνικές κοινότητες εντός και εκτός της χώρας.

Μεθοδολογία

(α) Σκοπός και Στόχοι της Εργασίας

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η, μέσω της μελέτης της αρθρογραφίας του περιοδικού *Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησης της Ανατολής*, διερεύνηση της συμβολής του περιοδικού στην προώθηση του αθλητισμού, της φυσικής αγωγής στην Ελλάδα των τελών του 19ου αιώνα. Ειδικότεροι μέσα από τη συστηματική ανάλυση της αρθρογραφίας του, στοχεύει:

1. την κατανόηση της συμβολής των εντύπων μέσων στη διάδοση του αθλητισμού κατά τον 19ο αιώνα.
2. Στην αναδίφηση των απαρχών της εμφάνισης της γυμναστικής και του αθλητισμού στη νεότερη Ελλάδα.
3. Στη διερεύνηση του πλαισίου νοηματοδότησης του αθλητισμού και στη ανίχνευση του ιδεολογικού του περιεχομένου.
4. Στη ανάδειξη της εθνοκεντρικής ερμηνείας του θεσμού των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων.
5. Και τέλος, στην ανάδειξη των αθλητικών σωματείων, εν προκειμένω του *Ποδηλατικού Συλλόγου*, ως χώρων ανάπτυξης μιας νέας μορφής κοινωνικότητας η οποία διακρίνεται για τον τυπικό, δημόσιο και θεσμοθετημένο χαρακτήρα της στο μεταίχμιο 19ου και 20ου αιώνα.

(β) Ερευνητικά ερωτήματα

Η παρούσα εργασία εστιάζει στην εις βάθος ανάλυση του περιοδικού *Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησις της Ανατολής*, με σκοπό να αποτυπωθεί τόσο η θεματολογική του διάρθρωση όσο και ο κοινωνικός και πολιτισμικός του ρόλος κατά την περίοδο 1898-1899. Μολονότι η έκδοση του περιοδικού εκτείνεται από τον Οκτώβριο του 1898 έως τον Φεβρουάριο του 1901, παρά ταύτα η έρευνά μας δεν κατάφερε να φέρει στο φως παρά μόνο τα εικοσιτέσσερα (24) τεύχη της περιόδου Οκτώβριος του 1898 έως Σεπτέμβριος του 1899.

Προκειμένου να επιτευχθεί μια συστηματική και τεκμηριωμένη προσέγγιση του αντικειμένου, διαμορφώθηκαν τρία βασικά ερευνητικά ερωτήματα που καθοδηγούν την πορεία της ανάλυσης:

1. *Με ποιο τρόπο το περιοδικό συνέβαλε στη διάδοση του αθλητισμού στο μεταίχμιο 19ου και 20ου αιών;*

Στο πλαίσιο αυτού του ερωτήματος, εξετάζεται η επιρροή του περιοδικού στη διάδοση του αθλητισμού και της φυσικής αγωγής, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο το έντυπο προωθεί τις αξίες της πειθαρχίας, της σωματικής ευρωστίας και της κοινωνικής προόδου μέσω της άθλησης. Παράλληλα, διερευνάται η σύνδεση του περιοδικού με τον εκσυγχρονισμό του ελληνικού κράτους και τη θέση του αθλητισμού στην κοινωνική ζωή της εποχής.

2. *Ποιο ήταν το πλαίσιο νοηματοδότησης του αθλητισμού και του ιδεολογικού του περιεχομένου στα τέλη του 19ου αιώνα;*

Το ερώτημα αυτό αποσκοπεί στην ανίχνευση του νοήματος που αποδίδεται στις αθλητικές πρακτικές, όπως αυτό προκύπτει από την αρθρογραφία του περιοδικού, εστιάζοντας στις μόνιμες και έκτακτες στήλες, καθώς και στα βασικά θέματα που επαναλαμβάνονται στην αρθρογραφία του. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ανάλυση του ιδεολογικού περιεχομένου της αρθρογραφίας αναφορικά με τη σύνδεση του αθλητισμού και της σωματικής άσκησης με τις κυρίαρχες εθνικιστικές αντιλήψεις της εποχής, την ενίσχυση του εθνικού φρονήματος και την καλλιέργεια συλλογικών ταυτοτήτων.

3. *Ποιες είναι οι κοινωνικές και ιδεολογικές λειτουργίες των αθλητικών σωματείων, όπως ανιχνεύονται στην ύλη του περιοδικού, την περίοδο αυτή;*

Με αυτό το τρίτο ερώτημα η μελέτη μας επικεντρώνεται στη προβολή των κοινωνικών και ιδεολογικών λειτουργιών που επιτελούν τα αθλητικά σωματεία στα

τέλη του 19^{ου} αιώνα. Ειδικότερα, η εργασία εστιάζει (α) στις διαδικασίες συγκρότησης αστικής κουλτούρας και ταυτότητας από τα μέλη των αθλητικών συλλόγων της περιόδου, εν προκειμένω από τα μέλη του *Ποδηλατικού Συλλόγου Αθηνών*, καθώς και (β) στη ανίχνευση διεργασιών διαμόρφωσης έμφυλων ταυτοτήτων αλλά και χειραφετικών τάσεων. Στην ανίχνευση αυτών των ζητημάτων, δίνεται έμφαση στην ανάλυση των κειμένων που συνδέουν την ενασχόληση με τις αθλητικές πρακτικές της ποδηλασίας, της γυμναστικής κ..α. καθώς και την ένταξη των διαφόρων μελών στα ποικίλα αθλητικά σωματεία, με σκοπό τη διαμόρφωση νέων κοινωνικών, έμφυλων και πολιτισμικών ταυτοτήτων.

(γ) Μέθοδος ανάλυσης

Για την ανάλυση της αρθρογραφίας του περιοδικού και την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων της εργασίας, χρησιμοποιήθηκε η θεματική ανάλυση περιεχομένου. Η μέθοδος αυτή θεωρείται ένα ευέλικτο μεθοδολογικό εργαλείο που χρησιμοποιείται σε ένα ευρύ φάσμα ακαδημαϊκών κλάδων και παρέχει πολύτιμες πληροφορίες για τα πρότυπα επικοινωνίας, τις κοινωνικές τάσεις και τον τρόπο με τον οποίο απεικονίζονται συγκεκριμένα θέματα στα Μέσα Ενημέρωσης. Η θεματική ανάλυση είναι μια ιδιαίτερα ευέλικτη και ερμηνευτική μέθοδος που επιτρέπει στους ερευνητές να αποτυπώσουν την πολυπλοκότητα και τον πλούτο των ποιοτικών τους δεδομένων. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη δημιουργία νέων γνώσεων, τον εντοπισμό μοτίβων και τάσεων και την παροχή λεπτομερούς και διαφοροποιημένης κατανόησης των κοινωνικών φαινομένων.

Ειδικότερα, η θεματική ανάλυση περιλαμβάνει τη συστηματική ανάγνωση, οργάνωση και κατανόηση επαναλαμβανόμενων μοτίβων νοήματος εντός ενός συνόλου δεδομένων (Braun και Clarke, 2012: 57). Ο ερευνητής μπορεί να ανιχνεύσει μοτίβα (ή θέματα) εντός των δεδομένων του που αποτυπώνουν και το ουσιαστικό τους νόημα. Ωστόσο, εστιάζει σε εκείνα που είναι σχετικά με το θέμα το οποίο μελετά και, ειδικότερα, σε εκείνα που είναι κατάλληλα για την απάντηση των ερευνητικών του ερωτημάτων. Στο πλαίσιο αυτό, τα ερευνητικά ερωτήματα λειτουργούν ως οδηγός κατά τη διαδικασία της θεματικής ανάλυσης καθώς η διαδικασία της ανάλυσης απαιτεί τον ενεργητικό ρόλο του ερευνητή, ο οποίος, παράγει και συγκροτεί τα θέματά του (Τσιώλης, 2016: 487).

Διαδικασία ανάλυσης

Η διαδικασία της μεθόδου, σύμφωνα με τον Γ. Τσιώλη (2018), περιλαμβάνει μια σειρά σταδίων, όπως την εξοικείωση του ερευνητή με τα δεδομένα, τη αναζήτηση θεμάτων στο υλικό του, την επανεξέταση και βελτίωση των θεμάτων καθώς και τον ορισμό κατηγοριών και την ονομασία τους. Κατά τη διάρκεια της ανάλυσης, ο ερευνητής στοχεύει στον εντοπισμό ουσιαστικών μοτίβων εντός των δεδομένων που βοηθούν στην απάντηση του ερευνητικού ερωτήματος ή στη διερεύνηση των διαφορών φαινομένων.

Ειδικότερα, η διαδικασία της ανάλυσής μας ακολούθησε τα εξής στάδια:

1. *Αποδελτίωση και ταξινόμηση των τευχών:* Αρχικά, όλα τα διαθέσιμα τεύχη του περιοδικού (1898-1899) αποδελτιώθηκαν και καταγράφηκαν οι βασικές θεματικές ενότητες, οι τίτλοι άρθρων, οι στήλες και οι συντάκτες. Δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στη συχνότητα εμφάνισης συγκεκριμένων θεμάτων, όπως η ποδηλασία, η γυμναστική, η φυσική αγωγή, οι τεχνολογικές εξελίξεις, αλλά και στις αναφορές σε κοινωνικά και εθνικά ζητήματα.

2. *Κατηγοριοποίηση περιεχομένου:* Το περιεχόμενο οργανώθηκε σε επιμέρους κατηγορίες, οι οποίες προέκυψαν τόσο από τη θεματολογία του περιοδικού όσο και από τις βασικές ενότητες που αναδείχθηκαν κατά την επεξεργασία των τευχών.

3. *Ποιοτική ερμηνεία:* Στο τελικό στάδιο, εφαρμόστηκε ερμηνευτική προσέγγιση στο περιεχόμενο, δίνοντας έμφαση όχι μόνο στο τι παρουσιάζεται, αλλά και στο πώς παρουσιάζεται. Εξετάστηκε η γλώσσα, το ύφος και η ρητορική των άρθρων, προκειμένου να αναδειχθούν οι αντιλήψεις, οι ιδεολογίες και οι αξίες που διαπερνούν το περιοδικό. Η επιλογή της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου βασίζεται στην ικανότητά της να φωτίζει τις πολλαπλές διαστάσεις ενός πολιτισμικού προϊόντος όπως το συγκεκριμένο περιοδικό. Η μέθοδος αυτή επιτρέπει τη σύνδεση του περιεχομένου με το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο της εποχής, καθώς και την ερμηνεία του περιοδικού ως εργαλείου προώθησης αθλητικών, κοινωνικών και εθνικών αξιών. Ιδιαίτερα χρήσιμη καθίσταται και για τη μελέτη των μη λεκτικών στοιχείων του περιοδικού, όπως η επιλογή εικόνων, η τυπογραφία και η γενικότερη παρουσίαση των θεμάτων.

Στόχος της μεθοδολογικής αυτής επιλογής είναι να αποκαλυφθεί ο τρόπος με τον οποίο το περιοδικό δεν λειτουργεί απλώς ως μέσο ενημέρωσης για τα αθλητικά δρώμενα της εποχής, αλλά αναδεικνύεται ως φορέας ιδεολογίας, φορέας

ΜΙΧΑΗΛ- ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΕΛ ΚΟΛΙ: *ΤΟ ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΈΝΤΥΠΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: Η ΠΟΔΗΛΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ (1898-1899)*

διαμόρφωσης της ελληνικής αθλητικής συνείδησης και ταυτόχρονα ως όργανο κοινωνικής διαπαιδαγώγησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Η Σωματική Άσκηση και ο Αθλητισμός στην Ελλάδα του 19ου αιώνα

1.1 Η ένταξη της Σωματικής Άσκησης στην Εκπαίδευση και η ανάπτυξη του Αθλητισμού

Η σωματική άσκηση και ο αθλητισμός αποτελούσαν διαχρονικά θεμελιώδεις συνιστώσες της ελληνικής κοινωνίας, καθώς είχαν τόσο πρακτική όσο και φιλοσοφική σημασία. Η εμφάνιση της σωματικής άσκησης και του αθλητισμού θα γίνει αισθητή μετά την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους. Μετά την Ελληνική Επανάσταση (1821–1829), η ένταξη της σωματικής άσκησης στην Ελληνική εκπαίδευση δεν αποτελούσε απλώς μια προσπάθεια φυσικής καλλιέργειας των μαθητών, αλλά αποτέλεσε ένα κατευθυνόμενο ισχυρό ιδεολογικό μηχανισμό σε επίπεδο αξιών αλλά και πρακτικών (Τσούμας, 2016). Αρχικά η σχολική σωματική άσκηση και στη συνέχεια ο αθλητισμός θεωρήθηκε δομικό στοιχείο συγκρότησης εθνικής συνείδησης αλλά και εργαλείο συγκρότησης της νεοελληνικής ταυτότητας, καθώς μέσα από την προώθηση ποικίλων αξιών, με τις οποίες επενδύθηκε η γυμναστική και αθλητική πρακτική, επιδιώχθηκε η ενίσχυση της εθνικής συνοχής και αυτοσυνείδησης (Κουλούρη, 1997; Τσούμας, 2016).

Ένα από τα πρώτα μέτρα προς αυτήν την κατεύθυνση ήταν η προσπάθεια αναβίωσης των Ολυμπιακών Αγώνων. Οι Αγώνες, οι οποίοι συμβόλιζαν το μεγαλείο της ελληνικής αρχαιότητας, αποτέλεσαν βασικό άξονα του οράματος για την πολιτιστική και κοινωνική αναγέννηση της Ελλάδας. Παρότι οι πρώτες προσπάθειες αναβίωσης ήταν τοπικές και περιορισμένης εμβέλειας, κορυφώθηκαν με τη διεξαγωγή των πρώτων σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα το 1896, γεγονός που εδραίωσε τη σημασία του αθλητισμού ως εθνικού θεσμού (Georgiadis, 2003).

Η θεσμοθέτηση της φυσικής αγωγής ξεκίνησε συστηματικά κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Όθωνα. Το πρώτο βασιλικό διάταγμα που εκδόθηκε στις 6 Φεβρουαρίου 1834 καθιστούσε υποχρεωτική τη διδασκαλία σωματικών ασκήσεων στα δημοτικά σχολεία, επισημαίνοντας την αξία της φυσικής αγωγής για την εκπαίδευση των νέων (Κουλούρη, 1997).

Δύο χρόνια αργότερα, το 1836, ένα δεύτερο διάταγμα καθόριζε ότι οι μαθητές όφειλαν να συμμετέχουν σε γυμναστικές δραστηριότητες όχι μόνο εντός του σχολικού προγράμματος, αλλά και κατά τις απογευματινές ώρες και τα διαλείμματα, προκειμένου να εδραιωθεί η σωματική άσκηση ως καθημερινή πρακτική (Κουλούρη, 1997; Τσούμας, 2016).

Η αυξανόμενη σημασία της σωματικής άσκησης και του αθλητισμού συνδέεται επίσης με την κοινωνική και πολιτισμική μετάβαση που γνώρισε η Ελλάδα τον 19ο αιώνα. Η έντονη αστικοποίηση και η άνοδος της μεσαίας τάξης προκάλεσαν την ανάγκη για νέες μορφές ψυχαγωγίας και φυσικής δραστηριότητας, οι οποίες εισήχθησαν από τη δυτική Ευρώπη (Ελίας & Ντάνινγκ, 1998; Κουλούρη, 1997). Η σταδιακή διάδοση των νεωτερικών αθλημάτων, όπως η ποδηλασία, η γυμναστική και η ξιφασκία, αποτελούσε μέρος της γενικότερης διαδικασίας εκσυγχρονισμού της ελληνικής κοινωνίας και της υιοθέτησης ευρωπαϊκών προτύπων (Ζαϊμάκης & Φουρναράκη, 2015). Οι πρώτοι μεγάλοι αθλητικοί σύλλογοι που ιδρύθηκαν στην Ελλάδα περιλάμβαναν τον *Πανελλήνιο Γυμναστικό Σύλλογο* (1891) και τον *Εθνικό Γυμναστικό Σύλλογο* (1893). Αυτοί οι οργανισμοί αποτέλεσαν τους πυρήνες της διάδοσης του αθλητισμού στην ελληνική κοινωνία, διοργανώνοντας αγώνες και εκδηλώσεις που προσέλκυαν όλο και περισσότερους συμμετέχοντες και θεατές (Κουλούρη, 2011).

Η σταδιακή θεσμοθέτηση του αθλητισμού συνοδεύτηκε από την αστικοποίηση και τη γενικότερη κοινωνική αλλαγή που συντελέστηκε κατά τον 19ο αιώνα. Οι αθλητικοί σύλλογοι δεν λειτουργούσαν μόνο ως χώροι εκπαίδευσης και άσκησης, αλλά και ως κοινωνικοί θεσμοί που προωθούσαν τα πρότυπα της πειθαρχίας, της συλλογικότητας και της αυτοβελτίωσης (Καποδίστριας, 2003). Στο πλαίσιο αυτό, η αθλητική δραστηριότητα άρχισε να προβάλλεται και στον Τύπο της εποχής, με τις πρώτες αναφορές σε αθλητικές ειδήσεις να εμφανίζονται στον ημερήσιο και περιοδικό Τύπο, προετοιμάζοντας το έδαφος για την ανάπτυξη εξειδικευμένων αθλητικών εντύπων (Δρούλια & Κουτσοπανάγου, 2008).

1.2 Τα Νεωτερικά Σπορ και η Αστική Τάξη στην Ελλάδα του 19ου Αιώνα

Η διάδοση των νεωτερικών σπορ στην Ελλάδα του 19ου αιώνα συνδέθηκε άμεσα με τη διαμόρφωση της αστικής τάξης, τη διαδικασία εκσυγχρονισμού και την υιοθέτηση ευρωπαϊκών πολιτισμικών προτύπων. Η ίδρυση του ελληνικού κράτους και η

αυξανόμενη αστικοποίηση οδήγησαν στην αναμόρφωση της κοινωνικής ζωής, ενισχύοντας τη σημασία του αθλητισμού όχι μόνο ως μέσου σωματικής άσκησης, αλλά και ως δείκτη κοινωνικής θέσης και πολιτισμικής προόδου (Κουλούρη, 1997; Ελίας & Ντάνινγκ, 1998). Η αθλητική δραστηριότητα, η οποία παλαιότερα είχε κυρίως στρατιωτικό ή τελετουργικό χαρακτήρα, απέκτησε νέα διάσταση, καθώς τα αθλήματα έγιναν πλέον οργανωμένα, θεσμοθετημένα και ενσωματωμένα στην καθημερινότητα της αστικής τάξης (Mandell, 1987).

Η εξάπλωση των νεωτερικών σπορ δεν υπήρξε τυχαία ούτε αυθόρμητη. Αντιθέτως, αποτέλεσε συνέπεια των κοινωνικών και οικονομικών μεταβολών που χαρακτήρισαν την ελληνική κοινωνία κατά τον 19ο αιώνα. Οι εμπορικές και βιομηχανικές δραστηριότητες, η ενίσχυση της αστικής ελίτ και η επιρροή του ευρωπαϊκού τρόπου ζωής δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του οργανωμένου αθλητισμού (Riordan & Krüger, 2003). Οι ανώτερες και μεσαίες κοινωνικές τάξεις, μιμούμενες τις πρακτικές των ευρωπαϊκών χωρών, εισήγαγαν νέα αθλήματα, ίδρυσαν αθλητικούς συλλόγους και προώθησαν τον αθλητισμό ως δραστηριότητα που συνδυάζει την αναψυχή, την υγεία και την κοινωνική καταξίωση (Pfister, 2010).

Η ίδρυση αθλητικών συλλόγων αποτέλεσε τον βασικό μηχανισμό μέσω του οποίου η αστική τάξη ενσωμάτωσε τα νεωτερικά σπορ στον κοινωνικό ιστό της χώρας. Οι σύλλογοι αυτοί, εμπνευσμένοι από ευρωπαϊκά πρότυπα, δεν είχαν μόνο αθλητικό χαρακτήρα, αλλά λειτουργούσαν και ως κέντρα κοινωνικής δικτύωσης, εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας. Ο *Πανελλήνιος Γυμναστικός Σύλλογος* που είναι ο αρχαιότερος αμιγώς αθλητικός σύλλογος στην Ελλάδα και ιδρύθηκε το 1891 (28 Ιουνίου) και από τα μέλη του οποίου ιδρύθηκε στη συνέχεια ο *Εθνικός Γυμναστικός Σύλλογος* (1893), ήταν από τους πρώτους οργανωμένους αθλητικούς φορείς του ιδιωτικού χώρου που επιδίωξαν τη συστηματική προώθηση της γυμναστικής και των νέων αθλημάτων (Κουλούρη, 1997). Οι σύλλογοι αυτοί συνέβαλαν στη διάδοση αθλητικών δραστηριοτήτων όπως: η ξιφασκία, η ποδηλασία και η κωπηλασία, ενώ ταυτόχρονα λειτουργούσαν ως χώροι συνάντησης της ανερχόμενης αστικής τάξης (Ζαϊμάκης & Φουρναράκη, 2015). Τα νεωτερικά σπορ που διαδόθηκαν στην Ελλάδα κατά τον 19ο αιώνα είχαν κοινό χαρακτηριστικό τη θεσμοθέτηση κανόνων, τη διεξαγωγή οργανωμένων αγώνων και τη δημιουργία συγκεκριμένων αθλητικών χώρων. Η ποδηλασία υπήρξε ένα από τα πρώτα οργανωμένα αθλήματα που

εισήχθησαν στην Ελλάδα, με τους πρώτους ποδηλατικούς αγώνες να λαμβάνουν χώρα λίγο πριν το 1896 (Ζαϊμάκης & Φουρναράκη, 2015).

Η διάδοση της ποδηλασίας συνδέθηκε με τις τεχνολογικές εξελίξεις της εποχής και την αύξηση της διαθεσιμότητας των ποδηλάτων, τα οποία από αντικείμενο πολυτελείας των ανώτερων τάξεων άρχισαν να γίνονται προσιτά και στα μεσαία κοινωνικά στρώματα (Ελίας & Ντάνινγκ, 1998).

Η ξιφασκία, αν και με μακρά παράδοση στον ελλαδικό χώρο, αναδείχθηκε ως σύγχρονο άθλημα με την ίδρυση σχολών ξιφασκίας στην Αθήνα και τη διεξαγωγή αγώνων που απευθύνονταν κυρίως στην αριστοκρατία και τη στρατιωτική ελίτ (Κουλούρη, 1997).

Το τένις, εισαγόμενο από Βρετανούς και Γάλλους που κατοικούσαν στην Αθήνα, διατήρησε τον χαρακτήρα ενός αθλήματος της αριστοκρατίας, ενώ η κωπηλασία αναπτύχθηκε κυρίως σε παράκτιες πόλεις, όπως ο Πειραιάς, όπου η ναυτική παράδοση συνέβαλε στη συγκρότηση των πρώτων κωπηλατικών συλλόγων (Ζαϊμάκης & Φουρναράκη, 2015). Ο στίβος και η γυμναστική είχαν ευρύτερη απήχηση, καθώς συνδέονταν με τις αξίες της σωματικής διάπλασης, της υγείας και της εθνικής ανύψωσης. Οι Πανελλήνιοι Αγώνες, που πραγματοποιήθηκαν το 1893, αποτέλεσαν σταθμό στην εξέλιξη των νεωτερικών αθλημάτων στην Ελλάδα, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για την εδραίωση του οργανωμένου αθλητισμού και την ομαλή διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων του 1896 (Guttmann, 2002).

Η ανάπτυξη των νεωτερικών σπορ στην Ελλάδα του 19ου αιώνα αντικατοπτρίζει τις πολιτισμικές και κοινωνικές μεταβολές της εποχής. Ο αθλητισμός, από δραστηριότητα που αφορούσε κυρίως τον στρατό ή την αγροτική ζωή, μετασχηματίστηκε σε στοιχείο του αστικού πολιτισμού, συνδέθηκε με την εκπαίδευση και την κοινωνική διάκριση και απέκτησε χαρακτήρα οργανωμένο και θεσμοθετημένο. Οι αθλητικοί σύλλογοι έπαιξαν καταλυτικό ρόλο στη διάδοση των νέων αθλημάτων και στη διαμόρφωση μιας νέας κουλτούρας σωματικής άσκησης, η οποία συνδύαζε τη φυσική ευεξία με τη συμμετοχή σε ένα δυναμικά μεταβαλλόμενο κοινωνικό περιβάλλον (Πηλείδης, 1999).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Ο Αθλητισμός στον Τύπο και το Αθλητικό Έντυπο στην Ελλάδα του 19ου αιώνα

2.1 Ο Αθλητισμός στον Τύπο του 19ου αιώνα

Ο Τύπος του 19ου αιώνα διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της δημόσιας σφαίρας και στην προώθηση του αθλητισμού ως κοινωνικού θεσμού. Η διάδοση των εφημερίδων και των περιοδικών στην Ελλάδα συνέβαλε στην ενημέρωση του κοινού για τις εξελίξεις στον χώρο του αθλητισμού, ενώ παράλληλα ενίσχυσε τη δημόσια συζήτηση γύρω από την αξία της σωματικής άσκησης και τη σημασία των οργανωμένων αθλητικών δραστηριοτήτων. Η εμφάνιση των πρώτων αναφορών σε αθλητικά γεγονότα στον ελληνικό Τύπο συνέπεσε με την άνοδο των αθλητικών συλλόγων και τη σταδιακή θεσμοθέτηση του αθλητισμού στη χώρα (Δρούλια & Κουτσοπανάγου, 2008; Πηλείδης, 1999).

Οι εφημερίδες του 19ου αιώνα κάλυπταν αθλητικά θέματα κυρίως μέσω σύντομων αναφορών σε γυμναστικές επιδείξεις, αγώνες στίβου και διοργανώσεις που σχετίζονταν με τον στρατό ή την εκπαίδευση. Οι δημοσιεύσεις αυτές δεν είχαν ακόμη τη μορφή ειδικευμένης αθλητικής δημοσιογραφίας, αλλά αποτελούσαν τμήμα των γενικότερων κοινωνικών και πολιτιστικών ειδήσεων. Παρόλα αυτά, η σταδιακή αύξηση του ενδιαφέροντος για τα νεωτερικά σπορ και οι επιτυχίες των πρώτων Ελλήνων αθλητών συνέβαλαν στην ενίσχυση της παρουσίας αθλητικών θεμάτων στον Τύπο (Δρούλια & Κουτσοπανάγου, 2008; Πηλείδης, 1999).

Η περίοδος πριν τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896 χαρακτηρίστηκε από την αυξανόμενη κάλυψη των αθλητικών δραστηριοτήτων στις εφημερίδες της εποχής. Οι Πανελλήνιοι Αγώνες του 1893 αποτέλεσαν σημείο καμπής για την αθλητική αρθρογραφία, καθώς αποτέλεσαν ένα από τα πρώτα μεγάλα αθλητικά γεγονότα που τράβηξαν την προσοχή του ελληνικού Τύπου. Οι εφημερίδες άρχισαν να αφιερώνουν εκτενέστερα άρθρα σε αθλητικές διοργανώσεις, ενώ παράλληλα προέβαλαν την ανάγκη για τη δημιουργία εξειδικευμένων εντύπων που θα επικεντρώνονταν αποκλειστικά στον αθλητισμό (Δρούλια & Κουτσοπανάγου, 2008).

Η αθλητική δημοσιογραφία του 19ου αιώνα δεν περιοριζόταν μόνο στην περιγραφή των αθλητικών γεγονότων αλλά και στην προώθηση των αξιών του αθλητισμού. Οι δημοσιογράφοι και οι εκδότες της εποχής υπογράμμιζαν τη σημασία της σωματικής άσκησης για την ανάπτυξη των νέων και τη διαμόρφωση ενός ισχυρού έθνους. Παράλληλα, η αθλητική αρθρογραφία εντάχθηκε στις γενικότερες ιδεολογικές και πολιτικές διεργασίες της εποχής, προβάλλοντας τον αθλητισμό ως μέσο εθνικής ανύψωσης και κοινωνικής προόδου (Riordan & Krüger, 1999).

Η αυξανόμενη σημασία του αθλητισμού στην κοινωνική και πολιτισμική ζωή της χώρας κατέστησε επιτακτική την ανάγκη για τη δημιουργία αθλητικών εντύπων που θα κάλυπταν αποκλειστικά τις αθλητικές εξελίξεις. Το γεγονός αυτό οδήγησε στην ίδρυση των πρώτων αθλητικών περιοδικών στα τέλη του 19ου αιώνα, σηματοδοτώντας τη μετάβαση από τη γενική ενημέρωση προς μια πιο εξειδικευμένη αθλητική δημοσιογραφία.

Η διαμόρφωση της αθλητικής δημοσιογραφίας στην Ελλάδα του 19ου αιώνα αποδεικνύει τη στενή σχέση μεταξύ του Τύπου και της ανάπτυξης του αθλητισμού. Ο Τύπος δεν λειτούργησε μόνο ως μέσο ενημέρωσης, αλλά και ως φορέας διάδοσης των αθλητικών αξιών και θεσμών, συμβάλλοντας καθοριστικά στην ενσωμάτωση του αθλητισμού στην κοινωνική και πολιτισμική ταυτότητα της χώρας.

2.2 Το Αθλητικό Έντυπο κατά τον 19ο αιώνα

Η εμφάνιση των πρώτων αθλητικών εντύπων στην Ελλάδα κατά τον 19ο αιώνα αποτέλεσε ένα ορόσημο στη διάδοση του αθλητισμού και στη θεμελίωση της αθλητικής δημοσιογραφίας. Καθώς ο αθλητισμός άρχισε να αποκτά θεσμικό χαρακτήρα μέσω της ίδρυσης αθλητικών συλλόγων και της διεξαγωγής αγώνων, η ανάγκη για συστηματική κάλυψη των αθλητικών γεγονότων έγινε πιο έντονη. Ενώ οι εφημερίδες της εποχής περιλάμβαναν σποραδικές αναφορές σε αθλητικές δραστηριότητες, η αυξανόμενη σημασία των νεωτερικών σπορ οδήγησε στη δημιουργία των πρώτων εξειδικευμένων αθλητικών περιοδικών, τα οποία έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην προώθηση των αθλητικών αξιών και στη διαμόρφωση της αθλητικής κουλτούρας (Holt, 2008).

Οι αθλητικοί σύλλογοι διατηρούσαν στενές σχέσεις με τον έντυπο Τύπο, καθώς οι εκδότες και οι δημοσιογράφοι της εποχής αντιλήφθηκαν την απήχηση που είχε ο αθλητισμός στο κοινό και τη δυναμική του ως κοινωνικού φαινομένου. Αυτό είχε ως

αποτέλεσμα την έκδοση των πρώτων αθλητικών περιοδικών, τα οποία επικεντρώνονταν τόσο στην καταγραφή των αθλητικών δραστηριοτήτων όσο και στην προώθηση του αθλητισμού ως μέσου εκπαίδευσης και εθνικής ενίσχυσης (Κυπριανός & Χουμεριανός, 2009).

2.2.1 Οι Απαρχές του Ελληνικού Αθλητικού Τύπου

Οι πρώτες προσπάθειες δημιουργίας αθλητικών εντύπων εμφανίστηκαν λίγο πριν από τη διεξαγωγή των πρώτων σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων. Αν και οι πληροφορίες είναι περιορισμένες, πιστεύεται ότι η πρώτη αθλητική εφημερίδα στην Ελλάδα ήταν το "Βέλος", το οποίο κυκλοφόρησε το 1894 και εκδόθηκε από τον Πανελλήνιο Ποδηλατικό Σύλλογο. Ωστόσο, λόγω έλλειψης εκτενών τεκμηριωμένων στοιχείων για αυτή την έκδοση, η διάκριση του πρώτου πλήρως αναγνωρισμένου αθλητικού εντύπου αποδίδεται στην «Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρηση της Ανατολής», που εκδόθηκε στις 1 Οκτωβρίου 1898 από τον Μιλτιάδη Νεγρεπόντη (Δρούλια & Κουτσοπανάγου, 2008).

Η «Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρηση της Ανατολής» αποτέλεσε το πρώτο συστηματικό αθλητικό περιοδικό στην Ελλάδα, με στόχο να προωθήσει την ποδηλασία, να ενημερώσει τους αναγνώστες για τους αθλητικούς κανονισμούς και να ενισχύσει την αθλητική παιδεία του κοινού. Το εναρκτήριο τεύχος του περιοδικού ανέφερε χαρακτηριστικά: "Ο αθλητισμός, που είναι αναγκαιότητα, απόλαυση, ζωτική υγιεινή για το σώμα, είχε μείνει αδρανής για αιώνες από την ένδοξη εποχή του με τους αρχαίους Έλληνες."

Το περιοδικό εκδόθηκε αρχικά σε τρεις χιλιάδες αντίτυπα, ενώ το ετήσιο κόστος συνδρομής ανερχόταν σε οκτώ δραχμές. Η υποστήριξή του από σημαίνοντα πρόσωπα της εποχής, όπως ο Πρίγκιπας Γεώργιος, ο οποίος διετέλεσε Επίτιμος Πρόεδρος του Ποδηλατικού Συλλόγου Αθηνών, συνέβαλε στη διάδοσή του. Επιπλέον, εξέχουσες

προσωπικότητες του διεθνούς αθλητικού χώρου, όπως ο Pierre de Coubertin, θεμελιωτής των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων, και ο Δημήτριος Βικέλας, πρώτος πρόεδρος της *Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής* (ΔΟΕ), εξέφρασαν τη στήριξή τους για την έκδοση του περιοδικού.

Ο ρόλος του εντύπου δεν περιορίστηκε μόνο στην καταγραφή αθλητικών γεγονότων αλλά και στη διάδοση των αθλητικών αξιών. Όπως αναφερόταν στο ίδιο το έντυπο, σκοπός του ήταν "η αναγραφή κάθε εξωτερικής αθλητικής κίνησης, θέτοντας σε επαφή τον ελληνικό αθλητισμό με τον ξένο". Η συμβολή του Ιωάννη Χρυσάφη, διευθυντή του γυμναστηρίου της Πανελλήνιας Γυμναστικής Ένωσης, υπήρξε καθοριστική, καθώς αρθρογραφούσε τακτικά, παρέχοντας επεξηγήσεις για αθλητικούς κανόνες και τεχνικές προπονήσεων (Κουλούρη, 1997).

Η ανάπτυξη του αθλητικού Τύπου στην Ελλάδα του 19ου αιώνα συνέβαλε καθοριστικά στη διάδοση του αθλητισμού, προωθώντας όχι μόνο την ενημέρωση του κοινού αλλά και τη διαμόρφωση αθλητικής κουλτούρας. Τα πρώτα αθλητικά περιοδικά αποτέλεσαν συνδετικό κρίκο μεταξύ του ελληνικού και του διεθνούς αθλητισμού, ενώ οδήγησαν στην εδραίωση του αθλητισμού ως κεντρικού στοιχείου της ελληνικής κοινωνίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Η ποδηλασία στην Ευρώπη και στην Ελλάδα του 19ου αιώνα

3.1 Η Ποδηλασία στην Ευρώπη του 19ου αιώνα

Ένα από τα νεωτερικά σπορ ήταν και η ποδηλασία. Η εξέλιξη της ποδηλασίας κατά τον 19ο αιώνα υπήρξε καθοριστική για τη διαμόρφωση των σύγχρονων μετακινήσεων, της μαζικής αναψυχής και της αθλητικής δραστηριότητας. Η ιστορία του ποδηλάτου ξεκινά από τις αρχές του αιώνα, με τη εφεύρεση των πρώτων δίτροχων οχημάτων, και φτάνει στο τέλος του με την εδραίωση του «ποδηλάτου ασφαλείας», το οποίο αποτέλεσε τη βάση του σύγχρονου ποδηλάτου.

Η πρώτη απόπειρα κατασκευής ενός δίτροχου μεταφορικού μέσου πραγματοποιήθηκε το 1817 από τον Γερμανό βαρόνο Karl von Drais, ο οποίος κατασκεύασε το draisienne ή αλλιώς «μηχανή για τρέξιμο». Το όχημα αυτό ήταν κατασκευασμένο από ξύλο και δεν διέθετε πετάλια· η κίνησή του βασιζόταν στη δύναμη των ποδιών του αναβάτη, ο οποίος το προωθούσε σπρώχνοντας το έδαφος (Herlihy, 2004). Παρά την πρωτοτυπία του, το draisienne παρέμεινε περιορισμένης χρήσης και δεν υιοθετήθηκε ευρέως.

Μια σημαντική εξέλιξη σημειώθηκε το 1839, όταν ο Σκωτσέζος σιδηρουργός Kirkpatrick Macmillan δημιούργησε το πρώτο δίτροχο όχημα που κινούνταν με τη χρήση πεντάλ. Το velocipede, όπως ονομάστηκε, διέθετε ένα σύστημα μοχλών που επέτρεπε την κίνηση του πίσω τροχού χωρίς ο αναβάτης να χρειάζεται να πατά στο έδαφος (Holt, 2008). Παρότι το velocipede αύξησε την ταχύτητα και την αποτελεσματικότητα της μετακίνησης, παρέμενε δύσχρηστο λόγω του μεγάλου του βάρους και της περιορισμένης σταθερότητάς του.

Τη δεκαετία του 1860, ο Γάλλος μηχανικός Pierre Michaux συνέβαλε καθοριστικά στην εξέλιξη του ποδηλάτου εισάγοντας μια νέα καινοτομία: την τοποθέτηση πεντάλ απευθείας στον μπροστινό τροχό. Η αλλαγή αυτή επέτρεψε τη συνεχή κίνηση του ποδηλάτου και οδήγησε στη δημιουργία του boneshaker, μιας πρώιμης εκδοχής του σύγχρονου ποδηλάτου που διέθετε μεταλλικό πλαίσιο και συμπαγή ελαστικά από καουτσούκ (Guttmann, 2002). Παρά τη βελτίωση σε σχέση με τα προηγούμενα

μοντέλα, η χρήση του boneshaker δεν ήταν ιδιαίτερα άνετη, καθώς το άκαμπτο πλαίσιό του μετέδιδε έντονους κραδασμούς στον αναβάτη.

Το 1870, οι Βρετανοί εφευρέτες James Starley και William Hillman παρουσίασαν το Ariel, ένα ποδήλατο με έναν μεγάλο μπροστινό τροχό και έναν μικρότερο πίσω τροχό, γνωστό αργότερα ως penny-farthing ή high-wheeler. Ο σχεδιασμός αυτός επέτρεπε την επίτευξη μεγαλύτερων ταχυτήτων, καθώς η άμεση κίνηση των πεντάλ στον μπροστινό τροχό μείωνε την ανάγκη για συνεχείς κινήσεις του αναβάτη (Ritchie, 1999). Το Ariel υπήρξε το πρώτο ποδήλατο που κατασκευάστηκε εξ ολοκλήρου από μέταλλο, γεγονός που αύξησε την αντοχή και τη διάρκεια ζωής του. Ωστόσο, ο ψηλός σχεδιασμός του δημιούργησε προβλήματα ασφάλειας, καθώς οι αναβάτες ήταν ευάλωτοι σε πτώσεις από μεγάλο ύψος.

Το 1885, ο John Kemp Starley, ανιψιός του James Starley, παρουσίασε το ποδήλατο ασφαλείας (safety bicycle), το οποίο αποτέλεσε την πιο σημαντική καινοτομία στην ιστορία της ποδηλασίας. Το νέο αυτό μοντέλο διέθετε δύο τροχούς ίσου μεγέθους, αλυσίδα για τη μετάδοση της κίνησης στον πίσω τροχό και πλαίσιο σε σχήμα διαμαντιού, που προσέφερε μεγαλύτερη σταθερότητα και καλύτερη κατανομή βάρους (Holt, 2008). Ο σχεδιασμός αυτός αύξησε την ασφάλεια και έκανε το ποδήλατο προσιτό σε ένα ευρύτερο κοινό. Επιπλέον, το 1888, ο John Boyd Dunlop εφηύρε τα πνευματικά ελαστικά, τα οποία μείωσαν σημαντικά τους κραδασμούς και βελτίωσαν την ποιότητα κύλισης (Ritchie, 1975).

Η διάδοση του ποδηλάτου ασφαλείας είχε σημαντικές κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις στην Ευρώπη. Οι τιμές των ποδηλάτων μειώθηκαν, καθιστώντας τα προσβάσιμα όχι μόνο στις ανώτερες, αλλά και στις μεσαίες τάξεις. Η ανάπτυξη της βιομηχανικής παραγωγής των ποδηλάτων οδήγησε στην ίδρυση μεγάλων κατασκευαστικών εταιρειών, όπως η Raleigh στην Αγγλία, η οποία παρήγαγε χιλιάδες ποδήλατα ετησίως (Herlihy, 2004). Παράλληλα, η εξάπλωση των ποδηλάτων ενίσχυσε τη μαζική μετακίνηση, βελτιώνοντας την προσβασιμότητα στις πόλεις και συμβάλλοντας στην αλλαγή των κοινωνικών ρόλων, ιδιαίτερα για τις γυναίκες, οι οποίες άρχισαν να χρησιμοποιούν το ποδήλατο ως μέσο ανεξαρτησίας και κινητικότητας (Ritchie, 1975).

Προς το τέλος του 19ου αιώνα, η ποδηλασία εδραιώθηκε ως αθλητική και ψυχαγωγική δραστηριότητα, με τη δημιουργία ποδηλατικών συλλόγων και τη διοργάνωση αγώνων ποδηλασίας σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Παράλληλα, πολλές πόλεις ανέπτυξαν υποδομές για την υποστήριξη της ποδηλασίας, όπως

ποδηλατοδρόμους και ειδικά καταστήματα πώλησης και επισκευής ποδηλάτων. Παρόλο που η έλευση των αυτοκινήτων στις αρχές του 20ού αιώνα περιόρισε τη χρήση του ποδηλάτου σε ορισμένες χώρες, κράτη όπως η Ολλανδία και η Δανία διατήρησαν μια ισχυρή ποδηλατική κουλτούρα, ενσωματώνοντας τα ποδήλατα στα συστήματα αστικών μεταφορών τους (Holt, 2008).

Η εξέλιξη της ποδηλασίας κατά τον 19ο αιώνα κατέστησε το ποδήλατο ένα από τα πιο σημαντικά μέσα μεταφοράς και ψυχαγωγίας της εποχής. Οι καινοτομίες στον σχεδιασμό του ποδηλάτου, η μείωση του κόστους παραγωγής και η αυξανόμενη αποδοχή του από τις ευρωπαϊκές κοινωνίες συνέβαλαν στη διάδοση της ποδηλασίας τόσο ως καθημερινής πρακτικής όσο και ως αθλητικής δραστηριότητας. Η ανάπτυξη των ποδηλατικών συλλόγων και η διεξαγωγή αγώνων ενίσχυσαν περαιτέρω τη θέση του ποδηλάτου στην κοινωνική ζωή, δημιουργώντας τις βάσεις για τη μακροχρόνια παρουσία του στις ευρωπαϊκές πόλεις.

3.2 Η Ποδηλασία στην Ελλάδα του 19ου αιώνα

Η εισαγωγή της ποδηλασίας στην Ελλάδα στα τέλη του 19ου αιώνα αποτέλεσε μέρος της ευρύτερης διαδικασίας εκσυγχρονισμού και της υιοθέτησης ευρωπαϊκών πολιτισμικών προτύπων. Η διάδοση του ποδηλάτου στην ελληνική κοινωνία δεν ήταν απλώς ένα τεχνολογικό γεγονός, αλλά μια σημαντική κοινωνική και πολιτισμική αλλαγή, καθώς το νέο αυτό μεταφορικό μέσο συμβόλιζε την πρόοδο, την ταχύτητα και τη σύνδεση με τις δυτικές κοινωνίες. Το ποδήλατο εισήχθη στην Ελλάδα το 1885, την ίδια περίοδο που το «ποδήλατο ασφαλείας» του John Kemp Starley κέρδιζε έδαφος στην Ευρώπη, καθιστώντας το ένα πιο προσιτό και ασφαλές μέσο μετακίνησης (Τσούμας, 2025).

Η πρώτη τεκμηριωμένη εμφάνιση ποδηλάτου στην Ελλάδα εντοπίζεται στην Αθήνα, όπου χρησιμοποιήθηκε από μέλη της ανώτερης κοινωνικής τάξης, που είχαν πρόσβαση σε ευρωπαϊκά προϊόντα και τεχνολογίες. Οι εύποροι αστοί ήταν εκείνοι που πρώτοι αγκάλιασαν το ποδήλατο, αντιμετωπίζοντάς το ως σύμβολο κοινωνικής καταξίωσης και μοντερνισμού (Κουλούρη, 1997; Τσούμας, 2025). Στις αρχές της δεκαετίας του 1890, η εξάπλωση του ποδηλάτου ήταν πλέον αισθητή, με τις εφημερίδες να δημοσιεύουν άρθρα για τη χρηστικότητα και την ταχύτητα του νέου αυτού μέσου. Παράλληλα, εμφανίστηκαν οι πρώτοι ποδηλατικοί αγώνες, οι οποίοι

αποτέλεσαν ένα από τα πρώτα βήματα για τη θεσμοθέτηση της ποδηλασίας ως αθλητικής δραστηριότητας (Τσούμας, 2025).

3.2.1 Η Ίδρυση των Ποδηλατικών Συλλόγων και η Οργανωμένη Ποδηλασία

Η επίσημη διάδοση της ποδηλασίας στην Ελλάδα συνδέθηκε άμεσα με την ίδρυση ποδηλατικών συλλόγων, που είχαν στόχο τόσο τη διοργάνωση αγώνων όσο και τη διάδοση της ποδηλατικής κουλτούρας στο ελληνικό κοινό. Ένας από τους πρώτους οργανωμένους ποδηλατικούς συλλόγους ήταν ο «Ποδηλατικός Όμιλος Αθηνών», που ιδρύθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1890 και αποτέλεσε πρωτοπόρο στη θεσμοθέτηση της ποδηλασίας ως αθλητικού γεγονότος (Ζαϊμάκης & Φουρναράκη, 2015). Τα μέλη του ομίλου δεν περιορίζονταν μόνο στη διοργάνωση ποδηλατικών εκδηλώσεων, αλλά προωθούσαν και την καθιέρωση κανόνων για τη χρήση του ποδηλάτου, τη δημιουργία κατάλληλων υποδομών και τη διεξαγωγή αγώνων.

Ένα σημαντικό ορόσημο στην εξέλιξη της ποδηλασίας στην Ελλάδα αποτέλεσαν οι Πανελλήνιοι Αγώνες του 1893, οι οποίοι περιλάμβαναν αγωνίσματα ποδηλασίας για πρώτη φορά σε εθνικό επίπεδο (Κουλούρη, 1997). Οι αγώνες αυτοί, που διεξήχθησαν στην Αθήνα, σηματοδότησαν την επίσημη αναγνώριση της ποδηλασίας ως αθλήματος και προετοίμασαν το έδαφος για τη συμμετοχή της Ελλάδας στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896. Η ένταξη της ποδηλασίας στο πρόγραμμα των Ολυμπιακών Αγώνων αποτέλεσε καθοριστική στιγμή για την ιστορία του αθλήματος στη χώρα, καθώς προσέλκυσε το ενδιαφέρον του κοινού και οδήγησε σε ακόμα μεγαλύτερη διάδοσή του.

Στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας το 1896, η ποδηλασία αναδείχθηκε ως ένα από τα πλέον δημοφιλή αθλήματα. Ο Έλληνας ποδηλάτης Αριστείδης Κωνσταντινίδης κέρδισε το χρυσό μετάλλιο στο αγώνισμα της ποδηλασίας δρόμου, προσφέροντας στην Ελλάδα μία από τις πρώτες της επιτυχίες σε Ολυμπιακό επίπεδο (Georgiadis, 2003; Κουλούρη, 2004). Η νίκη του Κωνσταντινίδη είχε μεγάλη απήχηση στον ελληνικό Τύπο της εποχής και συνέβαλε στην αύξηση της δημοτικότητας της ποδηλασίας στη χώρα.

3.2.2 Η Κατασκευή Ποδηλατικών Υποδομών και η Διάδοση της Ποδηλασίας

Η ανάπτυξη της ποδηλασίας στην Ελλάδα συνοδεύτηκε από την κατασκευή των πρώτων ποδηλατικών υποδομών. Το πρώτο ποδηλατοδρόμιο κατασκευάστηκε στην Αθήνα το 1895, σε μια προσπάθεια να επιτευχθεί η αρτιότερη τέλεση των

Ολυμπιακών Αγώνων του 1896. Παράλληλα, δημιουργήθηκαν ειδικοί χώροι για ποδηλατικούς αγώνες και προπονήσεις, γεγονός που συνέβαλε στην αύξηση του αριθμού των ατόμων που ασχολούνταν με την ποδηλασία είτε ως μέσο μεταφοράς είτε ως άθλημα (Τσούμας, 2025).

Αν και αρχικά το ποδήλατο αποτελούσε προνόμιο των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων, σταδιακά έγινε πιο προσιτό και στις μεσαίες τάξεις, κυρίως λόγω της αύξησης των εισαγωγών από την Ευρώπη και της μείωσης του κόστους αγοράς. Οι πρώτες ελληνικές επιχειρήσεις που ασχολήθηκαν με την εμπορία ποδηλάτων άρχισαν να δραστηριοποιούνται την περίοδο αυτή, ενισχύοντας τη διάδοση του νέου αυτού μεταφορικού μέσου (Ζαϊμάκης & Φουρναράκη, 2015).

Παράλληλα, ο ελληνικός Τύπος της εποχής συνέβαλε στην προώθηση της ποδηλασίας, παρουσιάζοντάς την ως μια πρακτική, οικονομική και μοντέρνα λύση για τις αστικές μετακινήσεις. Οι πρώτες διαφημίσεις ποδηλάτων εμφανίστηκαν στις εφημερίδες της δεκαετίας του 1890, ενώ πολλά άρθρα εξήραν τα πλεονεκτήματα του ποδηλάτου και τη συμβολή του στην καθημερινή ζωή των πολιτών (Πηλείδης, 1999).

3.2.3 Η Ποδηλασία ως Μέσο Μετακίνησης και Ψυχαγωγίας

Η χρήση του ποδηλάτου στην Ελλάδα του 19ου αιώνα δεν περιορίστηκε μόνο στον αθλητισμό, αλλά επεκτάθηκε και ως μέσο μεταφοράς. Ιδιαίτερα στις μεγάλες πόλεις, όπως η Αθήνα και ο Πειραιάς, το ποδήλατο άρχισε να χρησιμοποιείται από εμπόρους, υπαλλήλους και επαγγελματίες που αναζητούσαν έναν οικονομικό και αποδοτικό τρόπο μετακίνησης. Παράλληλα, η ποδηλασία έγινε ένα από τα πιο διαδεδομένα χόμπι της εποχής, με πολλούς πολίτες να τη χρησιμοποιούν ως μορφή αναψυχής και σωματικής άσκησης (Holt, 2008).

Η είσοδος του 20ού αιώνα βρήκε την ποδηλασία εδραιωμένη στην ελληνική κοινωνία, τόσο ως μέσο μεταφοράς όσο και ως αθλητική δραστηριότητα. Η αυξανόμενη χρήση του ποδηλάτου και η δημιουργία ποδηλατικών σωματείων επιβεβαίωσαν τη σημασία του νέου αυτού μέσου στην καθημερινή ζωή των Ελλήνων. Αν και η έλευση των αυτοκινήτων περιόρισε τη χρήση του ποδηλάτου στις αστικές μετακινήσεις, η ποδηλασία διατήρησε τη δημοτικότητά της ως αθλητική και ψυχαγωγική δραστηριότητα, ενώ αργότερα ενσωματώθηκε στις αστικές πολιτικές μεταφορών (Herlihy, 2004).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Η «Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησις της Ανατολής»

4.1 Ο Εκδότης

Η έκδοση του περιοδικού *Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησις της Ανατολής* ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με τον «Ποδηλατικό Σύλλογο Αθηνών», ο οποίος αποτέλεσε τον κύριο εκδότη και υποστηρικτή του. Ο σύλλογος ιδρύθηκε το 1891 και διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην προώθηση της ποδηλασίας ως αθλήματος και μέσου μετακίνησης στην Ελλάδα στα τέλη του 19ου αιώνα, καθώς και στην οργάνωση αθλητικών εκδηλώσεων και τη διάδοση των αρχών της φυσικής αγωγής. Μέσω της έκδοσης του περιοδικού, ο σύλλογος επιδίωξε να ενισχύσει την αθλητική παιδεία και να προωθήσει την ποδηλασία ως αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινής ζωής και της κοινωνικής εξέλιξης (Αδάμας, 1896).

Η ίδρυση του Ποδηλατικού Συλλόγου Αθηνών αποτέλεσε ένα σημαντικό ορόσημο στην αθλητική ιστορία της Ελλάδας, καθώς σηματοδότησε την έναρξη της θεσμικής οργάνωσης της ποδηλασίας και την προώθηση του αθλητισμού ως μέσου σωματικής αγωγής και κοινωνικής ανάπτυξης. Στα τέλη του 19ου αιώνα, η ποδηλασία, που είχε ήδη γνωρίσει σημαντική ανάπτυξη στην κεντρική και δυτική Ευρώπη, άρχισε να αποκτά δημοτικότητα και στην Ελλάδα, κυρίως λόγω των επαφών με το εξωτερικό, αλλά και λόγω της υιοθέτησης νεωτερικών τάσεων από την αστική τάξη της εποχής (Holt, 2008).

4.1.1 Ιστορικό Πλαίσιο και Κοινωνικές Συνθήκες

Η τελευταία δεκαετία του 19ου αιώνα υπήρξε καθοριστική για την ανάπτυξη του αθλητισμού στην Ελλάδα, ιδιαίτερα μετά την επιτυχημένη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας το 1896. Η διοργάνωση αυτή ενίσχυσε το ενδιαφέρον του κοινού για τον οργανωμένο αθλητισμό και δημιούργησε το κατάλληλο περιβάλλον για την ίδρυση νέων αθλητικών συλλόγων (Polley, 2007). Παράλληλα, η αστικοποίηση που σημειώθηκαν κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου οδήγησαν στη διαμόρφωση μιας νέας κοινωνικής τάξης, της οποίας οι ανάγκες περιλάμβαναν όχι μόνο την εργασία αλλά και την αναψυχή και την άθληση.

Ειδικότερα, η ποδηλασία προσέλκυσε το ενδιαφέρον της ελληνικής αστικής τάξης, καθώς το ποδήλατο θεωρήθηκε σύμβολο προόδου και εκσυγχρονισμού (Αδάμας, 1896). Στην Ευρώπη, ήδη από τη δεκαετία του 1880, είχαν ιδρυθεί ποδηλατικοί σύλλογοι που προωθούσαν την ποδηλασία ως άθλημα, αλλά και ως μέσο μετακίνησης και ψυχαγωγίας (Guttman, 2002). Μέσα σε αυτό το κλίμα, δημιουργήθηκε και η ανάγκη για την ίδρυση ενός επίσημου ποδηλατικού συλλόγου στην Ελλάδα, που θα αναλάμβανε την οργάνωση των αγώνων, τη θέσπιση κανόνων και την ανάπτυξη της ποδηλατικής κοινότητας.

4.1.2 Η Ίδρυση του Συλλόγου και οι Πρωτεργάτες

Ο «Ποδηλατικός Σύλλογος Αθηνών» ιδρύθηκε επίσημα το 1890, με πρωτοβουλία μιας ομάδας προοδευτικών Ελλήνων που αναγνώρισαν τη σημασία της ποδηλασίας ως αθλητικής και κοινωνικής δραστηριότητας (Κουλούρη, 1997). Ανάμεσα στους ιδρυτές του συλλόγου συγκαταλέγονταν γιατροί, επιχειρηματίες, ανώτεροι κρατικοί υπάλληλοι και αθλητές, οι οποίοι είχαν έρθει σε επαφή με τις εξελίξεις στην αθλητική κοινότητα της Ευρώπης και επιθυμούσαν να ενσωματώσουν αυτές τις νεωτερικές τάσεις στην ελληνική πραγματικότητα.

Ο σύλλογος ξεκίνησε τη δράση του με κύριους στόχους:

1. Την προώθηση της ποδηλασίας ως αθλήματος και μέσου άσκησης
2. Τη θέσπιση κανόνων και προτύπων για τους ποδηλατικούς αγώνες
3. Την οργάνωση αγώνων και εκδηλώσεων με σκοπό τη διάδοση του αθλήματος
4. Τη συνεργασία με άλλους αθλητικούς συλλόγους και φορείς για την εδραίωση του ποδηλάτου στην ελληνική κοινωνία.

4.1.3 Οι Πρώτες Δράσεις και η Ανάπτυξη του Συλλόγου

Μετά την ίδρυσή του, ο σύλλογος ανέλαβε την πρωτοβουλία να διοργανώσει τις πρώτες επίσημες ποδηλατικές διοργανώσεις στην Αθήνα, ενώ παράλληλα ξεκίνησε τη διαδικασία συνεργασίας με διεθνείς ποδηλατικούς οργανισμούς για την ένταξη της Ελλάδας στη διεθνή ποδηλατική κοινότητα.

Οι πρώτοι αγώνες ποδηλασίας διοργανώθηκαν το 1892, με τη συμμετοχή αθλητών από διάφορες περιοχές της Ελλάδας, και αποτέλεσαν την πρώτη συστηματική προσπάθεια ανάδειξης του αθλήματος. Ο ενθουσιασμός που προκάλεσαν οι πρώτοι αυτοί αγώνες οδήγησε στη σταδιακή αύξηση των μελών του συλλόγου, ο οποίος επέκτεινε τη δραστηριότητά του και σε άλλες μορφές αθλητισμού.

Το 1893, ο σύλλογος, σε συνεργασία με τοπικούς φορείς, συνέβαλε στην κατασκευή του πρώτου επίσημου ποδηλατοδρομίου στην Αθήνα, μια εξέλιξη που σηματοδότησε τη θεσμική αναγνώριση της ποδηλασίας ως αθλητικού κλάδου (Κουλούρη, 1997; Georgiadis, 2003).

4.1.4 Η Σχέση του Συλλόγου με την "Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησης της Ανατολής"

Το 1898, ο Ποδηλατικός Σύλλογος Αθηνών αποφάσισε να ενισχύσει τη δράση του μέσω της έκδοσης του πρώτου αθλητικού εντύπου στην Ελλάδα, της "Ποδηλατικής και Αθλητικής Επιθεώρησης της Ανατολής". Το περιοδικό αυτό αποτέλεσε το επίσημο όργανο του συλλόγου, προσφέροντας ενημέρωση για τις διοργανώσεις, τις ποδηλατικές τεχνικές και την αθλητική παιδεία (Δρούλια & Κουτσοπανάγου, 2008).

Μέσω του περιοδικού, ο σύλλογος ανέπτυξε έναν δημόσιο διάλογο για τη σημασία του αθλητισμού και της φυσικής αγωγής, προωθώντας τα ιδανικά του αθλητισμού ως μέσων κοινωνικής ανάπτυξης και εκπαίδευσης (Ζαϊμάκης & Κοταρίδης, 2013; Ζαϊμάκης, 2010). Οι αρθρογράφοι του περιοδικού, μεταξύ των οποίων ο Ιωάννης Χρυσάφης, ανέδειξαν τη σύνδεση της σωματικής άσκησης με την εθνική και πολιτιστική ταυτότητα, συμβάλλοντας στη διάδοση της αθλητικής παιδείας στην Ελλάδα (Κουλούρη, 1997).

4.1.5 Η Δραστηριότητα του Συλλόγου και η Έκδοση του Περιοδικού

Η έκδοση της *Ποδηλατικής και Αθλητικής Επιθεώρησης της Ανατολής*, το 1898, αποτέλεσε μια φυσική εξέλιξη της δράσης του συλλόγου. Το περιοδικό εκδόθηκε με σκοπό να προωθήσει τις αρχές της ποδηλασίας και της αθλητικής αγωγής, να προσφέρει ενημέρωση για τις τελευταίες αθλητικές εξελίξεις και να ενισχύσει τη διάδοση των αθλητικών αξιών στον ελληνικό πληθυσμό.

Στα πρώτα τεύχη του περιοδικού, ο σύλλογος περιγράφεται ως βασικός φορέας της αθλητικής δραστηριότητας στην Αθήνα, αναλαμβάνοντας τη διοργάνωση αγώνων και την εκπαίδευση νέων ποδηλατών. Επιπλέον, το περιοδικό παρείχε ενημέρωση σχετικά με τη χρήση και συντήρηση του ποδηλάτου, καθώς και αναφορές σε διεθνείς αθλητικές διοργανώσεις που στόχευαν στη διασύνδεση της ελληνικής ποδηλατικής κοινότητας με τις διεθνείς εξελίξεις.

Ένας από τους βασικούς λόγους για την έκδοση του περιοδικού ήταν η ανάγκη για ένα έντυπο που να καλύπτει αποκλειστικά τις ανάγκες της ποδηλατικής και

ευρύτερης αθλητικής κοινότητας. Τα αθλητικά γεγονότα της εποχής καλύπτονταν μόνο αποσπασματικά από τον γενικό Τύπο, γεγονός που δημιούργησε την ανάγκη για ένα ειδικευμένο έντυπο. Μέσα από τις στήλες του, το περιοδικό επιδίωξε να παρέχει στοχευμένη πληροφόρηση, να προβάλλει τις επιτυχίες Ελλήνων αθλητών και να προωθήσει νέες μορφές σωματικής άσκησης (Κουλούρη, 1997; Πηλείδης, 1999).

4.1.6 Ο Ρόλος των Μελών του Συλλόγου στην Έκδοση του Περιοδικού

Η στενή σύνδεση του περιοδικού με τον Ποδηλατικό Σύλλογο Αθηνών επιβεβαιώνεται και από τη σύνθεση της συντακτικής ομάδας του. Στα πρώτα τεύχη του περιοδικού καταγράφεται ότι τα βασικά διοικητικά στελέχη του συλλόγου είχαν ενεργό ρόλο στην επιμέλεια και την αρθρογραφία του περιοδικού (Polley, 2007).

- Ο Μιλτιάδης Νεγρεπόντης, πρόεδρος του συλλόγου, υπήρξε βασικός υποστηρικτής της έκδοσης και συνέβαλε στη διαμόρφωση της θεματολογίας του.
- Ο Α. Ξ. Τυπάλδος, γραμματέας του συλλόγου, είχε κομβικό ρόλο στην οργάνωση της έκδοσης και στη διαχείριση των συνδρομών.
- Ο Π. Βερίοπουλος, ταμίας του συλλόγου, ήταν υπεύθυνος για τη χρηματοδότηση του περιοδικού και τη διαχείριση των οικονομικών πόρων.
- Ο Ιωάννης Χρυσάφης, διευθυντής του Γυμναστηρίου του Πανελληνίου Γυμναστικού Συλλόγου, αρθρογραφούσε τακτικά στη στήλη της φυσικής αγωγής, προβάλλοντας τη σημασία της γυμναστικής για τη νεολαία (Κουλούρη, 1997).

Η εμπλοκή των μελών του συλλόγου στο περιοδικό αποδεικνύει ότι η *Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησης της Ανατολής* δεν ήταν απλώς μια ανεξάρτητη εκδοτική προσπάθεια, αλλά ένα οργανωμένο εγχείρημα υπό την αιγίδα του συλλόγου, το οποίο στόχευε στην εδραίωση της ποδηλασίας στην Ελλάδα (Guttmann, 2002).

4.1.7 Σχέση του Συλλόγου με Άλλους Αθλητικούς Φορείς

Ο Ποδηλατικός Σύλλογος Αθηνών δεν λειτουργήσε απομονωμένα, αλλά διατηρούσε στενές σχέσεις με άλλους ελληνικούς και διεθνείς αθλητικούς φορείς. Η συνεργασία με συλλόγους από την Σμύρνη, την Αλεξάνδρεια και την Κωνσταντινούπολη αποδεικνύει ότι το περιοδικό δεν περιοριζόταν μόνο στο ελληνικό κράτος, αλλά στόχευε σε ένα ευρύτερο κοινό της ελληνικής διασποράς (Dulkeri et al., 2007).

Στα τεύχη του περιοδικού γίνεται αναφορά σε συνεργασίες με ευρωπαϊκούς ποδηλατικούς συλλόγους, καθώς και στη συμμετοχή Ελλήνων αθλητών σε διεθνείς διοργανώσεις. Αυτή η διεθνής διάσταση ενίσχυσε την εικόνα του συλλόγου ως πρωτοπόρου στον ελληνικό αθλητισμό και συνέβαλε στη διάδοση των αθλητικών αξιών πέρα από τα ελληνικά σύνορα (Holt, 2008).

Ο Ποδηλατικός Σύλλογος Αθηνών δεν αποτέλεσε μόνο έναν αθλητικό οργανισμό με κύριο αντικείμενο την προώθηση της ποδηλασίας, αλλά και έναν θεσμικό φορέα που επηρέασε σημαντικά τη διαμόρφωση του αθλητικού γίγνεσθαι στην Ελλάδα στα τέλη του 19ου αιώνα. Η ίδρυσή του σηματοδότησε μια νέα εποχή στην ανάπτυξη του αθλητισμού, καθώς η ποδηλασία, ως νεωτερικό άθλημα, απαιτούσε θεσμική υποστήριξη, ρύθμιση και διάδοση σε ένα ευρύτερο κοινό (Smith, 2010).

4.1.8 Ρυθμιστικός ρόλος και ανάπτυξη κανονιστικού πλαισίου

Ο σύλλογος διαδραμάτισε κομβικό ρόλο στη θέσπιση των πρώτων κανονισμών για την ποδηλασία, διαμορφώνοντας τα πλαίσια διεξαγωγής των αγώνων, τη διαδικασία εγγραφής των αθλητών και τη σύνδεση του αθλήματος με τις αθλητικές αρχές της εποχής (Holt, 2008). Μέσα από τη δράση του, τέθηκαν οι πρώτοι εσωτερικοί κανονισμοί που αφορούσαν τη χρήση των ποδηλάτων, τις αποστάσεις των αγώνων και τις συνθήκες διεξαγωγής των ποδηλατικών διοργανώσεων. Αυτές οι πρωτοβουλίες ευθυγραμμίστηκαν με τις αντίστοιχες πρακτικές σε χώρες της δυτικής Ευρώπης, συμβάλλοντας έτσι στην ευρωπαϊκή δικτύωση του ελληνικού αθλητισμού (Guttmann, 2002).

4.1.9 Προώθηση του αθλητισμού στην εκπαίδευση και τις νεανικές δραστηριότητες

Ένα από τα κεντρικά σημεία της στρατηγικής του Ποδηλατικού Συλλόγου Αθηνών ήταν η ενσωμάτωση του αθλητισμού και της φυσικής αγωγής στην εκπαιδευτική πολιτική της χώρας. Από τα τέλη του 19ου αιώνα, η ανάγκη για τη διάδοση της αθλητικής παιδείας θεωρήθηκε αναγκαία προϋπόθεση για τη διαμόρφωση της νεολαίας, τόσο σωματικά όσο και ηθικά (Ελίας & Ντάνινγκ, 1998).

Ο σύλλογος συνέβαλε σε πρωτοβουλίες εισαγωγής της ποδηλασίας στα σχολεία, ενώ παράλληλα προωθούσε τη γενικότερη εδραίωση της φυσικής αγωγής ως εκπαιδευτικού αντικειμένου. Ο Ιωάννης Χρυσάφης, από τις πιο σημαίνουσες προσωπικότητες στο χώρο της γυμναστικής και συνεργάτης του περιοδικού *Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησης της Ανατολής*, έγραφε τακτικά άρθρα υπέρ της

σωματικής αγωγής, στηρίζοντας την προσπάθεια ενσωμάτωσης της άσκησης στη σχολική ζωή. Ο ρόλος του συλλόγου σε αυτή την πρωτοβουλία υπήρξε καθοριστικός, καθώς μέσα από το περιοδικό και τη διοργάνωση δημόσιων εκδηλώσεων, προωθούσε την ιδέα του αθλητισμού ως βασικού πυλώνα της εκπαίδευσης και της κοινωνικής ανάπτυξης (Polley, 2007).

Ο πρώτος και κύριος στόχος του περιοδικού ήταν η προώθηση του αθλητισμού, και ιδιαίτερα της ποδηλασίας, ως βασικό μέσο σωματικής άσκησης και ευεξίας. Από το πρώτο κιόλας τεύχος, που εκδόθηκε στις 15 Δεκεμβρίου 1898, ο τίτλος και το περιεχόμενο επικεντρώνονται στη διάδοση της ποδηλασίας και των αθλητικών δραστηριοτήτων στην Ελλάδα και την ανατολική Μεσόγειο. Η επιλογή της ποδηλασίας δεν ήταν τυχαία, καθώς το άθλημα γνώριζε άνθηση στην Ευρώπη εκείνη την εποχή και αποτελούσε ένα σύγχρονο και προσιτό μέσο φυσικής άσκησης. Η σύνδεση του περιοδικού με τον *Ποδηλατικό Σύλλογο Αθηνών* ήταν κεντρική στην επίτευξη αυτού του στόχου.

4.2 Τα Χαρακτηριστικά του Εντύπου

Το περιοδικό *Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησις της Ανατολής* αποτελεί ένα από τα πρώτα εξειδικευμένα αθλητικά έντυπα στην Ελλάδα, διαδραματίζοντας καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της αθλητικής δημοσιογραφίας και στην προώθηση του αθλητισμού κατά τα τέλη του 19ου αιώνα. Η ανάλυση των χαρακτηριστικών του εντύπου επικεντρώνεται σε βασικές πτυχές της δομής, του περιεχομένου και της εμβέλειάς του, αναδεικνύοντας τη σημασία του στην ελληνική και διεθνή αθλητική σκηνή της εποχής.

Τίτλος	Ημερομηνία Άρθρου	Συγγραφέας	Σελίδες
1.Επιθεώρησις Ποδηλατική & Αθλητική της Ανατολής	1/10/1898	Επίσημο έγγραφο του Συνδέσμου των Ελληνικών Αθλητικών και Γυμναστικών Σωματείων	1-24
2.Επιθεώρηση Ποδηλατική & Αθλητική της Ανατολής	15/10/1898	Επίσημο έγγραφο του Συνδέσμου των Ελληνικών Αθλητικών και Γυμναστικών Σωματείων	25-40
3.Επιθεώρηση Ποδηλατική & Αθλητική της Ανατολής	1/11/1898	Επίσημο έγγραφο του Συνδέσμου των Ελληνικών Αθλητικών και Γυμναστικών Σωματείων	41-56
4.Επιθεώρηση Ποδηλατική & Αθλητική της Ανατολής	15/11/1898	Επίσημο έγγραφο του Συνδέσμου των Ελληνικών Αθλητικών και Γυμναστικών Σωματείων	57-72
5.Επιθεώρηση Ποδηλατική & Αθλητική της Ανατολής	1/12/1898	Επίσημο έγγραφο του Συνδέσμου των Ελληνικών Αθλητικών και Γυμναστικών Σωματείων	73-88
6.Επιθεώρηση Ποδηλατική & Αθλητική της Ανατολής	15/12/1898	Επίσημο έγγραφο του Συνδέσμου των Ελληνικών Αθλητικών και Γυμναστικών Σωματείων	89-104
7-8.Επιθεώρηση Ποδηλατική & Αθλητική της Ανατολής	1/1/1899	Επίσημο έγγραφο του Συνδέσμου των Ελληνικών Αθλητικών και Γυμναστικών Σωματείων	105-136
9.Επιθεώρηση Ποδηλατική &	1/2/1899	Επίσημο έγγραφο του Συνδέσμου των Ελληνικών	137-152

4.2.1 Τίτλος, υπότιτλος και έμβλημα

Το πρώτο τεύχος του περιοδικού, που κυκλοφόρησε στις 15 Δεκεμβρίου 1898, φέρει τον τίτλο «Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησις της Ανατολής». Ο τίτλος αυτός αποκαλύπτει την αποστολή του περιοδικού, η οποία συνίσταται αφενός στην ανάδειξη της ποδηλασίας ως αθλήματος και αφετέρου στη γενικότερη προώθηση της αθλητικής δραστηριότητας. Η προσθήκη της γεωγραφικής ένδειξης «της Ανατολής» υποδηλώνει τον ευρύτερο προσανατολισμό του εντύπου, το οποίο δεν περιοριζόταν

μόνο στην Ελλάδα αλλά στόχευε και στις ελληνικές κοινότητες της ανατολικής Μεσογείου.

Στα επόμενα τεύχη (20-24ο), ο τίτλος παρέμεινε αμετάβλητος, γεγονός που υποδηλώνει τη συνέπεια και τη σταθερότητα της αποστολής του περιοδικού. Το 6ο τεύχος (15 Δεκεμβρίου 1898) επιβεβαιώνει την ταυτότητα του περιοδικού ως «Επίσημον όργανον του Ποδηλατικού Συλλόγου Αθηνών», μια ιδιότητα που δηλώνεται εμφανώς κάτω από τον τίτλο. Το στοιχείο αυτό καθιστά το περιοδικό σημαντικό φορέα προώθησης του ποδηλατικού αθλητισμού στην Ελλάδα.

Το έμβλημα του περιοδικού εμφανίζεται από το πρώτο τεύχος και είναι άμεσα συνδεδεμένο με τον Ποδηλατικό Σύλλογο Αθηνών. Αυτό του προσδίδει θεσμική διάσταση και ενισχύει την αξιοπιστία του ως μέσου ενημέρωσης και προώθησης των αθλητικών δραστηριοτήτων. Στα επόμενα τεύχη (12ο, 15ο-16ο, 19ο-20ο) το έμβλημα διατηρείται αναλλοίωτο, κάτι που καταδεικνύει τη σταθερή ταυτότητα του εντύπου. Από τον Φεβρουάριο του 1899 εμφανίζονται ως υπότιτλοι «Εικονογραφημένο Περιοδικόν, του ποδηλατικού Συλλόγου Αθηνών» και στη συνέχεια «Επίσημον Όργανον του Συνδέσμου των Ελληνικών Αθλητικών και Γυμναστικών Σωματείων, τη συνδρομή και προστασία του Υπουργείου της Παιδείας».

4.2.2 Γεωγραφική και διεθνής εμβέλεια

Παρότι το περιοδικό εκδιδόταν στην Αθήνα, η εμβέλειά του δεν περιοριζόταν μόνο στην ελληνική πρωτεύουσα. Ο τίτλος του περιοδικού περιλαμβάνει τη λέξη «Ανατολή», γεγονός που καταδεικνύει ότι στόχευε στην ευρύτερη ελληνική κοινότητα της ανατολικής Μεσογείου, συμπεριλαμβανομένων πόλεων όπως η Σμύρνη, η Αλεξάνδρεια και η Κωνσταντινούπολη.

Στα τεύχη 2-24, επανειλημμένα εντοπίζονται αναφορές σε αθλητικές δραστηριότητες εκτός της Αθήνας, όπως οι Παγκύπριοι Αγώνες και οι Πανιώνιοι Αγώνες στη Σμύρνη. Αυτή η γεωγραφική εμβέλεια καταδεικνύει τη φιλοδοξία του περιοδικού να συνδέσει τους Έλληνες της διασποράς μέσω του αθλητισμού, ενισχύοντας τη συνοχή του ελληνικού έθνους.

Η διεθνής διάσταση του εντύπου επιβεβαιώνεται περαιτέρω από τη συχνή αναφορά σε αθλητικές εξελίξεις εκτός Ελλάδας. Στα τεύχη 7-8, το περιοδικό καλύπτει διεθνείς ποδηλατικούς αγώνες στην Αγγλία και τη Γαλλία, ενώ στα τεύχη 9-10 αναλύονται νέες προπονητικές μέθοδοι που εφαρμόζονται σε χώρες της δυτικής Ευρώπης. Αυτή η

διεθνής προοπτική καθιστά το περιοδικό ένα μέσο ενημέρωσης όχι μόνο για τον ελληνικό αλλά και για τον διεθνή αθλητισμό.

4.2.3 Διάρκεια και περιοδικότητα έκδοσης

Η περίοδος έκδοσης του περιοδικού εκτείνεται από το 1898 έως το 1901. Το σύνολο των τευχών δεν μας είναι γνωστό καθώς η έρευνά μας κατάφερε να μελετήσει τα 24 συνολικά τεύχη που κυκλοφόρησαν από τον Οκτώβριο του 1898 έως τον Φεβρουάριο του 1899. Το υλικό αυτό είναι αναρτημένο στο ψηφιακό αποθετήριο «ΛΗΚΥΘΟΣ» του Ιδρυματικού Αποθετηρίου της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου.¹ Η περιοδικότητα της κυκλοφορίας του, από τον Οκτώβριο του 1898 έως τον Μάρτιο του 1899, ήταν δεκαπενθήμερη, με κάθε τεύχος να εκδίδεται την 1η και τη 15η ημέρα κάθε μήνα. Αυτή η σταθερή ροή έκδοσης καταδεικνύει την αφοσίωση των εκδοτών στη διατήρηση ενός συνεπούς προγράμματος ενημέρωσης των αναγνωστών του. Δεν υπάρχουν στοιχεία που να υποδηλώνουν σημαντικές διακοπές ή αλλαγές στην έκδοση κατά τη διάρκεια του πρώτου χρόνου λειτουργίας. Όμως από τον Απρίλιο του 1899 έως και τον Σεπτέμβριο του 1899 η έκδοση γίνεται μηνιαία έκδοση καθώς τα τεύχη του περιοδικού εκδίδονται διπλά.

Η Δεκαπενθήμερη έκδοση κυκλοφορούσε σε 3.000 αντίτυπα ενώ όταν η έκδοση έγινε μηνιαία η κυκλοφορία του αυξήθηκε σε 5.000 αντίτυπα. Το περιοδικό ήταν πιθανόν συνδρομητικό καθώς δεν αναγράφεται τιμή φύλλου. Η ετήσια συνδρομή του εντύπου ήταν 8 δραχμές για την Αθήνα και 9 δραχμές για την επαρχία, του εξωτερικού ήταν 9 γαλλικά φράγκα.

Η έκδοση του περιοδικού που, όπως προαναφέραμε, ολοκληρώνεται τον Φεβρουάριο του 1901 σηματοδοτεί το τέλος της δημοσίευσης του περιοδικού, πιθανώς λόγω οικονομικών παραγόντων ή έλλειψης επαρκούς υποστήριξης. Ωστόσο, η επιρροή του στον ελληνικό αθλητισμό της εποχής παρέμεινε σημαντική, καθώς υπήρξε ένας από τους πρωτοπόρους στη διάδοση της αθλητικής παιδείας.

4.2.4 Δομή και θεματολογία του περιεχομένου

Το περιεχόμενο του περιοδικού διαρθρώνεται σε μόνιμες και εναλλασσόμενες στήλες, καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα θεμάτων που σχετίζονται με τον αθλητισμό, τη φυσική αγωγή και την υγεία. Οι βασικές μόνιμες στήλες περιλαμβάνουν:

¹ <https://lekythos.library.ucy.ac.cy/handle/10797/26095>

- «Ποδηλασία και Αθλητισμός», με ειδήσεις, τεχνικές αναλύσεις και συμβουλές για την ποδηλασία.
- «Γυμναστική και Φυσική Αγωγή», με έμφαση στη σωματική άσκηση και τις επιστημονικές μεθόδους γυμναστικής.
- «Αθλητικά Γεγονότα και Διοργανώσεις», που περιλαμβάνει ρεπορτάζ αγώνων και αποτελέσματα αθλητικών εκδηλώσεων.
- «Υγεία και Διατροφή», με οδηγίες για τη σωστή διατροφή και την ενίσχυση της φυσικής κατάστασης.

Ταυτόχρονα, εναλλασσόμενες στήλες προσφέρουν ειδικά αφιερώματα σε σημαντικά αθλητικά γεγονότα, συνεντεύξεις με αθλητές και αναλύσεις των κοινωνικών επιπτώσεων του αθλητισμού.

Η δομή του περιοδικού αποδεικνύει ότι η Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησις της Ανατολής δεν ήταν απλώς ένα ενημερωτικό έντυπο αλλά ένας σημαντικός φορέας προώθησης του αθλητισμού, της φυσικής αγωγής και της εθνικής ταυτότητας, τόσο εντός όσο και εκτός των ελληνικών συνόρων.

Το περιοδικό παρουσιάζει σταθερή δομή και ποικίλο περιεχόμενο, εστιάζοντας σε μόνιμες και έκτακτες στήλες που αντανakλούν τις προτεραιότητες της εποχής όσον αφορά τον αθλητισμό, τη φυσική αγωγή και την υγεία. Οι στήλες όπως «Ποδηλασία και Αθλητισμός», «Γυμναστική και Φυσική Αγωγή», «Αθλητικά Γεγονότα και Διοργανώσεις» και «Υγεία και Διατροφή» αποτελούν βασικούς πυλώνες του περιοδικού, προσφέροντας όχι μόνο ενημέρωση αλλά και παιδαγωγικό περιεχόμενο.

4.3 Ο Σκοπός και οι Στόχοι της Έκδοσης

Η ανάλυση του χαρακτήρα του περιοδικού *Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησις της Ανατολής* απαιτεί μια διεξοδική προσέγγιση στους στόχους που επιδίωκε να εκπληρώσει καθ' όλη τη διάρκεια της έκδοσής του. Μέσα από τα 24 τεύχη που αναλύονται, καθίσταται σαφές ότι το περιοδικό είχε σαφώς καθορισμένους σκοπούς, οι οποίοι συνοψίζονται σε τρεις βασικούς άξονες: την προώθηση του αθλητισμού, την ενημέρωση και την εκπαίδευση του αναγνωστικού κοινού. Αυτοί οι στόχοι αντανakλούν τις ευρύτερες κοινωνικές και πολιτισμικές τάσεις της εποχής, καθώς και τις προκλήσεις που αντιμετώπιζε η ελληνική κοινωνία στο τέλος του 19ου αιώνα.

4.3.1 Προώθηση του Αθλητισμού

Ο πρώτος και κύριος στόχος του περιοδικού ήταν η προώθηση του αθλητισμού, και ιδιαίτερα της ποδηλασίας, ως βασικού μέσου σωματικής άσκησης και ευεξίας. Από το πρώτο κιόλας τεύχος, που εκδόθηκε στις 15 Δεκεμβρίου 1898, ο τίτλος και το περιεχόμενο επικεντρώνονται στη διάδοση της ποδηλασίας και των αθλητικών δραστηριοτήτων στην Ελλάδα και την ανατολική Μεσόγειο. Η επιλογή της ποδηλασίας δεν ήταν τυχαία, καθώς το άθλημα γνώριζε άνθηση στην Ευρώπη εκείνη την εποχή και αποτελούσε ένα σύγχρονο και προσιτό μέσο φυσικής άσκησης. Η σύνδεση του περιοδικού με τον Ποδηλατικό Σύλλογο Αθηνών ήταν κεντρική στην επίτευξη αυτού του στόχου.

Στο πρώτο τεύχος, η έμφαση δίνεται στην προώθηση της ποδηλασίας ως αθλήματος για όλους, με άρθρα που επικεντρώνονται στα οφέλη της φυσικής άσκησης μέσω της ποδηλασίας. Υπάρχουν σαφείς αναφορές στη σωματική και πνευματική ωφέλεια που προκύπτει από την ενασχόληση με τον αθλητισμό, καθώς και οδηγίες για την ορθή χρήση του ποδηλάτου. Στα άρθρα που δημοσιεύονται στα πρώτα τεύχη, η ποδηλασία παρουσιάζεται ως ένα άθλημα που μπορεί να καλλιεργήσει όχι μόνο το σώμα, αλλά και το πνεύμα. Αυτός ο συνδυασμός σωματικής και πνευματικής ανάπτυξης αποτελεί κεντρικό άξονα της προώθησης του αθλητισμού, καθώς το περιοδικό επιδιώκει να ενθαρρύνει τους νέους να ασχοληθούν ενεργά με τον αθλητισμό.

Στα τεύχη 3-4 (1-15 Ιανουαρίου 1899), η ποδηλασία παραμένει ο κεντρικός άξονας της ύλης, αλλά αρχίζουν να εισάγονται και άλλα αθλήματα, όπως η γυμναστική και η ξιφασκία. Το περιοδικό επιδιώκει να εμπνεύσει το αναγνωστικό κοινό να ασχοληθεί με μια ποικιλία αθλημάτων, προβάλλοντας τα οφέλη της φυσικής άσκησης και της αθλητικής δραστηριότητας στην καθημερινή ζωή. Η προώθηση αυτών των αθλημάτων γίνεται με εκλαϊκευμένο τρόπο, ώστε να είναι προσιτή στο ευρύ κοινό και να ενθαρρύνει τη συμμετοχή.

4.3.2 Προβολή Αθλητικών Διοργανώσεων

Ένας άλλος στόχος του περιοδικού, που συνδέεται άμεσα με την προώθηση του αθλητισμού, είναι η προβολή αθλητικών διοργανώσεων και αγώνων. Στα τεύχη 6 έως 12, γίνονται αναφορές σε τοπικούς και εθνικούς αγώνες που διοργανώνονται από τον Ποδηλατικό Σύλλογο Αθηνών και άλλους αθλητικούς συλλόγους. Για παράδειγμα, στο 7ο τεύχος (1 Μαρτίου 1899), αναφέρονται αγώνες ποδηλασίας που διοργανώθηκαν στην Αθήνα, οι οποίοι προσέλκυσαν μεγάλη συμμετοχή τόσο από

αθλητές όσο και από θεατές. Το περιοδικό λειτουργεί ως πλατφόρμα προβολής αυτών των εκδηλώσεων, προωθώντας τον αθλητισμό ως μέσο κοινωνικής συνοχής και εθνικής υπερηφάνειας.

4.3.3 Διεθνής Διάσταση του Αθλητισμού

Μια άλλη πτυχή της προώθησης του αθλητισμού που αναδεικνύεται μέσα από το περιοδικό είναι η διεθνής διάσταση του αθλητισμού. Το Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησις της Ανατολής δεν περιορίζεται στην ελληνική πραγματικότητα, αλλά προσπαθεί να συνδέσει τους Έλληνες αναγνώστες με τις διεθνείς εξελίξεις στον χώρο του αθλητισμού. Στα τεύχη 10-12, για παράδειγμα, γίνεται αναφορά σε διεθνείς ποδηλατικούς αγώνες που διοργανώνονται σε διάφορες ευρωπαϊκές πόλεις, ενώ γίνεται και αναφορά στις προπονητικές μεθόδους που ακολουθούνται στο εξωτερικό.

4.3.4 Ενημέρωση του Αναγνωστικού Κοινού

Ένας δεύτερος σημαντικός στόχος του περιοδικού ήταν η ενημέρωση του αναγνωστικού κοινού σχετικά με τις αθλητικές εξελίξεις, τις νέες τεχνολογίες και τις καινοτομίες στον χώρο του αθλητισμού. Το περιοδικό λειτουργεί ως μέσο ενημέρωσης, παρέχοντας πληροφορίες για τις τελευταίες εξελίξεις στον χώρο της ποδηλασίας, της γυμναστικής και άλλων αθλημάτων.

Στο 5ο τεύχος (1 Φεβρουαρίου 1899), η ενημέρωση επικεντρώνεται στην παρουσίαση νέων ποδηλάτων και εξοπλισμού, παρέχοντας στους αναγνώστες πληροφορίες για τις τεχνολογικές εξελίξεις στον χώρο της ποδηλασίας. Τα άρθρα αυτά περιλαμβάνουν λεπτομερείς περιγραφές των χαρακτηριστικών των νέων ποδηλάτων, καθώς και οδηγίες για την ορθή χρήση και συντήρησή τους.

4.3.5 Εκπαίδευση του Αναγνωστικού Κοινού

Ο τρίτος στόχος του περιοδικού είναι η εκπαίδευση του αναγνωστικού κοινού σε θέματα αθλητισμού και υγείας. Το περιοδικό δεν περιορίζεται μόνο στην ενημέρωση για αθλητικά γεγονότα και εξοπλισμό, αλλά επιδιώκει να διαμορφώσει μια κουλτούρα άθλησης και υγιεινής διαβίωσης. Μέσα από τα άρθρα του, προσπαθεί να εκπαιδεύσει το κοινό σχετικά με τη σημασία της σωματικής άσκησης και της υγείας, παρέχοντας πρακτικές συμβουλές και οδηγίες.

Στο 12ο τεύχος (15 Μαρτίου 1899), για παράδειγμα, δημοσιεύεται ένα εκτενές άρθρο σχετικά με τα οφέλη της γυμναστικής για την υγεία. Το άρθρο αυτό αναλύει τις

φυσιολογικές επιπτώσεις της άσκησης στο σώμα και εξηγεί πώς η συστηματική άσκηση μπορεί να συμβάλλει στη βελτίωση της σωματικής και ψυχικής υγείας.

Οι τρεις βασικοί στόχοι του περιοδικού – η προώθηση του αθλητισμού, η ενημέρωση και η εκπαίδευση – συνδυάζονται αρμονικά σε κάθε τεύχος, καθιστώντας το έναν από τους πιο ολοκληρωμένους φορείς διάδοσης του αθλητισμού, της φυσικής αγωγής και της αθλητικής παιδείας στην Ελλάδα του 19ου αιώνα.

4.3.6 Διακηρυγμένοι Στόχοι του Περιοδικού

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο στην ανάλυση του περιοδικού *Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησις της Ανατολής* είναι η εξέταση των διακηρυγμένων στόχων του περιοδικού, όπως αυτοί παρουσιάζονται μέσα από τα ίδια τα τεύχη του. Η σαφής διατύπωση των σκοπών από τους ίδιους τους εκδότες μάς επιτρέπει να κατανοήσουμε την αποστολή που είχε θέσει το περιοδικό, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο προσπαθούσε να επιτύχει αυτούς τους στόχους.

Στο εναρκτήριο τεύχος της 15ης Δεκεμβρίου 1898, οι εκδότες διατυπώνουν ξεκάθαρα τον λόγο ύπαρξης του περιοδικού και τον κοινωνικό του ρόλο. Στο εισαγωγικό κείμενο, η ποδηλασία και ο αθλητισμός παρουσιάζονται ως αναπόσπαστα στοιχεία της κοινωνικής και σωματικής ευημερίας, ενώ υπογραμμίζεται ότι η έκδοση του περιοδικού αποσκοπεί στη διάδοση του αθλητικού ιδεώδους και στην ενημέρωση του κοινού σχετικά με τα οφέλη της άσκησης.

Από τα πρώτα κιόλας τεύχη, το περιοδικό διακηρύσσει πως στόχος του είναι:

- Η προώθηση του αθλητισμού και η διάδοση της ποδηλασίας ως αθλητικής δραστηριότητας αλλά και ως καθημερινού μέσου μετακίνησης.
- Η βελτίωση της φυσικής αγωγής και της σωματικής υγείας μέσω της αθλητικής εκπαίδευσης και της τακτικής άσκησης.
- Η προβολή των ελληνικών αθλητικών συλλόγων και η σύνδεσή τους με τα διεθνή αθλητικά δρώμενα, παρουσιάζοντας αγώνες και αθλητικές πρωτοβουλίες από την Ελλάδα και το εξωτερικό.
- Η ενημέρωση και εκπαίδευση των αναγνωστών σε θέματα αθλητισμού, προπονητικών μεθόδων και επιστημονικής γνώσης γύρω από τη φυσική αγωγή.
- Η ανάδειξη της ποδηλασίας ως κοινωνικού εργαλείου που μπορεί να βελτιώσει την καθημερινή ζωή, προάγοντας έναν πιο υγιεινό τρόπο ζωής.

Χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα από το πρώτο τεύχος του περιοδικού, όπου διατυπώνεται η αποστολή του:

«Ο αθλητισμός, που είναι αναγκαιότητα, απόλαυση, ζωτική υγιεινή για το σώμα, είχε μείνει αδρανής για αιώνες από την ένδοξη εποχή του με τους αρχαίους Έλληνες... Η αηδής εγκαταβίωσις εντός των πνιγηρών καφενείων θα αντικατασταθεί δια της υπαίθρου ζωής. Χωρίς υπερβολήν και χάρις εις τους Ολυμπιακούς Αγώνας δυνάμεθα να είπωμεν ότι ο αθλητισμός κατήντησεν παρ' ημίν μια κοινωνική ανάγκη».

Η συγκεκριμένη τοποθέτηση υπογραμμίζει το όραμα των εκδοτών για μια κοινωνία που ασχολείται ενεργά με τον αθλητισμό, απομακρύνεται από καθιστικές συνήθειες και ενστερνίζεται τη φυσική άσκηση ως μέρος της καθημερινότητάς της.

Επιπλέον, στα μεταγενέστερα τεύχη του περιοδικού, παρατηρείται ιδιαίτερη έμφαση στη διασύνδεση του ελληνικού αθλητισμού με τον διεθνή χώρο, γεγονός που υποδηλώνει τη φιλοδοξία του περιοδικού να αποτελέσει έναν σύνδεσμο μεταξύ της Ελλάδας και των διεθνών αθλητικών δρώμενων. Στα τεύχη 7-8 (1 Μαρτίου 1899), για παράδειγμα, γίνεται σαφές ότι το περιοδικό επιδιώκει να ενημερώσει το ελληνικό κοινό για τις διεθνείς πρακτικές και εξελίξεις στον χώρο του αθλητισμού.

Ένα ακόμη ενδιαφέρον στοιχείο που διαφαίνεται στους διακηρυγμένους στόχους του περιοδικού είναι η ιδεολογική σύνδεση του αθλητισμού με την εθνική αναγέννηση. Ορισμένα άρθρα υποστηρίζουν ότι ο αθλητισμός μπορεί να λειτουργήσει ως μέσο εκπαίδευσης των νέων, προετοιμάζοντάς τους για τις προκλήσεις της εποχής και ενισχύοντας το αίσθημα του πατριωτισμού και της συλλογικότητας.

Τέλος, ο παιδαγωγικός χαρακτήρας του περιοδικού τονίζεται έντονα μέσα από τις εκπαιδευτικές του στήλες, που παρέχουν πρακτικές οδηγίες για την ορθή άσκηση και τις προπονητικές μεθόδους. Στα τεύχη 15-16 (1-15 Μαΐου 1899), δημοσιεύονται άρθρα που αφορούν τη σημασία της φυσικής αγωγής ως μέσο ηθικής και σωματικής ανάπτυξης, επιβεβαιώνοντας την επιδίωξη του περιοδικού να καλλιεργήσει μια αθλητική παιδεία βασισμένη σε επιστημονικές αρχές.

Η ανάλυση των διακηρυγμένων στόχων του περιοδικού αποδεικνύει ότι το περιοδικό δεν ήταν απλώς μια πηγή αθλητικής ενημέρωσης, αλλά ένα όργανο προώθησης της φυσικής αγωγής, της κοινωνικής προόδου και της εθνικής ενδυνάμωσης. Η αφοσίωση των εκδοτών στην προαγωγή του αθλητισμού ως

κοινωνικού αγαθού καθιστά το περιοδικό ένα από τα σημαντικότερα τεκμήρια της ελληνικής αθλητικής δημοσιογραφίας του 19ου αιώνα.

4.4. Οι Αρθρογράφοι και οι Συνεργάτες του Εντύπου

Η ανάλυση των συνεργατών και αρθρογράφων του περιοδικού *Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησης της Ανατολής* μας προσφέρει μια ευρύτερη εικόνα για το πώς διαμορφώθηκε το περιεχόμενο και ο χαρακτήρας αυτού του σημαντικού εντύπου, για την περίοδο κυκλοφορίας του από το 1898 έως το 1899. Οι αρθρογράφοι, οι οποίοι προέρχονταν από διάφορους τομείς, όπως η αθλητική παιδεία, η γυμναστική και η διοίκηση αθλητικών σωματείων, συνέβαλαν καθοριστικά στην επιτυχία του περιοδικού. Μέσα από τα 24 τεύχη που μελετήθηκαν, βλέπουμε πώς οι συνεργάτες αυτοί όχι μόνο παρουσίαζαν τον αθλητισμό ως μέσο ψυχαγωγίας, αλλά και ως ένα εργαλείο κοινωνικής προόδου και εθνικής αναγέννησης. Ακολουθεί μια εκτενέστερη ανάλυση των σημαντικότερων συνεργατών και αρθρογράφων του περιοδικού, καθώς και της συνεισφοράς τους στην αρθρογραφία του.

Ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε ότι συντελεστές της έκδοσης, από το τεύχος 13-14 του Απριλίου του 1899, εμφανίζονται οι Αναστάσιος Ξ. Τυπάλδος (Γραμματέας), ο Γεώργιος Σ. Νικολόπουλος (Γενικός Έφορος) και ο Π. Βεριόπουλος (Ταμίας). Είναι μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου του Ποδηλατικού Συλλόγου Αθηνών. Κατά την ίδια περίοδο ως κύριοι αρθρογράφοι ανιχνεύεται οι: Ιωάννης Χρυσάφης (Γυμναστής), Δ. Βικέλας, Τηλέμαχος Καρακάλος, Κ.Α. Οικονομίδης, Αλεξ. Σούτζος (Αντισυνταγματάρχης Πεζικού), Επ. Π. Χαρίλαος (στρατιωτικός), Αναστάσιος Ξ. Τυπάλδος (Γραμματέας του περιοδικού), Νικόλαος Σαΐτας, Γκένδριχ (Αυστριακός επαγγελματίας ποδηλάτης που ζει στην Αθήνα), Νικόλαος Σπανδώνης, Ν. Γενισαρχής (Ανθυπίλαρχος).

4.4.1 Ιωάννης Χρυσάφης: Πρωτοπόρος της Φυσικής Αγωγής

Ο Ιωάννης Χρυσάφης υπήρξε ένας από τους πιο κεντρικούς συνεργάτες του περιοδικού και διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του περιεχομένου, ιδίως σε θέματα που αφορούν τη γυμναστική και τη φυσική άσκηση. Διευθυντής του γυμναστηρίου του Πανελληνίου Γυμναστικού Συλλόγου, ο Χρυσάφης θεωρούνταν αυθεντία στη φυσική αγωγή και προσέφερε πολύτιμες γνώσεις στους αναγνώστες μέσω της αρθρογραφίας του. Σε κάθε τεύχος που συμμετείχε, προσέφερε πρακτικές

συμβουλές και αναλύσεις γύρω από τη σημασία της σωματικής άσκησης και της ορθής προπόνησης. Στο πρώτο τεύχος, που κυκλοφόρησε στις 15 Δεκεμβρίου 1898, ο Χρυσάφης επικεντρώθηκε στη σημασία της γυμναστικής για την ανάπτυξη τόσο του σώματος όσο και του πνεύματος, μια άποψη που εμπνεόταν από την αρχαία ελληνική φιλοσοφία και τα ιδανικά της αρμονίας μεταξύ σώματος και νου. Ανέδειξε την ανάγκη για ισορροπία και για την ορθή χρήση των αθλητικών πρακτικών ως μέσο καλλιέργειας της νεολαίας. Η συμμετοχή του δεν περιοριζόταν μόνο στην έκφραση θεωρητικών απόψεων, καθώς παρείχε και συγκεκριμένες οδηγίες για την καθημερινή φυσική άσκηση, όπως τεχνικές προπόνησης και μεθόδους για την ενίσχυση της φυσικής κατάστασης των αθλητών.

Στα επόμενα τεύχη, ο Χρυσάφης παρουσίασε εκτενώς θέματα που αφορούν τη φυσική αγωγή των νέων. Στα τεύχη 7-8 (1 Μαρτίου 1899), ανέλυσε τις βασικές αρχές της φυσικής αγωγής, υποστηρίζοντας ότι η σωστή εκπαίδευση στον αθλητισμό μπορεί να καλλιεργήσει την πειθαρχία, το θάρρος και την ομαδικότητα στους νέους. Υπογράμμισε τη σημασία της ορθής προπόνησης και την ανάγκη για καθοδήγηση από ειδικούς, προκειμένου να αποφευχθούν οι τραυματισμοί και να επιτευχθεί η μέγιστη δυνατή φυσική απόδοση. Η έμφαση του Χρυσάφη στην εκπαιδευτική διάσταση της φυσικής αγωγής συνέβαλε στην ανύψωση της γυμναστικής σε έναν αναπόσπαστο τομέα της ελληνικής αθλητικής παιδείας.

4.4.2 Α. Ξ. Τυπάλδος: Οργάνωση και Διαχείριση του Περιεχομένου

Ο Α. Ξ. Τυπάλδος κατείχε τον ρόλο του γραμματέα του περιοδικού, και η συμβολή του στην οργάνωση και τη διαχείριση του περιεχομένου ήταν ζωτικής σημασίας για την επιτυχή λειτουργία του περιοδικού. Ο Τυπάλδος είχε βασική ευθύνη για την επιμέλεια του υλικού που δημοσιευόταν, εξασφαλίζοντας ότι το περιοδικό θα παραμείνει συνεπές στην αποστολή του. Αν και δεν διαδραμάτισε πρωτεύοντα ρόλο ως αρθρογράφος, η συνεισφορά του στο διοικητικό και οργανωτικό κομμάτι υπήρξε καταλυτική για τη συνέπεια και την ποιότητα του περιεχομένου. Στα τεύχη 3-4 (1-15 Ιανουαρίου 1899), ο Τυπάλδος δημοσίευσε ένα άρθρο που αφορούσε την οργάνωση των αθλητικών σωματείων, τονίζοντας τη σημασία της σωστής διοίκησης και της κανονικής λειτουργίας τους. Υποστήριξε ότι η σωστή διαχείριση των πόρων, των αθλητικών εγκαταστάσεων και των αθλητικών εκδηλώσεων ήταν απαραίτητη για την ανάπτυξη του αθλητισμού στην Ελλάδα. Η άποψη του Τυπάλδου ήταν ότι οι

διοικητικές πρακτικές έπρεπε να στηρίζονται σε σαφή και καλά ορισμένα πρότυπα, ώστε να αποφεύγονται οι αποτυχίες που σχετίζονταν με την έλλειψη οργάνωσης.

4.4.3 Π. Βερίοπουλος: Οικονομική Διαχείριση και Βιωσιμότητα

Ο Π. Βερίοπουλος, ως ταμίας του περιοδικού, έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητας του εγχειρήματος. Παρόλο που οι περισσότερες αναφορές στον Βερίοπουλο επικεντρώνονται στον οικονομικό ρόλο του, συνέβαλε και ως αρθρογράφος σε ζητήματα που αφορούσαν την οικονομική διαχείριση των αθλητικών συλλόγων και την ανάγκη για χρηματοδότηση από τοπικούς παράγοντες και επιχειρήσεις. Στο τεύχος 5 (1 Φεβρουαρίου 1899), ο Βερίοπουλος δημοσίευσε ένα άρθρο στο οποίο εξηγεί τη σημασία της χρηματοδότησης των αθλητικών δραστηριοτήτων και της ενίσχυσης των αθλητικών συλλόγων μέσω συνδρομών και χορηγιών. Παρουσιάζει τις προκλήσεις που αντιμετώπιζαν οι αθλητικοί σύλλογοι της εποχής, ειδικά σε οικονομικό επίπεδο, και τονίζει τη σημασία της σωστής διαχείρισης των πόρων για τη διασφάλιση της επιτυχίας των αθλητικών εκδηλώσεων. Η οικονομική αυτή διάσταση του περιοδικού ήταν κρίσιμη για τη βιωσιμότητα όχι μόνο της έκδοσης, αλλά και της ευρύτερης αθλητικής κίνησης στην Ελλάδα.

4.4.4 Γεώργιος Νικολόπουλος: Υπέρμαχος της Ποδηλασίας και της Αθλητικής Παιδείας

Ο Γεώργιος Νικολόπουλος, γενικός έφορος του περιοδικού, ήταν μια από τις πιο κεντρικές φιγούρες της αρθρογραφίας του. Με το έργο του, ο Νικολόπουλος συνέβαλε στην ανάπτυξη της ποδηλασίας στην Ελλάδα, προσπαθώντας να την αναδείξει ως κύριο μέσο άσκησης και ψυχαγωγίας. Στα τεύχη 9 και 10 (1 Μαρτίου 1899), ο Νικολόπουλος δημοσίευσε ένα σημαντικό άρθρο στο οποίο αναλύει τα οφέλη της ποδηλασίας ως μέσο ενίσχυσης της φυσικής κατάστασης. Παρουσιάζει την ποδηλασία όχι μόνο ως άθλημα, αλλά και ως πρακτικό μέσο μεταφοράς, ειδικά για όσους ζουν στις πόλεις.

Ο Νικολόπουλος επικεντρώνεται επίσης στην προώθηση της αθλητικής παιδείας και στη σημασία της για την ανάπτυξη της ελληνικής νεολαίας. Στα τεύχη 11-12 (15 Μαρτίου 1899), υποστηρίζει ότι η συμμετοχή των νέων στον αθλητισμό συμβάλλει στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και της εθνικής υπερηφάνειας. Για τον

Νικολόπουλο, η αθλητική παιδεία δεν ήταν απλώς μια προαιρετική δραστηριότητα, αλλά μια απαραίτητη διαδικασία για την καλλιέργεια υγιών και ισχυρών πολιτών.

4.4.5 Συμβολή Επιστημόνων και Ειδικών

Στα διάφορα τεύχη του περιοδικού, βλέπουμε τη συμμετοχή επιστημόνων, γιατρών και ειδικών στον τομέα της φυσικής αγωγής και της υγείας. Αυτοί οι αρθρογράφοι προσέφεραν επιστημονικά τεκμηριωμένες πληροφορίες σχετικά με την επίδραση της άσκησης στην υγεία και τη φυσική κατάσταση. Στο τεύχος 7 (1 Μαρτίου 1899), για παράδειγμα, δημοσιεύεται άρθρο από γιατρό, το οποίο αναλύει τα φυσιολογικά οφέλη της ποδηλασίας και της γυμναστικής, με έμφαση στις επιδράσεις στην καρδιαγγειακή υγεία και στην ενίσχυση της αντοχής. Αυτού του είδους οι συνεργασίες προσέφεραν μια επιστημονική διάσταση στο περιοδικό, καθιστώντας το μια αξιόπιστη πηγή ενημέρωσης και εκπαίδευσης για τους αναγνώστες του. Η συμμετοχή επιστημόνων ενίσχυσε την αξιοπιστία του περιοδικού, καθιστώντας το ένα μέσο όχι μόνο ενημέρωσης, αλλά και εκπαίδευσης γύρω από τη φυσική άσκηση και την υγεία.

4.4.6 Συνεργασίες με Αθλητικούς Συλλόγους και Διοργανώσεις

Η συνεργασία του περιοδικού με διάφορους αθλητικούς συλλόγους, όπως ο Ποδηλατικός Σύλλογος Αθηνών, ήταν ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο που ενίσχυσε την ποιότητα και την επιτυχία της αρθρογραφίας του. Οι αναφορές σε διοργανώσεις, όπως οι Παγκύπριοι αγώνες στη Σμύρνη, οι Πανιώνιοι αγώνες και άλλες αθλητικές εκδηλώσεις, μαρτυρούν την ευρεία διασύνδεση του περιοδικού με την ελληνική αθλητική κοινότητα. Στα τεύχη 15-16 (1-15 Μαΐου 1899), γίνεται εκτενής αναφορά στις συνεργασίες αυτές, οι οποίες εμπλουτίζουν το περιεχόμενο και προσφέρουν στους αναγνώστες πληροφορίες για αθλητικά γεγονότα σε ολόκληρη την Ελλάδα και την ανατολική Μεσόγειο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Η Δομή και το Περιεχόμενο του Εντύπου

5.1 Το Περιεχόμενο των Τευχών

Η *Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησης της Ανατολής* αποτέλεσε ένα από τα πρώτα ελληνικά περιοδικά αφιερωμένα στον αθλητισμό, με ιδιαίτερη έμφαση στην ποδηλασία, την αθλητική εκπαίδευση και την προώθηση του ολυμπιακού ιδεώδους. Η θεματολογία του κάλυπτε τόσο τις εγχώριες όσο και τις διεθνείς αθλητικές εξελίξεις, ενώ συχνά περιείχε ειδικές αναλύσεις για τεχνολογικά ζητήματα και θέματα υποδομής, όπως η ανάπτυξη σιδηροδρομικών δικτύων και οι τουριστικές προοπτικές της Ελλάδας. Στο παρόν κεφάλαιο, παρουσιάζεται μια αναλυτική αποτύπωση του περιεχομένου των τευχών, εστιάζοντας στις κεντρικές θεματικές που αναδείχθηκαν μέσα από τις εκδόσεις του 1898-1899.

Το πρώτο τεύχος (1 Οκτωβρίου 1898) και η θεμελίωση της αθλητικής συνείδησης

Το πρώτο τεύχος της *Επιθεώρησης* δημοσιεύθηκε την 1η Οκτωβρίου 1898, με βασικό στόχο την προώθηση της ποδηλασίας ως μέσου φυσικής αγωγής και κοινωνικής ανάπτυξης. Ήδη από την αρχή, γίνεται εμφανές ότι το περιοδικό επιχειρεί να συνδέσει τον αθλητισμό με τις κλασικές ελληνικές αξίες, προβάλλοντας την ποδηλασία όχι μόνο ως άθλημα αλλά και ως πολιτιστικό φαινόμενο. Στο τεύχος αυτό περιλαμβάνεται επιστολή του βαρόνου Pierre de Coubertin, ο οποίος επαινεί τις ελληνικές πρωτοβουλίες για την προώθηση του αθλητισμού και υπογραμμίζει τη σημασία της ποδηλασίας στην αναβίωση του ολυμπιακού πνεύματος. Επιπλέον, το περιοδικό παρουσιάζει τα πρώτα στοιχεία για τη διεθνή ποδηλατική σκηνή και τις εξελίξεις στον χώρο του αθλητισμού, συμπεριλαμβανομένων αναφορών σε άλλα σπορ, όπως το ποδόσφαιρο, το κρίκετ, το χόκεϊ και το τένις επί χόρτου.

Το δεύτερο τεύχος (15 Οκτωβρίου 1898) και οι τεχνολογικές εξελίξεις

Το δεύτερο τεύχος διακρίνεται για την εναρκτήρια αφήγηση ενός σιδηροδρομικού ταξιδιού από τη Βιέννη στη Γερμανία, όπου ο αφηγητής εμπλέκεται σε συζητήσεις σχετικά με τις τεχνολογικές προκλήσεις της εποχής. Η επιλογή αυτού του θέματος δεν είναι τυχαία: το περιοδικό προβάλλει την πρόοδο ως αναπόσπαστο στοιχείο του

αθλητισμού, υπογραμμίζοντας την ανάγκη ανάπτυξης υποδομών για την ενίσχυση της κινητικότητας των αθλητών και των φίλων του αθλητισμού. Σε αυτό το πλαίσιο, γίνεται ειδική αναφορά στις ελληνικές φυσικές ομορφίες, όπως ο Όλυμπος και η Πεντέλη, και προτείνεται η δημιουργία υποδομών που θα καταστήσουν προσβάσιμα αυτά τα τοπία σε τουρίστες και αθλητές. Ένα σημαντικό στοιχείο που αναδεικνύεται στο τεύχος είναι η ανάγκη για ποδηλατοδρόμους και καλύτερες οδικές συνθήκες, ώστε να ενισχυθεί η δημοτικότητα του ποδηλάτου ως μέσου αναψυχής και μετακίνησης. Επίσης, η έκδοση περιλαμβάνει λεπτομερείς περιγραφές διεθνών αθλητικών διοργανώσεων, καθώς και έναν απολογισμό των πρώτων ελληνικών ποδηλατικών αγώνων.

Τεύχος 3, (Νοέμβριος 1898)

Το τρίτο τεύχος της Ποδηλατικής και Αθλητικής Επιθεωρήσεως της Ανατολής επικεντρώνεται στη σημασία του αλпинισμού και του τουρισμού, παρουσιάζοντας το ευρωπαϊκό υπόδειγμα ορειβατικών και τουριστικών συλλόγων. Ο αρθρογράφος Νικόλαος Σπανδώνης αναλύει τους όρους "Αλпинισμός" και "Τουρισμός", περιγράφοντας τη συμβολή τους στην πολιτιστική, επιστημονική και αθλητική ανάπτυξη. Το άρθρο προτείνει την ίδρυση αντίστοιχων συλλόγων στην Ελλάδα, επισημαίνοντας τα οφέλη για την εθνική οικονομία και την τουριστική αξιοποίηση του φυσικού πλούτου της χώρας.

Στη συνέχεια, το τεύχος φιλοξενεί άρθρο αφιερωμένο στη διάδοση των αγγλικών αθλημάτων, όπως το ποδόσφαιρο, παρουσιάζοντας λεπτομερώς τους κανόνες του rugby. Το κείμενο συνοδεύεται από διδακτικά σχόλια για την πειθαρχία και τη συλλογικότητα που προάγει το συγκεκριμένο άθλημα. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται και σε διεθνείς ποδηλατικούς αγώνες, με έμφαση στο Μεγάλο Ποδηλατικό Βραβείο του Παρισιού, παρουσιάζοντας τους διακριθέντες αθλητές και τη διεθνή συμμετοχή. Παράλληλα, αναφέρεται και το ιπικό πρωτάθλημα της Γαλλίας, καθώς και άλλες σημαντικές διοργανώσεις όπως αγώνες κολύμβησης και ιστιοπλοΐας.

Τέλος, γίνεται αναφορά στις δραστηριότητες του Ποδηλατικού Συλλόγου Αθηνών, καταγράφοντας τις πρόσφατες εκδρομές των μελών του, ενώ παρατίθεται και άρθρο που πραγματεύεται τη χρησιμότητα της τροχοπέδης στα ποδήλατα, προβάλλοντας ζητήματα ασφαλείας και πρακτικότητας.

Τεύχος 4 (15 Νοεμβρίου 1898) και η προετοιμασία για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Παρισιού 1900

Η έκδοση της 15ης Νοεμβρίου 1898 ξεχωρίζει για τη λεπτομερή της κάλυψη των επικείμενων Ολυμπιακών Αγώνων στο Παρίσι, παρουσιάζοντας τους αγώνες ως έναν θεσμό που ενσωματώνει τόσο τη σωματική αντοχή όσο και την αισθητική χάρη. Το περιοδικό αναλύει το πρόγραμμα των αγώνων, προβάλλοντας αθλήματα όπως η ιστιοπλοΐα, η κωπηλασία, η ποδηλασία, το ποδόσφαιρο, το τένις και η ιππασία. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στους κανόνες που διέπουν το ποδόσφαιρο, τονίζοντας την ανάγκη τυποποίησης των κανονισμών για την ομαλή διεξαγωγή των αγώνων. Σε αυτό το τεύχος περιλαμβάνεται επίσης μια ανακοίνωση του *Touring Club de France*, η οποία αποκαλύπτει τις πρωτοβουλίες του συλλόγου για την προώθηση του τουρισμού μέσω της ποδηλασίας. Παρουσιάζονται προνόμια για τα μέλη του συλλόγου, όπως εκπτώσεις σε ποδηλατικό εξοπλισμό, τελωνειακές διευκολύνσεις και δημοσιεύσεις με τεχνικές και ταξιδιωτικές πληροφορίες.

Τεύχος 5 (1 Δεκεμβρίου 1898)

Το πέμπτο τεύχος του περιοδικού συνεχίζει την παρουσίαση θεμάτων που αφορούν την εξέλιξη του αθλητισμού, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στον ρόλο των αθλητικών συλλόγων στη διάδοση των αθλητικών αξιών. Το κύριο άρθρο αναλύει τη σημασία των αθλητικών σωματείων ως κέντρων εκπαίδευσης και καλλιέργειας της νεολαίας, προωθώντας την άποψη ότι η αθλητική δραστηριότητα δεν είναι απλώς ψυχαγωγία, αλλά βασικός πυλώνας της κοινωνικής προόδου. Παράλληλα, το τεύχος περιλαμβάνει εκτενή αναφορά στους ποδηλατικούς αγώνες που διοργανώθηκαν στην Αθήνα, παρουσιάζοντας τους νικητές και τις επιδόσεις τους. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων δεν επικεντρώνεται μόνο στην αγωνιστική διάσταση αλλά εξετάζει και τις τεχνικές δεξιότητες των αθλητών, καθώς και την επίδραση του εξοπλισμού στις επιδόσεις τους. Σε ξεχωριστή ενότητα, γίνεται αναφορά στη χρήση του ποδηλάτου στις στρατιωτικές επιχειρήσεις, υπογραμμίζοντας τη στρατηγική του σημασία στις μετακινήσεις στρατευμάτων. Ένα ακόμη ενδιαφέρον στοιχείο του τεύχους είναι η παρουσίαση των πρόσφατων αποφάσεων του *Συνδέσμου Ελληνικών Αθλητικών και Γυμναστικών Σωματείων*, ο οποίος επιδιώκει να καθιερώσει ενιαίους κανονισμούς για τη διεξαγωγή των αγώνων στην Ελλάδα, ακολουθώντας διεθνή πρότυπα.

Τεύχος 6 (15 Δεκεμβρίου 1898)

Στο έκτο τεύχος, το περιοδικό παρουσιάζει μια εκτενή μελέτη σχετικά με τις διεθνείς αθλητικές εξελίξεις, επικεντρώνοντας στους ποδηλατικούς αγώνες της Γαλλίας και της Αγγλίας. Περιλαμβάνει αναλύσεις για τις αγωνιστικές στρατηγικές των αθλητών, καθώς και τις τεχνικές βελτιώσεις που έχουν υιοθετηθεί στις ποδηλατικές κατασκευές. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στις εξελίξεις στον μηχανισμό μετάδοσης κίνησης, καθώς και στις καινοτόμες τεχνικές που εφαρμόζουν οι κορυφαίοι αθλητές της εποχής. Το τεύχος αυτό αφιερώνει επίσης ένα σημαντικό τμήμα του στη σχέση μεταξύ αθλητισμού και δημόσιας υγείας. Οι αρθρογράφοι επιχειρηματολογούν υπέρ της συστηματικής ένταξης του αθλητισμού στην καθημερινότητα, παρουσιάζοντας στατιστικά στοιχεία σχετικά με τα οφέλη της φυσικής άσκησης στην υγεία. Παράλληλα, εξετάζεται η χρήση του ποδηλάτου ως εναλλακτικού μέσου μεταφοράς που προάγει τη σωματική ευεξία, ενώ περιορίζει τη ρύπανση και τις αστικές συμφόρησεις. Τέλος, το τεύχος φιλοξενεί ανταποκρίσεις από αθλητικούς συλλόγους της Κωνσταντινούπολης και της Σμύρνης, δίνοντας έμφαση στην ανάπτυξη του αθλητισμού στις ελληνικές κοινότητες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Τεύχος 7-8 (1 Ιανουαρίου 1899)

Το πρώτο τεύχος του νέου έτους ξεκινά με μια ανασκόπηση των σημαντικότερων αθλητικών γεγονότων του 1898, καταγράφοντας επιδόσεις και ρεκόρ που σημειώθηκαν σε διάφορες διοργανώσεις. Στο ίδιο πλαίσιο, περιλαμβάνει ένα αφιέρωμα στους αθλητές που ξεχώρισαν την προηγούμενη χρονιά, παρουσιάζοντας βιογραφικά στοιχεία και ανάλυση της προπονητικής τους μεθόδου. Ένα ενδιαφέρον θέμα που εισάγεται σε αυτό το τεύχος αφορά τον ρόλο της αθλητικής δημοσιογραφίας στην προώθηση των αθλημάτων. Οι συντάκτες του περιοδικού επιχειρούν να απαντήσουν στο ερώτημα κατά πόσο τα μέσα ενημέρωσης συμβάλλουν στην ενίσχυση του αθλητικού ενδιαφέροντος ή αν, αντίθετα, δημιουργούν παραμορφωμένες αντιλήψεις για τον αθλητισμό. Σημαντική θέση κατέχει επίσης ένα άρθρο σχετικά με την ασφάλεια στην ποδηλασία, το οποίο αναλύει τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι ποδηλάτες και προτείνει συγκεκριμένα μέτρα για τη βελτίωση της οδικής ασφάλειας. Το άρθρο αυτό, αν και αναφέρεται σε μια εποχή όπου η κυκλοφορία των οχημάτων ήταν ακόμα περιορισμένη, αποδεικνύει την ευαισθητοποίηση του περιοδικού σε ζητήματα προστασίας των αθλητών.

Τεύχος 9 (1 Φεβρουαρίου 1899) & Τεύχος 10 (15 Φεβρουαρίου 1899)

Τα τεύχη του Φεβρουαρίου επικεντρώνονται σε ειδικά θέματα όπως η εκπαίδευση των νέων στον αθλητισμό και η ανάγκη θεσμικής στήριξης των αθλητικών σωματείων. Το κύριο άρθρο εξετάζει τη σημασία της αθλητικής παιδείας στα σχολεία και αναδεικνύει την ανάγκη συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και αθλητικών συλλόγων. Παράλληλα, γίνεται αναφορά στην επικείμενη συγκρότηση μιας ευρωπαϊκής αθλητικής ομοσπονδίας, η οποία θα έχει στόχο τη δημιουργία κοινών προδιαγραφών για τη διεξαγωγή των αθλητικών αγώνων. Η ιδέα αυτή, που προέρχεται από πρωτοβουλίες των γαλλικών και βρετανικών αθλητικών συλλόγων, καταδεικνύει την τάση της εποχής για διεθνή συνεργασία στον χώρο του αθλητισμού.

Τεύχος 11 (1 Μαρτίου 1899)

Το τεύχος της 1ης Μαρτίου 1899 συνεχίζει τη θεματολογία των προηγούμενων εκδόσεων, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στη διεθνή διάσταση του αθλητισμού. Αναφορά γίνεται στην αυξανόμενη σημασία της ποδηλασίας στην Ευρώπη, με ειδικά αφιερώματα στη Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο, χώρες που πρωτοπορούσαν σε τεχνολογικές και οργανωτικές καινοτομίες στον χώρο του αθλητισμού. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στην τεχνολογική πρόοδο των ποδηλάτων, με άρθρα που αναλύουν τις μηχανικές βελτιώσεις στους τροχούς, τη χρήση νέων υλικών και την επίδραση αυτών των αλλαγών στις επιδόσεις των αθλητών. Ένα ακόμη κομβικό στοιχείο αυτού του τεύχους είναι η αναφορά σε σημαντικούς ποδηλατικούς αγώνες της εποχής, με λεπτομερείς καταγραφές των επιδόσεων και των αθλητών που διακρίθηκαν. Παρουσιάζονται επίσης στατιστικά δεδομένα για την ποδηλασία στην Ελλάδα και οι προοπτικές ανάπτυξης του αθλήματος στη χώρα, με προτάσεις για τη βελτίωση των υποδομών και τη διάδοση της αθλητικής παιδείας. Σημαντική θέση στο τεύχος καταλαμβάνει και η ανάλυση του ρόλου του αθλητισμού στην κοινωνική ζωή, με άρθρα που εξετάζουν την ποδηλασία ως μέσο κοινωνικοποίησης, αλλά και ως δραστηριότητα που συμβάλλει στη σωματική και πνευματική ανάπτυξη. Επιπλέον, υπάρχει ένα αφιέρωμα σε αθλητικούς συλλόγους της Ελλάδας και της Κωνσταντινούπολης, με παρουσίαση των δράσεών τους και των επιδιώξεών τους για την ανάπτυξη του αθλητισμού στις τοπικές κοινότητες.

Τεύχος 12 (15 Μαρτίου 1899)

Στο τεύχος της 15ης Μαρτίου 1899, το κεντρικό θέμα περιστρέφεται γύρω από την οργάνωση και τη ρύθμιση των αθλητικών δραστηριοτήτων. Παρουσιάζονται οι κανονισμοί που αφορούν διάφορα αθλήματα, με ιδιαίτερη έμφαση στο ποδόσφαιρο, το οποίο αρχίζει να αποκτά ιδιαίτερη δημοτικότητα. Οι κανόνες του παιχνιδιού αναλύονται λεπτομερώς, από τις διαστάσεις του γηπέδου μέχρι τη διαχείριση των φάσεων του αγώνα, τονίζοντας την ανάγκη ύπαρξης ενιαίων προδιαγραφών για τη διεξαγωγή των αγώνων. Επιπλέον, το τεύχος εξετάζει το ρόλο των διεθνών αθλητικών οργανισμών στην προώθηση των αθλημάτων, με αναφορά στον Σύνδεσμο των Ελληνικών Αθλητικών και Γυμναστικών Σωματείων και στις προσπάθειές του να εναρμονίσει την ελληνική αθλητική δραστηριότητα με τα διεθνή πρότυπα. Στην ενότητα των ειδήσεων, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα πρόσφατων αθλητικών γεγονότων, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Συγκεκριμένα, αναλύονται ποδηλατικοί αγώνες που έλαβαν χώρα σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, ενώ γίνεται και αναφορά σε διοργανώσεις κρίκετ, τένις και στίβου.

Τεύχος 13-14 (1-15 Απριλίου 1899)

Το διπλό τεύχος της 1ης και 15ης Απριλίου 1899 εστιάζει στην εξέλιξη του αθλητισμού στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. Κεντρικό θέμα αποτελεί η ανάπτυξη της ποδηλασίας ως μέσο όχι μόνο αθλητικής ενασχόλησης, αλλά και καθημερινής μετακίνησης. Ένα εκτενές άρθρο διερευνά τη χρήση του ποδηλάτου στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, τονίζοντας την ανάγκη δημιουργίας ειδικών ποδηλατοδρόμων, καθώς και τη σημασία της νομοθετικής ρύθμισης για την ασφαλή κυκλοφορία των ποδηλατών. Ένα άλλο σημαντικό θέμα του τεύχους είναι η συζήτηση για τη συμμετοχή των Ελλήνων αθλητών σε διεθνείς διοργανώσεις. Γίνεται εκτενής αναφορά στις προετοιμασίες για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1900 στο Παρίσι, με έμφαση στις ελληνικές προσδοκίες και τις πιθανότητες διάκρισης των Ελλήνων αθλητών. Το άρθρο συνοδεύεται από στατιστικά στοιχεία και συγκριτικές αναλύσεις των αθλητικών επιδόσεων των Ελλήνων σε σχέση με ξένους αθλητές. Επιπλέον, το τεύχος περιλαμβάνει μια σειρά συνεντεύξεων με σημαντικές προσωπικότητες του αθλητισμού, καθώς και άρθρα γνώμης που αναδεικνύουν τη σημασία της εκπαίδευσης και της πειθαρχίας στην αθλητική ζωή.

Τεύχος 15-16 (1-15 Μαΐου 1899)

Το τεύχος της 1ης και 15ης Μαΐου 1899 συνεχίζει τη θεματική της διεθνούς διάστασης του αθλητισμού, με έμφαση στα ποδηλατικά τουρνουά της εποχής. Παρουσιάζονται λεπτομερώς οι κανονισμοί που διέπουν τους αγώνες, καθώς και οι νέες τεχνολογικές καινοτομίες που εφαρμόζονται στον σχεδιασμό των ποδηλάτων. Στο ίδιο τεύχος φιλοξενείται ένα εκτενές άρθρο για την εξέλιξη των αθλητικών σωματείων στην Ελλάδα, όπου αναλύεται η ανάπτυξη των συλλόγων και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, κυρίως σε ό,τι αφορά τη χρηματοδότηση και την προσέλκυση νέων αθλητών.

Τεύχος 17-18 (1-15 Ιουνίου 1899) έως Τεύχος 23-24 (1-15 Σεπτεμβρίου 1899)

Τα τελευταία τεύχη του περιοδικού συνεχίζουν τη θεματολογία της ανάπτυξης του αθλητισμού στην Ελλάδα, με ιδιαίτερη έμφαση στην οργάνωση των αθλητικών εκδηλώσεων και την επιρροή του αθλητισμού στην κοινωνία. Τα τεύχη καλύπτουν:

- Την προετοιμασία των ελληνικών αθλητικών ομάδων για διεθνείς διοργανώσεις.
- Τις νέες τάσεις στην αθλητική εκπαίδευση και τις προπονητικές μεθόδους.
- Τις προσπάθειες για την επίσημη θέσπιση κανόνων σε αθλήματα όπως το ποδόσφαιρο και η ποδηλασία.
- Αναλύσεις για τη σχέση του αθλητισμού με την υγεία και την ευζωία.

Με αυτόν τον τρόπο, η *Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησις της Ανατολής* διαμορφώνεται ως ένα πολύτιμο ιστορικό τεκμήριο της αθλητικής δραστηριότητας στην Ελλάδα στα τέλη του 19ου αιώνα.

5.2 Μόνιμες στήλες

Το περιοδικό *Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησις της Ανατολής* αποτέλεσε μια από τις πρώτες συστηματικές προσπάθειες καταγραφής και προώθησης του αθλητισμού στην Ελλάδα και την ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Εκδίδοντας τακτικά τεύχη μεταξύ 1898 και 1899, ανέπτυξε μια συνεκτική θεματολογία, η οποία αποτυπωνόταν μέσα από μόνιμες στήλες που κάλυπταν ένα ευρύ φάσμα αθλητικών, κοινωνικών και τεχνολογικών ζητημάτων. Οι στήλες αυτές αποτέλεσαν βασικό δομικό στοιχείο της έκδοσης, καθώς διαμόρφωναν το χαρακτήρα του περιοδικού, προσφέροντας συστηματική ενημέρωση για τις εξελίξεις στον χώρο του αθλητισμού και παρέχοντας στους αναγνώστες σταθερές ενότητες πληροφόρησης. Η θεματολογία

τους κυμαινόταν από την κάλυψη αθλητικών γεγονότων και την παρουσίαση αθλητικών συλλόγων μέχρι τεχνικές αναλύσεις, κοινωνιολογικές προσεγγίσεις του αθλητισμού και θεωρητικά ζητήματα που αφορούσαν τη σωματική αγωγή.

Σε ένα πρώτο επίπεδο μπορούμε να αναφέρουμε συνοπτικά ότι μόνιμες στήλες του περιοδικού αποτελούσαν οι: «Αθλητικά Παιδιά», «Έργα και Ημέραι Ποδηλατικού Συλλόγου Αθηνών», «Χρονικά», «Γραμματοκιβώτιον», «Το ποδήλατον». Ειδικότερα, μία από τις σημαντικότερες στήλες του περιοδικού αφορούσε την ανασκόπηση αγώνων και αθλητικών διοργανώσεων τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Σε κάθε τεύχος, παρουσιάζονταν αναλυτικά τα αποτελέσματα σημαντικών αθλητικών συναντήσεων, με έμφαση σε αθλήματα όπως η ποδηλασία, το ποδόσφαιρο, η πυγμαχία και ο κλασικός αθλητισμός. Ιδιαίτερη έμφαση δινόταν στους ποδηλατικούς αγώνες, καθώς το περιοδικό είχε στενή σύνδεση με τον *Ποδηλατικό Όμιλο Αθηνών*, και συχνά φιλοξενούσε εκτενείς αναφορές στις επιδόσεις των Ελλήνων αθλητών στις τοπικές και διεθνείς διοργανώσεις. Η στήλη αυτή δεν περιοριζόταν απλώς στην παράθεση αποτελεσμάτων, αλλά επεκτεινόταν και σε κριτικές αναλύσεις της απόδοσης των αθλητών, τις τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν και τις συνθήκες διεξαγωγής των αγώνων. Συχνά, γίνονταν συγκρίσεις μεταξύ των ελληνικών και διεθνών επιδόσεων, με στόχο την αξιολόγηση της πορείας του ελληνικού αθλητισμού σε σχέση με τα διεθνή πρότυπα. Επιπλέον, παρουσιάζονταν στοιχεία για τις καιρικές συνθήκες που επικράτησαν κατά τη διάρκεια των αγώνων, τον βαθμό οργάνωσης των διοργανώσεων, καθώς και οι απόψεις των θεατών και των ίδιων των αθλητών για την εμπειρία τους.

Μία άλλη καθιερωμένη στήλη ήταν η τεχνική ανάλυση των αθλητικών εξοπλισμών, με έμφαση στις νέες τεχνολογικές καινοτομίες στον χώρο του αθλητισμού. Καθώς η ποδηλασία κατείχε κεντρική θέση στο περιοδικό, υπήρχαν συχνές αναφορές σε νέες σχεδιαστικές τάσεις και βελτιώσεις στον εξοπλισμό των ποδηλάτων, όπως οι καινοτομίες στους τροχούς, τα ελαφρύτερα υλικά κατασκευής των σκελετών και οι εξελίξεις στα συστήματα μετάδοσης της κίνησης. Πέρα από την ποδηλασία, η στήλη αυτή κάλυπτε και τεχνολογικές εξελίξεις σε άλλα αθλήματα, όπως η βελτίωση του αθλητικού υποδήματος, οι νέοι τύποι μπαλών που χρησιμοποιούνταν στο ποδόσφαιρο και το κρίκετ, καθώς και τα εργαλεία μέτρησης της απόδοσης των αθλητών. Μέσα από επιστημονικές αναλύσεις και πρακτικές δοκιμές, το περιοδικό προσέφερε στους αναγνώστες του χρήσιμες πληροφορίες για

την εξέλιξη του αθλητικού εξοπλισμού και τις επιπτώσεις του στην αθλητική απόδοση.

Ιδιαίτερη θέση στο περιοδικό κατείχε η στήλη που αφορούσε την ιστορία και θεωρία του αθλητισμού, η οποία ανέλυε τη διαχρονική εξέλιξη των αθλητικών δραστηριοτήτων, τη φιλοσοφία της σωματικής αγωγής και τις κοινωνικές επιδράσεις του αθλητισμού. Στα άρθρα αυτής της στήλης συχνά γινόταν αναφορά στην αρχαιοελληνική παράδοση και στη συμβολή της στην ανάπτυξη του σύγχρονου αθλητισμού, με συγκρίσεις ανάμεσα στα αγωνίσματα των Ολυμπιακών Αγώνων της αρχαιότητας και τις αντίστοιχες σύγχρονες διοργανώσεις. Τα κείμενα αυτά παρουσίαζαν επίσης τις αντιλήψεις περί αθλητισμού σε διάφορες ιστορικές περιόδους και διαφορετικούς πολιτισμούς, από τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία έως τις σύγχρονες αθλητικές πρακτικές της Ευρώπης και της Αμερικής. Συχνά, η στήλη φιλοξενούσε μεταφράσεις ξένων κειμένων που αφορούσαν θεωρητικές προσεγγίσεις του αθλητισμού, παρέχοντας στους αναγνώστες μια παγκόσμια προοπτική για την εξέλιξη και τις μεθόδους του αθλητικού ανταγωνισμού.

Μια από τις πιο συστηματικές στήλες του περιοδικού ήταν η παρουσίαση των αθλητικών συλλόγων και οργανισμών, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Σε κάθε τεύχος, υπήρχε ένα αφιέρωμα σε έναν αθλητικό σύλλογο, στο οποίο παρουσιάζονταν η ιστορία του, οι δράσεις του και οι επιτυχίες των αθλητών του. Η στήλη αυτή προσέφερε λεπτομερείς πληροφορίες για τις υποδομές των συλλόγων, τον αριθμό των μελών τους, τις διοικητικές τους δομές και τις σχέσεις τους με άλλους οργανισμούς. Ιδιαίτερη έμφαση δινόταν στη λειτουργία του Ποδηλατικού Ομίλου Αθηνών, ο οποίος είχε στενή συνεργασία με το περιοδικό και αποτελούσε έναν από τους σημαντικότερους αθλητικούς φορείς της εποχής. Παράλληλα, υπήρχαν αναφορές σε διεθνείς οργανισμούς, όπως ο *Touring Club de France*, οι οποίοι προωθούσαν την ποδηλασία και τις υπαίθριες αθλητικές δραστηριότητες σε διεθνές επίπεδο.

Οι μόνιμες στήλες του «*Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησης της Ανατολής*» διαμόρφωναν τη φυσιογνωμία του περιοδικού και συνέβαλαν στην ενημέρωση και την εκπαίδευση των αναγνωστών του. Μέσα από συστηματικές αναφορές σε αθλητικά γεγονότα, τεχνικές αναλύσεις, ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις, καθώς και αφιερώματα σε συλλόγους και οργανισμούς, το περιοδικό κατόρθωσε να αποτελέσει μια πολύτιμη πηγή γνώσης για την αθλητική δραστηριότητα της εποχής. Η θεματολογία του αντικατοπτρίζει όχι μόνο το ενδιαφέρον για τον αθλητισμό ως

πρακτική δραστηριότητα, αλλά και την επιθυμία κατανόησης των κοινωνικών, πολιτιστικών και τεχνολογικών παραμέτρων που τον περιβάλλουν. Μέσα από την πολυδιάστατη προσέγγισή του, το περιοδικό συνέβαλε σημαντικά στην ανάπτυξη του αθλητικού τύπου στην Ελλάδα και στη διαμόρφωση μιας νέας αθλητικής συνείδησης που ανταποκρινόταν στις απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής.

5.3 Έκτακτες στήλες

Το περιοδικό «*Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησης της Ανατολής*» εκτός από τις μόνιμες στήλες του, διατηρούσε και έκτακτες στήλες, οι οποίες εμφανίζονταν σε συγκεκριμένα τεύχη ανάλογα με τη θεματολογία της εποχής και τις αθλητικές ή κοινωνικές εξελίξεις. Οι έκτακτες στήλες είχαν πιο ευέλικτο χαρακτήρα και συχνά αντανakλούσαν την επικαιρότητα, καλύπτοντας ζητήματα όπως ειδικές διοργανώσεις, διεθνείς εξελίξεις, τεχνολογικές καινοτομίες, νομοθετικά θέματα που αφορούσαν τον αθλητισμό και κοινωνικές διαστάσεις των αθλητικών δραστηριοτήτων. Αυτή η θεματολογική ευρύτητα κατέστησε τις έκτακτες στήλες ιδιαίτερα σημαντικές, καθώς παρείχαν δυναμική ενημέρωση στους αναγνώστες και εμπλούτιζαν το περιεχόμενο του περιοδικού με ποικιλία απόψεων και αναλύσεων. Ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε τις στήλες: «Οι Ολυμπιακοί Αγώνες», «Πραγματεία Ιππευτικής», «Υγεία και Μακροβιότης», «το Ποδηλατοδρόμιο Φαλήρου Αγώνες 21 Μαρτίου», «Γυμναστική Επιθεώρησης της τελευταίας δεκαετίας 1888-1898», «Μελέτη περί Γυμναστικής», «Περί μονομαχίας».

Μία από τις πιο συχνά εμφανιζόμενες έκτακτες στήλες ήταν τα αφιερώματα σε μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις. Το περιοδικό αφιέρωνε σημαντικό χώρο σε γεγονότα όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες, οι διεθνείς ποδηλατικοί αγώνες, καθώς και άλλες μεγάλες διοργανώσεις της εποχής, όπως αγώνες στίβου, πυγμαχίας και κρίκετ. Στα τεύχη που κυκλοφόρησαν το 1898 και 1899, δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην προετοιμασία για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1900 στο Παρίσι. Το περιοδικό παρουσίαζε λεπτομερείς αναλύσεις για τα αθλήματα που θα περιλαμβάνονταν στο πρόγραμμα, τις πιθανότητες διάκρισης των Ελλήνων αθλητών, καθώς και τις τεχνικές προδιαγραφές των αγωνισμάτων. Επιπλέον, δημοσιεύονταν συνεντεύξεις με παράγοντες της ελληνικής αθλητικής κοινότητας, οι οποίοι εξέφραζαν τις απόψεις τους για τις προκλήσεις που αντιμετώπιζε η ελληνική αποστολή και για τις πιθανότητες επιτυχίας της. Αντίστοιχα, τα αφιερώματα στους ποδηλατικούς αγώνες

περιλάμβαναν αναλύσεις των διαδρομών, τεχνικές εκτιμήσεις για την κατάσταση των ποδηλάτων, καθώς και πληροφορίες για τις στρατηγικές που ακολουθούσαν οι αθλητές στις διοργανώσεις. Σε πολλές περιπτώσεις, το περιοδικό παρείχε και ιστορικές αναδρομές σε παλαιότερους αγώνες, προσφέροντας έτσι μια πληρέστερη εικόνα της εξέλιξης των αθλητικών διοργανώσεων.

Το «*Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησις της Ανατολής*» παρακολουθούσε στενά τις διεθνείς εξελίξεις στον αθλητισμό και φιλοξενούσε έκτακτες στήλες που κάλυπταν τα σημαντικότερα γεγονότα της ευρωπαϊκής και παγκόσμιας αθλητικής σκηνής. Μία από τις πιο ενδιαφέρουσες ενότητες ήταν οι ειδήσεις από το εξωτερικό, όπου γινόταν εκτενής αναφορά στις πρωτοβουλίες που λαμβάνονταν σε χώρες όπως η Γαλλία, η Μεγάλη Βρετανία και η Γερμανία, οι οποίες εκείνη την περίοδο πρωτοστατούσαν στην οργάνωση αθλητικών συλλόγων και θεσμών. Το περιοδικό παρουσίαζε νέους κανονισμούς, καινοτόμες πρακτικές προπόνησης και εξελίξεις στις αθλητικές υποδομές, παρέχοντας έτσι πολύτιμες πληροφορίες στο ελληνικό κοινό για τις παγκόσμιες τάσεις στον αθλητισμό. Ιδιαίτερη έμφαση δινόταν στις προσπάθειες καθιέρωσης ενιαίων κανονισμών στα αθλήματα. Κατά την περίοδο 1898-1899, υπήρχε έντονος διάλογος σε διεθνές επίπεδο για την ανάγκη εναρμόνισης των κανόνων στο ποδόσφαιρο, την ποδηλασία και την κωπηλασία, καθώς πολλές χώρες χρησιμοποιούσαν διαφορετικά συστήματα διεξαγωγής των αγώνων. Το περιοδικό φιλοξενούσε άρθρα που εξηγούσαν τις διαφορές στους κανονισμούς και τις προσπάθειες εναρμόνισής τους, ενημερώνοντας έτσι τους Έλληνες αθλητικούς παράγοντες για τις εξελίξεις αυτές.

Μία από τις πλέον ενδιαφέρουσες έκτακτες στήλες αφορούσε τις τεχνολογικές εξελίξεις στον αθλητικό εξοπλισμό. Κατά την αλλαγή του αιώνα, οι αθλητές είχαν αρχίσει να δίνουν μεγαλύτερη σημασία στην ποιότητα του εξοπλισμού τους, ενώ οι κατασκευαστές εισήγαγαν νέες τεχνικές για τη βελτίωση των ποδηλάτων, των αθλητικών ενδυμάτων και των υποδημάτων. Σε ειδικά αφιερώματα, το περιοδικό παρουσίαζε τις τελευταίες καινοτομίες, όπως τα ελαφρύτερα πλαίσια ποδηλάτων από κράματα μετάλλων, τα νέα αθλητικά παπούτσια με βελτιωμένη πρόσφυση και τα επαγγελματικά ρούχα που επέτρεπαν στους αθλητές μεγαλύτερη άνεση και ελευθερία κινήσεων. Επιπλέον, υπήρχαν αναφορές σε νέες μεθόδους μέτρησης της φυσικής κατάστασης και της απόδοσης των αθλητών, οι οποίες συνέβαλαν στη βελτίωση της προπονητικής διαδικασίας.

Ένα άλλο σημαντικό πεδίο που καλύπτονταν από τις έκτακτες στήλες ήταν οι νομοθετικές και θεσμικές εξελίξεις στον αθλητισμό. Το περιοδικό είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις πρωτοβουλίες που αφορούσαν τη νομική κατοχύρωση των αθλητικών συλλόγων, τη διαμόρφωση κανονισμών για τη διεξαγωγή των αγώνων και τη ρύθμιση ζητημάτων όπως η ασφάλεια των αθλητών και η κρατική χρηματοδότηση των αθλητικών δραστηριοτήτων. Κατά την περίοδο 1898-1899, η επίσημη αναγνώριση των αθλητικών σωματείων ήταν ένα από τα βασικά θέματα που απασχολούσαν την ελληνική αθλητική κοινότητα. Το περιοδικό παρακολουθούσε στενά τις σχετικές εξελίξεις και δημοσίευε αναλύσεις για τη νομική κατάσταση των συλλόγων στην Ελλάδα, συγκρίνοντάς την με το αντίστοιχο πλαίσιο σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Οι έκτακτες στήλες του *«Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησις της Ανατολής»* έπαιζαν καθοριστικό ρόλο στην ενημέρωση των αναγνωστών του περιοδικού, προσφέροντας πληροφόρηση που δεν περιοριζόταν μόνο σε τυπικές αθλητικές ειδήσεις, αλλά επεκτεινόταν σε διεθνείς εξελίξεις, τεχνολογικές καινοτομίες, νομοθετικά ζητήματα και κοινωνικές προεκτάσεις του αθλητισμού. Μέσα από την ποικιλία των θεμάτων που καλύπτονταν, το περιοδικό κατάφερε να διαμορφώσει μια συνολική εικόνα του αθλητικού κόσμου της εποχής, συνδέοντας τον ελληνικό αθλητισμό με τις διεθνείς τάσεις και αναδεικνύοντας τη σημασία του οργανωμένου αθλητισμού ως κοινωνικού και πολιτιστικού φαινομένου. Η πολυφωνία και η δυναμική φύση των εκτάκτων στηλών καθιστούν το περιοδικό σημαντική πηγή για τη μελέτη της ιστορίας του αθλητικού τύπου και της αθλητικής ανάπτυξης στην Ελλάδα του τέλους του 19ου αιώνα.

Αξίζει τέλος να αναφέρουμε ότι συχνά φιλοξενούνται στις στήλες του περιοδικού μεταφράσεις ξένων άρθρων, κυρίως γαλλικών, ενώ μάλιστα σε ορισμένα από αυτά παρατίθεται ταυτόχρονα και το γαλλικό κείμενο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της πρώτης περίπτωσης είναι το γαλλικό μυθιστόρημα *«Ο πρωταθλητής»*, το οποίο δημοσιεύεται σε συνέχειες, ενώ της δεύτερης το γαλλικό άρθρο *«Hippisme»* που αναδημοσιεύεται από το περιοδικό *«La France Chevaline»* και δίπλα του παρατίθεται και το γαλλικό κείμενο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

Θεματική Κατηγοριοποίηση της Αρθρογραφίας του Εντύπου

6.1 Μια πρώτη κατηγοριοποίηση του Υλικού

Από την αποδελτίωση και τη μελέτη των άρθρων του περιοδικού προέκυψε μια πρώτη κατηγοριοποίησή τους. Αναλυτικότερα τα θεματικά πεδία είναι τα παρακάτω:

- Ποδηλασία
- Σωματική Άσκηση και Γυμναστική
- Ιππασία
- Αθλητικοί Αγώνες
- Νέα Αθλήματα και οι κανονισμοί τους
- Εκδρομισμός-Περιηγητισμός
- Αθλητικά νέα από το διεθνή χώρο.
- Κυνηγετικά
- Λεμβοδρομία και Ιστιοπλοΐα
- Αυτοκίνητα
- Οπλομαχητική
- Κολύμβηση
- Δράσεις του Ποδηλατικού Συλλόγου Αθηνών
- Επιστολές
- Διεθνείς αθλητικές εξελίξεις και Ολυμπιακό ιδεώδες
- Αθλητισμός και εθνική ταυτότητα
- Τεχνολογικές καινοτομίες στον αθλητικό εξοπλισμό
- Κοινωνικές και πολιτισμικές διαστάσεις της άσκησης.

Από αυτά τα θεματικά πεδία της αρθρογραφίας τα πολυπληθέστερα ήταν (τοποθετούνται σε αξιολογική σειρά):

- Η ποδηλασία
- Η Σωματική Άσκηση και η Γυμναστική στην Εκπαίδευση
- Οι αθλητικοί αγώνες
- Τα νέα αθλήματα και οι κανονισμοί τους
- Οι Επιστολές
- Τα ιππικά

- Ο εκδρομισμός και περιηγητισμός
- Οι δράσεις του Συλλόγου

Στη συνέχεια και με άξονα τα ερωτήματα που θέτει η εργασία αλλά και το λανθάνον νόημα του υλικού, προέκυψε μια νέα κωδικοποίηση. Οι κατηγορίες αυτές είναι οι ακόλουθες:

- Η ποδηλασία
- Εκδρομισμός και Περιηγητισμός
- Νέα Αθλήματα – Κανονισμοί
- Ο Διεθνής Αθλητισμός
- Γυμναστική και Φυσική Αγωγή
- Αθλητισμός και Υγεία
- Η Γυναικεία Άσκηση

Στη συνέχεια θα επιχειρήσουμε την ανάλυση αυτών των κατηγοριών.

6.2 Η Ποδηλασία

Το περιοδικό «*Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησις της Ανατολής*» αποτέλεσε ένα από τα πρώτα αθλητικά έντυπα στην Ελλάδα που αφιερώθηκαν στην προώθηση της ποδηλασίας ως αθλήματος, μέσου μετακίνησης και τρόπου ζωής. Στις σελίδες του, η ποδηλασία καταλάμβανε κυρίαρχη θέση, τόσο από άποψη θεωρητικής ανάλυσης όσο και από πρακτική προσέγγιση. Οι συντάκτες του περιοδικού παρακολουθούσαν στενά τις διεθνείς εξελίξεις στο χώρο της ποδηλασίας, καταγράφοντας τις νέες τεχνολογίες, τους κανόνες των αγώνων και τις στρατηγικές των αθλητών. Η αρθρογραφία του περιοδικού επικεντρωνόταν σε τέσσερις βασικούς άξονες: (1) την ανάπτυξη της ποδηλασίας ως αθλητικής δραστηριότητας, (2) τις τεχνολογικές εξελίξεις στα ποδήλατα, (3) τη χρήση του ποδηλάτου ως μεταφορικού μέσου και (4) την κοινωνική και πολιτιστική διάσταση του ποδηλάτου. Μέσα από αυτές τις θεματικές, το περιοδικό επιδίωκε να καθιερώσει την ποδηλασία ως βασικό άθλημα και μέσο καθημερινής χρήσης, συνδέοντας την ελληνική πραγματικότητα με τα διεθνή πρότυπα. Το περιοδικό κάλυπτε εκτενώς τη διοργάνωση και εξέλιξη των ποδηλατικών αγώνων, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Σε κάθε τεύχος, υπήρχαν αναλυτικές αναφορές στους αγώνες που πραγματοποιούνταν στην Ελλάδα, ιδιαίτερα σε πόλεις όπως η Αθήνα, ο Πειραιάς και η Πάτρα, όπου υπήρχε έντονη ποδηλατική δραστηριότητα. Οι αναφορές περιλάμβαναν:

- Τα αποτελέσματα των αγώνων και τις επιδόσεις των αθλητών.
- Αναλύσεις για τις διαδρομές και τις συνθήκες του αγώνα.

- Σχόλια για την οργάνωση των διοργανώσεων και τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν οι αθλητές.

Παράλληλα, το περιοδικό παρουσίαζε εκτενώς τις διεθνείς ποδηλατικές διοργανώσεις, όπως οι αγώνες στη Γαλλία και τη Μεγάλη Βρετανία, όπου η ποδηλασία είχε ήδη αναδειχθεί ως δημοφιλές άθλημα. Αναφορές γίνονταν στους κανονισμούς των αγώνων, στις αλλαγές που προωθούσαν οι διεθνείς αθλητικές ενώσεις και στη σύγκριση των ελληνικών επιδόσεων με αυτές των ξένων αθλητών. Ένα σημαντικό θέμα που απασχολούσε το περιοδικό ήταν η ανάγκη για τη δημιουργία κατάλληλων αθλητικών εγκαταστάσεων στην Ελλάδα, όπως ποδηλατοδρόμια και ειδικές πίστες, που θα επέτρεπαν στους αθλητές να προπονούνται υπό καλύτερες συνθήκες. Οι συντάκτες του περιοδικού ασκούσαν κριτική στην πολιτεία για την έλλειψη υποδομών και υποστήριζαν τη δημιουργία ποδηλατικών συλλόγων που θα συνέβαλαν στην οργάνωση του αθλήματος. Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της θεματολογίας του περιοδικού ήταν η συνεχής ενημέρωση για τις τεχνολογικές εξελίξεις στον χώρο της ποδηλασίας. Κάθε τεύχος περιείχε ειδικές στήλες που αφορούσαν τις νέες κατασκευαστικές τάσεις στα ποδήλατα, με πληροφορίες για:

- Τις αλλαγές στα υλικά κατασκευής των σκελετών.
- Τις βελτιώσεις στους τροχούς και τα ελαστικά.
- Την ανάπτυξη πιο ανθεκτικών και ελαφριών μετάλλων για τη δημιουργία ποδηλάτων υψηλών επιδόσεων.
- Τις νέες μεθόδους μετάδοσης της κίνησης, όπως οι αλυσίδες και οι γρανάζες πολλαπλών ταχυτήτων.

Το περιοδικό δημοσίευε άρθρα στα οποία συγκρίνονταν διαφορετικά μοντέλα ποδηλάτων, δίνοντας στους αναγνώστες συμβουλές για την επιλογή του κατάλληλου ποδηλάτου ανάλογα με τις ανάγκες τους. Παράλληλα, υπήρχαν ειδικές αναλύσεις για την επίδραση της τεχνολογίας στις επιδόσεις των αθλητών, παρουσιάζοντας μελέτες που είχαν δημοσιευθεί σε διεθνή περιοδικά και επιστημονικές επιθεωρήσεις.

6.3 Εκδρομισμός και Περιηγητισμός

Κατά την περίοδο 1898-1899, το περιοδικό «Ποδηλατική & Αθλητική Επιθεώρησης της Ανατολής» αφιέρωσε σημαντικό μέρος της αρθρογραφίας του στην προώθηση του ποδηλατικού τουρισμού, παρουσιάζοντάς τον ως μια σύγχρονη, υγιεινή και

πρακτική μορφή ταξιδιού που μπορούσε να συνδυάσει την άσκηση, την ψυχαγωγία και την εξερεύνηση. Το ποδήλατο, ως μέσο μετακίνησης, είχε ήδη εδραιωθεί σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, όχι μόνο ως αθλητική δραστηριότητα αλλά και ως τρόπος περιήγησης, με αποτέλεσμα να αναδεικνύεται η ανάγκη ανάπτυξης οργανωμένων υποδομών και δικτύων διαδρομών που θα διευκόλυναν τη χρήση του.

Στο πλαίσιο αυτό, το περιοδικό δημοσίευε εκτενή αφιερώματα για ποδηλατικές διαδρομές, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Αναλύονταν οι τοποθεσίες που μπορούσαν να γίνουν προορισμοί για ποδηλατικές περιηγήσεις, οι γεωγραφικές ιδιαιτερότητες των διαδρομών και οι δυσκολίες που ενδεχομένως αντιμετώπιζαν οι ποδηλάτες. Με ιδιαίτερη έμφαση στα ελληνικά τοπία, προτείνονταν διαδρομές στην Πάρνηθα, την Πεντέλη και την Αττική, όπου οι ποδηλάτες μπορούσαν να απολαύσουν τόσο τη φυσική ομορφιά όσο και την ιστορική σημασία των περιοχών. Παράλληλα, το περιοδικό ενθάρρυνε την οργάνωση ποδηλατικών εκδρομών, προτρέποντας τους αναγνώστες να εξερευνήσουν την ελληνική ύπαιθρο μέσω ποδηλάτου, ενώ ταυτόχρονα επισήμαινε τα προβλήματα υποδομών, όπως οι κακοσυντηρημένοι δρόμοι και η έλλειψη σταθμών ανεφοδιασμού για ποδηλάτες.

Ένα σημαντικό κομμάτι των αναφορών στο ποδηλατικό τουρισμό σχετιζόταν με την ανάπτυξη του *Touring Club de France*, ενός από τους πρώτους οργανισμούς που προωθούσαν τον ποδηλατικό τουρισμό σε διεθνές επίπεδο. Το περιοδικό παρουσίαζε τις δράσεις του συλλόγου, ο οποίος παρείχε χάρτες, οδηγούς διαδρομών, πληροφορίες για καταλύματα φιλικά προς τους ποδηλάτες και προωθούσε την κατασκευή ποδηλατοδρόμων. Ιδιαίτερη έμφαση δινόταν στα οικονομικά οφέλη που μπορούσε να αποφέρει ο ποδηλατικός τουρισμός, τόσο σε επίπεδο ανάπτυξης των τοπικών κοινωνιών όσο και στην ευρύτερη τουριστική βιομηχανία, καθώς οι ποδηλάτες θεωρούνταν μια νέα, αναδυόμενη κατηγορία ταξιδιωτών που επιζητούσαν εναλλακτικούς τρόπους μετακίνησης.

Επιπλέον, το περιοδικό κατέγραφε τις ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες για την ενίσχυση του ποδηλατικού τουρισμού, συγκρίνοντας την κατάσταση στην Ελλάδα με εκείνη της Γαλλίας, της Γερμανίας και της Αγγλίας. Σε αυτές τις χώρες, είχαν ήδη ξεκινήσει προσπάθειες δημιουργίας ποδηλατικών δικτύων, με δρόμους σχεδιασμένους αποκλειστικά για ποδηλάτες, ενώ υπήρχαν και ξενοδοχεία που προσέφεραν ειδικές υπηρεσίες για τους ταξιδιώτες που χρησιμοποιούσαν ποδήλατο. Αντίθετα, στην Ελλάδα, παρά το έντονο ενδιαφέρον των ποδηλατικών ομίλων, η έλλειψη θεσμικού πλαισίου και υποδομών δυσχέραινε την εξάπλωση του ποδηλατικού τουρισμού.

Ωστόσο, μέσα από τις αναλύσεις του περιοδικού, αναδεικνυόταν η προοπτική ανάπτυξης του ποδηλάτου ως εναλλακτικού μέσου τουριστικής μετακίνησης και η σημασία της δημιουργίας κατάλληλων υποδομών, όπως καλύτερα διαμορφωμένοι δρόμοι, ποδηλατοδρόμοι και σημεία ξεκούρασης.

Μια ακόμη ενδιαφέρουσα πτυχή των άρθρων που δημοσιεύονταν σχετικά με τον ποδηλατικό τουρισμό ήταν η ανάδειξη της οικολογικής διάστασης του ποδηλάτου. Αν και σε μια εποχή που η περιβαλλοντική ευαισθησία δεν είχε ακόμη διαμορφωθεί ως κοινωνικό ρεύμα, το περιοδικό προέβαλλε το ποδήλατο ως ένα μέσο που προωθούσε την αρμονική συνύπαρξη του ανθρώπου με τη φύση. Οι ποδηλάτες είχαν τη δυνατότητα να εξερευνούν φυσικά τοπία χωρίς να επιβαρύνουν το περιβάλλον, γεγονός που, σύμφωνα με τους αρθρογράφους του περιοδικού, το καθιστούσε ιδανικό μέσο για την περιήγηση στις ελληνικές εξοχές.

6.4 Νέα Αθλήματα – Κανονισμοί

Το τέλος του 19ου αιώνα αποτέλεσε μια περίοδο έντονων αθλητικών εξελίξεων, με την εμφάνιση νέων αθλημάτων και την καθιέρωση κανονισμών που θα ρύθμιζαν τη διεξαγωγή των αγώνων. Το περιοδικό «Ποδηλατική & Αθλητική Επιθεώρησης της Ανατολής» παρακολουθούσε στενά αυτές τις εξελίξεις και αφιέρωνε στήλες σε νέα αθλήματα που κέρδιζαν δημοτικότητα τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Ένα από τα αθλήματα που κέντριζε το ενδιαφέρον των συντακτών του περιοδικού ήταν το ποδόσφαιρο, το οποίο αν και βρισκόταν ακόμη στα πρώτα στάδια ανάπτυξής του στην Ελλάδα, άρχισε να εδραιώνεται ως δημοφιλής αθλητική δραστηριότητα. Τα άρθρα του περιοδικού ανέλυαν τους κανονισμούς του αθλήματος, τις διαστάσεις του γηπέδου, τους τρόπους βαθμολόγησης και τις στρατηγικές που χρησιμοποιούσαν οι ομάδες στις αγγλικές και γαλλικές λίγκες, προτείνοντας παράλληλα προσαρμογές που θα μπορούσαν να διευκολύνουν την υιοθέτησή του στην ελληνική αθλητική σκηνή.

Εκτός από το ποδόσφαιρο, το περιοδικό παρουσίαζε και άλλες αθλητικές δραστηριότητες που άρχιζαν να αποκτούν κοινό στην Ελλάδα, όπως το κρίκετ, η πυγμαχία, το τένις και το χόκεϊ. Ιδιαίτερη έμφαση δινόταν στην τυποποίηση των κανονισμών, καθώς η έλλειψη ενιαίων κανόνων δημιουργούσε προβλήματα στην οργάνωση αγώνων και τη διεθνή αναγνώριση των ελληνικών αθλητικών σωματείων. Σε αρκετά άρθρα, οι συντάκτες του περιοδικού παραθέτουν μεταφρασμένα αποσπάσματα από τους κανονισμούς που είχαν υιοθετηθεί σε αγγλόφωνες χώρες,

επιδιώκοντας τη διάδοση των διεθνών προτύπων στην ελληνική αθλητική κοινότητα. Το περιοδικό επίσης ασχολήθηκε με τη διεθνοποίηση του αθλητισμού και τις προσπάθειες θεσμοθέτησης των αθλητικών ομοσπονδιών, προκειμένου να υπάρχει κοινό πλαίσιο διεξαγωγής των αγώνων. Οι αρθρογράφοι υπογράμμιζαν τη σημασία της συμμετοχής της Ελλάδας στις διεθνείς αθλητικές συναντήσεις και την ανάγκη σύστασης ελληνικών φορέων που θα μπορούσαν να εκπροσωπήσουν τη χώρα σε παγκόσμιο επίπεδο.

6.5 Ο Διεθνής Αθλητισμός

Η θεματολογία του «*Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησις της Ανατολής*» δεν περιοριζόταν μόνο στις εγχώριες αθλητικές δραστηριότητες, αλλά έδινε ιδιαίτερη έμφαση στις διεθνείς εξελίξεις του αθλητισμού. Ο διεθνής αθλητισμός κατείχε σημαντική θέση στη δομή του περιοδικού, καθώς η Ελλάδα, μέσα από τη διοργάνωση των πρώτων σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων το 1896, είχε πλέον ενεργό ρόλο στο παγκόσμιο αθλητικό στερέωμα. Οι συντάκτες του περιοδικού αναδείκνυαν τις μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις της Ευρώπης, τις εξελίξεις στους αθλητικούς θεσμούς και τη διαμόρφωση νέων αθλητικών προτύπων που επηρέαζαν την παγκόσμια αθλητική κοινότητα.

Μια από τις κυριότερες θεματικές που εμφανίζονταν στα άρθρα ήταν η ανάπτυξη του αθλητισμού στις μεγάλες ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Γαλλία, η Μεγάλη Βρετανία και η Γερμανία. Οι χώρες αυτές πρωτοπορούσαν σε επίπεδο διοργάνωσης αθλητικών γεγονότων, αθλητικής τεχνολογίας και καθιέρωσης αθλητικών κανονισμών. Στις σελίδες του περιοδικού περιλαμβάνονταν εκτενείς αναφορές στις διεθνείς αθλητικές λέσχες και συλλόγους, όπως το *Touring Club de France*, που προωθούσε την ποδηλασία και τον τουρισμό, καθώς και η *Football Association (FA)*, η οποία είχε θεσμοθετήσει τους πρώτους επίσημους κανονισμούς του ποδοσφαίρου.

Ιδιαίτερη έμφαση δινόταν στις διεθνείς αθλητικές διοργανώσεις, στις οποίες συμμετείχαν αθλητές από διάφορες χώρες. Οι αγώνες ποδηλασίας, που λάμβαναν χώρα στη Γαλλία και στο Ηνωμένο Βασίλειο, αποτελούσαν κεντρικό σημείο αναφοράς για το περιοδικό, καθώς οι ελληνικές ομάδες επιδίωκαν να συμμετάσχουν και να ακολουθήσουν τα πρότυπα των πιο ανεπτυγμένων αθλητικών εθνών. Επιπλέον, το περιοδικό φιλοξενούσε λεπτομερείς περιγραφές για τις προπονητικές μεθόδους που χρησιμοποιούνταν από ξένους αθλητές και τις τεχνολογικές βελτιώσεις

στον εξοπλισμό, στοιχεία που βοηθούσαν την ελληνική αθλητική κοινότητα να προσαρμοστεί στα διεθνή δεδομένα.

Η επικείμενη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων του 1900 στο Παρίσι αποτέλεσε σημαντικό θέμα στην αρθρογραφία του περιοδικού. Οι συντάκτες παρακολουθούσαν τις εξελίξεις, καταγράφοντας τις προετοιμασίες, τις αλλαγές στο αγωνιστικό πρόγραμμα και τις νέες χώρες που εξέφραζαν ενδιαφέρον να συμμετάσχουν. Η έννοια του Ολυμπισμού παρουσιαζόταν ως ένα διεθνές κίνημα που δεν προωθούσε μόνο τη σωματική άσκηση, αλλά και τις αξίες της συνεργασίας και της ειρήνης μεταξύ των λαών. Η σύνδεση της Ελλάδας με το Ολυμπιακό ιδεώδες παρουσιαζόταν ως στοιχείο υπερηφάνειας, ενώ παράλληλα γινόταν λόγος για την ανάγκη βελτίωσης της ελληνικής αθλητικής προετοιμασίας, ώστε οι Έλληνες αθλητές να ανταγωνιστούν επάξια τους ξένους συναθλητές τους.

Ένα άλλο θέμα που συζητήθηκε εκτενώς ήταν η προσπάθεια εναρμόνισης των αθλητικών κανονισμών σε διεθνές επίπεδο. Στο ποδόσφαιρο, για παράδειγμα, η ύπαρξη διαφορετικών κανόνων σε κάθε χώρα καθιστούσε δύσκολη τη διεξαγωγή διεθνών αγώνων. Αντίστοιχα, στον χώρο της ποδηλασίας υπήρχε διαρκής διάλογος για την καθιέρωση ενιαίων κανόνων σχετικά με τις αποστάσεις των αγώνων, τη μορφή των ποδηλατικών πίστας και τις τεχνικές προδιαγραφές των ποδηλάτων. Το περιοδικό παρακολουθούσε αυτές τις εξελίξεις και ενημέρωνε τους Έλληνες αναγνώστες για τις αλλαγές που επηρέαζαν τη διεθνή αθλητική σκηνή.

6.6 Γυμναστική και Φυσική Αγωγή

Ένας από τους βασικούς άξονες της αρθρογραφίας του «Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησις της Ανατολής» ήταν η σημασία της γυμναστικής και της φυσικής αγωγής για την ηθική και σωματική διαπαιδαγώγηση της νεολαίας. Οι συντάκτες του περιοδικού προωθούσαν τη συστηματική σωματική άσκηση, όπως η γυμναστική στα σχολεία και η καθημερινή φυσική δραστηριότητα, ως μέσα ενίσχυσης της υγείας, καλλιέργειας της πειθαρχίας και διαμόρφωσης ισχυρών εθνικών και ηθικών αξιών. Παράλληλα, τόνιζαν τη σημασία ένταξης της γυμναστικής στο επίσημο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, προκειμένου να συμβάλλει όχι μόνο στη φυσική ευεξία αλλά και στη δημιουργία υπεύθυνων και ηθικών πολιτών.

Ιδιαίτερη έμφαση δινόταν στην παιδαγωγική αξία της φυσικής αγωγής. Το περιοδικό αναδείκνυε τη σημασία της γυμναστικής στα σχολεία και υποστήριζε ότι η

σωματική εκπαίδευση δεν έπρεπε να θεωρείται δευτερεύουσα δραστηριότητα, αλλά να κατέχει κεντρική θέση στο αναλυτικό πρόγραμμα. Αναλυτικά άρθρα εξηγούσαν τη συμβολή της γυμναστικής στην ανάπτυξη των παιδιών, στη βελτίωση της φυσικής τους κατάστασης και στη διαμόρφωση ισχυρού χαρακτήρα μέσα από την πειθαρχία και την αυτοπειθαρχία.

Παράλληλα, υπήρχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη γυμναστική ως μέσο ενίσχυσης της εθνικής ισχύος. Η φυσική αγωγή θεωρούνταν απαραίτητη για την προετοιμασία των νέων για τη στρατιωτική θητεία και τη βελτίωση της φυσικής αντοχής του πληθυσμού. Αυτή η προσέγγιση συνδέεται με τις γενικότερες αντιλήψεις της εποχής, σύμφωνα με τις οποίες η σωματική άσκηση αποτελούσε θεμελιώδες στοιχείο της προετοιμασίας των πολιτών για την εθνική άμυνα.

Εκτός από τη θεωρητική προσέγγιση, το περιοδικό παρουσίαζε και πρακτικές οδηγίες για τη γυμναστική, περιλαμβάνοντας ασκήσεις και προγράμματα εκγύμνασης για διάφορες ηλικιακές ομάδες. Προτείνονταν συγκεκριμένες μέθοδοι προπόνησης που μπορούσαν να εφαρμοστούν τόσο από μαθητές όσο και από ενήλικες, ενώ υπήρχαν ειδικές οδηγίες για την προπόνηση των αθλητών που συμμετείχαν σε αγωνιστικά αθλήματα.

Ένα ακόμη σημαντικό θέμα ήταν η σχέση της γυμναστικής με την υγεία. Το περιοδικό ανέφερε ότι η συστηματική σωματική άσκηση μπορούσε να προλάβει διάφορες παθήσεις, όπως η παχυσαρκία, οι καρδιαγγειακές νόσοι και η γενική σωματική αδυναμία. Υπήρχαν άρθρα που ανέλυαν τις θετικές επιδράσεις της γυμναστικής στο αναπνευστικό και μυοσκελετικό σύστημα, ενώ συχνά παρατίθεντο απόψεις γιατρών και γυμναστών που εξηγούσαν τα οφέλη της φυσικής αγωγής στην καθημερινή ζωή. Συνολικά, το περιοδικό προσέγγιζε τη γυμναστική όχι απλώς ως μια αθλητική δραστηριότητα, αλλά ως έναν τρόπο ζωής που συνδυάζει την εκπαίδευση, την υγεία και την εθνική ενίσχυση, καθιστώντας την φυσική αγωγή απαραίτητο πυλώνα της κοινωνικής εξέλιξης.

6.7 Αθλητισμός και Υγεία

Ο αθλητισμός και η υγεία αποτελούσαν δύο αλληλένδετες έννοιες που διαπερνούσαν τη θεματολογία του «*Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησης της Ανατολής*». Στις σελίδες του περιοδικού προβαλλόταν συνεχώς η σημασία της σωματικής άσκησης όχι μόνο ως μέσο βελτίωσης της αθλητικής επίδοσης, αλλά κυρίως ως θεμελιώδης

παράγοντας για τη διατήρηση της υγείας και της ευεξίας. Η άποψη ότι η τακτική σωματική δραστηριότητα μπορεί να συμβάλει στη μακροζωία και στην αποφυγή χρόνιων παθήσεων αποτελούσε μια από τις βασικές αρχές που υποστήριζαν οι αρθρογράφοι του εντύπου, εναρμονιζόμενοι με τις σύγχρονες αντιλήψεις της εποχής περί προληπτικής ιατρικής και υγιεινής διαβίωσης.

Σημαντικό μέρος της αρθρογραφίας του περιοδικού εστίαζε στην επίδραση του αθλητισμού στη φυσική κατάσταση. Οι συντάκτες υπογράμμιζαν τη συμβολή της τακτικής άσκησης στη βελτίωση του καρδιαγγειακού συστήματος, στην ενίσχυση της αντοχής και στην αύξηση της μυϊκής δύναμης. Επιπλέον, σε πολλά άρθρα αναφερόταν ότι ο αθλητισμός ενίσχυε τη σωματική ευρωστία και την ψυχική ισορροπία, ενώ παράλληλα βοηθούσε στην πρόληψη παθήσεων όπως η παχυσαρκία, η υψηλή αρτηριακή πίεση και οι μυοσκελετικές παθήσεις. Τα ποδήλατα, ως ένα από τα δημοφιλέστερα μέσα αθλητικής ενασχόλησης της εποχής, προβάλλονταν ως ιδανικά για την προώθηση της υγείας, καθώς επέτρεπαν τη συνεχή κίνηση, τη βελτίωση της κυκλοφορίας του αίματος και τη διατήρηση της φυσικής δραστηριότητας σε καθημερινή βάση.

Ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον στοιχείο της θεματολογίας του περιοδικού ήταν η έμφαση στην υγιεινή διαβίωση ως βασικό πυλώνα της αθλητικής απόδοσης. Τα άρθρα δεν περιορίζονταν μόνο στη σημασία της σωματικής άσκησης, αλλά προωθούσαν και την ανάγκη τήρησης ενός υγιεινού τρόπου ζωής που περιλάμβανε σωστή διατροφή, επαρκή ανάπαυση και αποφυγή ανθυγιεινών συνηθειών. Στις σελίδες του περιοδικού συχνά δημοσιεύονταν συμβουλές διατροφής, όπου οι αθλητές παροτρύνονταν να καταναλώνουν τροφές πλούσιες σε θρεπτικά συστατικά, όπως κρέας, γαλακτοκομικά, φρούτα και λαχανικά, ενώ παράλληλα τονιζόταν η σημασία της επαρκούς κατανάλωσης νερού για την ενυδάτωση του οργανισμού.

Επιπλέον, το περιοδικό προειδοποιούσε για τους κινδύνους της υπερβολικής άσκησης και την ανάγκη διατήρησης μιας ισορροπημένης προπονητικής ρουτίνας. Οι αθλητές καλούνταν να ακολουθούν εξατομικευμένα προγράμματα γυμναστικής, τα οποία θα προσαρμόζονταν στις σωματικές τους ανάγκες και θα περιλάμβαναν επαρκή διαλείμματα για ανάπαυση και αποκατάσταση. Σημαντική έμφαση δινόταν επίσης στις τεχνικές αποθεραπείας που έπρεπε να ακολουθούν οι αθλητές μετά από έντονη σωματική δραστηριότητα, όπως τα χαλαρωτικά λουτρά, το μασάζ και οι ειδικές διατάξεις που βοηθούσαν στην αποφυγή τραυματισμών.

Ακόμη, το περιοδικό φιλοξενούσε απόψεις και μαρτυρίες ιατρών και φυσιοθεραπευτών, οι οποίοι ανέλυναν τα οφέλη της φυσικής δραστηριότητας και εξηγούσαν τις επιστημονικές αρχές που διέπουν τη σχέση μεταξύ αθλητισμού και υγείας. Σε ορισμένες περιπτώσεις, παρουσιάζονταν ιατρικές έρευνες που είχαν διεξαχθεί στο εξωτερικό και οι οποίες αποδείκνυαν ότι οι άνθρωποι που αθλούνταν τακτικά ζούσαν περισσότερα χρόνια και είχαν μειωμένο κίνδυνο εμφάνισης χρόνιων ασθενειών. Αυτού του είδους τα άρθρα συνέβαλαν στην ενίσχυση της επιστημονικής τεκμηρίωσης του ρόλου της άσκησης στην υγεία, διαμορφώνοντας έτσι μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για τη σημασία της φυσικής δραστηριότητας στη ζωή του ανθρώπου.

6.8 Η Γυναικεία Άσκηση

Η θέση της γυναίκας στον αθλητισμό στα τέλη του 19ου αιώνα αποτελούσε ένα θέμα που προκαλούσε έντονες συζητήσεις τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Το «Επιθεώρησης Ποδηλατική & Αθλητική της Ανατολής» δεν έμεινε αμέτοχο σε αυτόν τον διάλογο και αφιέρωσε αρκετές στήλες στη σημασία της σωματικής άσκησης για τις γυναίκες. Το περιοδικό αναγνώριζε ότι η γυμναστική και ο αθλητισμός μπορούσαν να προσφέρουν στις γυναίκες τα ίδια οφέλη που πρόσφεραν και στους άνδρες, προάγοντας τη σωματική και ψυχική υγεία.

Ιδιαίτερη σημασία δινόταν στην ποδηλασία ως μορφή άσκησης κατάλληλη για τις γυναίκες. Σε αρκετά άρθρα, οι συντάκτες του περιοδικού εξηγούσαν ότι το ποδήλατο δεν ήταν απλώς ένα αθλητικό μέσο, αλλά ένα εργαλείο χειραφέτησης, καθώς επέτρεπε στις γυναίκες να απολαύσουν την ελευθερία της κίνησης, να μετακινηθούν ανεξάρτητα και να ενισχύσουν τη φυσική τους κατάσταση. Παρόλο που υπήρχαν κοινωνικές αντιδράσεις στην εικόνα των γυναικών που κυκλοφορούσαν με ποδήλατα, το περιοδικό υποστήριζε ότι η ποδηλασία δεν επηρέαζε αρνητικά τη θηλυκότητα και δεν έβλαπτε την υγεία, όπως υποστήριζαν ορισμένοι συντηρητικοί κύκλοι. Επιπλέον, σε αρκετά άρθρα εξεταζόταν η κατάλληλη ένδυση για τη γυναικεία άθληση, καθώς το στενό και βαρύ ρουχισμό της εποχής καθιστούσε δύσκολη τη συμμετοχή των γυναικών σε σωματικές δραστηριότητες. Οι συντάκτες του περιοδικού υποστήριζαν την υιοθέτηση πιο άνετων και λειτουργικών ενδυμάτων, όπως ελαφριές φούστες και φαρδιά παντελόνια, που επέτρεπαν μεγαλύτερη ευκολία στην κίνηση.

Παρά τις προοδευτικές απόψεις του περιοδικού, ήταν σαφές ότι η γυναικεία άσκηση δεν είχε ακόμα γίνει αποδεκτή από το σύνολο της κοινωνίας. Ωστόσο, η «Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησις της Ανατολής» αποτέλεσε ένα από τα πρώτα έντυπα που τόνισε τη σημασία της σωματικής άσκησης για τη γυναίκα και συνέβαλε στην αλλαγή των αντιλήψεων σχετικά με τον ρόλο των γυναικών στον αθλητισμό. Έτσι, η αρθρογραφία του περιοδικού για τη γυναικεία άσκηση αντικατοπτρίζει τη μεταβατική περίοδο που διένυε η κοινωνία στα τέλη του 19ου αιώνα, όταν η γυναίκα άρχιζε σταδιακά να κατακτά τη θέση της στον χώρο του αθλητισμού, αμφισβητώντας τα καθιερωμένα στερεότυπα και διεκδικώντας την ισότιμη συμμετοχή της στη φυσική αγωγή.

Συζήτηση

Μία από τις πρώτες αναλύσεις μας αφορούσε τη δομή του περιοδικού, με έμφαση στις μόνιμες και εναλλασσόμενες στήλες που οργανώνουν το περιεχόμενό του. Μέσω αυτής της εξέτασης, καταλήξαμε ότι το περιοδικό είχε μια συστηματική δομή που εξυπηρετούσε την εύκολη πρόσβαση του αναγνωστικού κοινού στις βασικές θεματικές του. Η στήλη «Ποδηλασία και Αθλητισμός», για παράδειγμα, αποτελούσε τον κεντρικό άξονα της αρθρογραφίας, ενώ η «Γυμναστική και Φυσική Αγωγή» προσέφερε χρήσιμες οδηγίες και συμβουλές για τη βελτίωση της φυσικής κατάστασης των αναγνωστών. Η κριτική ανάλυση των στηλών αυτών αποδεικνύει ότι το περιοδικό είχε μια ξεκάθαρη αποστολή να εκπαιδεύσει το κοινό σε θέματα αθλητισμού και φυσικής άσκησης. Ωστόσο, αν και η δομή του περιοδικού ήταν καλά οργανωμένη, υπάρχει μια παρατήρηση ότι η ύλη του επικεντρωνόταν σε μεγάλο βαθμό στην ποδηλασία, αφήνοντας άλλα αθλήματα λιγότερο καλυμμένα. Αυτό το χαρακτηριστικό υποδεικνύει ότι το περιοδικό ήταν προσανατολισμένο περισσότερο στους ποδηλάτες και λιγότερο στους αθλητές άλλων ειδών, γεγονός που ενδεχομένως περιόριζε τη διείσδυση του σε ευρύτερα αθλητικά ακροατήρια.

Η ανάλυση των συνεργατών και των αρθρογράφων ανέδειξε την παρουσία σημαντικών προσωπικοτήτων της εποχής, όπως ο Ιωάννης Χρυσάφης και ο Α. Ξ. Τυπάλδος, οι οποίοι συνεισέφεραν σημαντικά στην ανάπτυξη της αρθρογραφίας και του περιεχομένου του περιοδικού. Μέσα από τις αναλύσεις των αρθρογράφων, επιβεβαιώνεται η συμβολή τους όχι μόνο στη διάδοση της αθλητικής παιδείας, αλλά και στην προώθηση κοινωνικών και εθνικών αξιών μέσω της άθλησης. Αξιολογώντας τη συνεισφορά των συνεργατών αυτών, είναι προφανές ότι το περιοδικό είχε ισχυρές συνδέσεις με τον *Ποδηλατικό Σύλλογο Αθηνών*, κάτι που προσέφερε θεσμική υποστήριξη και αύξησε την αξιοπιστία του. Ωστόσο, η κυριαρχία των ίδιων αρθρογράφων και οι περιορισμένες φωνές από άλλους τομείς της κοινωνίας ή των αθλημάτων περιορίζουν κάπως την πολυφωνία του περιεχομένου. Θα μπορούσε να υπάρχει μεγαλύτερη ποικιλία στη συνεισφορά αρθρογράφων από διαφορετικά αθλητικά υπόβαθρα και περιοχές, ώστε να αντικατοπτριστεί ένα ευρύτερο φάσμα απόψεων και εμπειριών.

Η προώθηση του αθλητισμού και της σωματικής άσκησης αποτέλεσε το κεντρικό στοιχείο της αποστολής του περιοδικού. Μέσα από τις αναλύσεις μας, φάνηκε ότι η

ποδηλασία αναδείχθηκε ως το κεντρικό άθλημα που προωθήθηκε τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Το περιοδικό έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην ενημέρωση για τη χρήση του ποδηλάτου, τη συμμετοχή σε αγώνες και τη διάδοση των οφελών της ποδηλασίας για την υγεία και την καθημερινή ζωή. Ωστόσο, αν και η ποδηλασία αποτέλεσε τον κύριο άξονα της προώθησης του αθλητισμού, δεν παραβλέφθηκε και η προώθηση άλλων αθλημάτων. Η «Γυμναστική και Φυσική Αγωγή» ήταν άλλη μία στήλη που εστίασε στην προαγωγή της άσκησης ως μέσου βελτίωσης της φυσικής και πνευματικής υγείας. Ο Ιωάννης Χρυσάφης, με τις συμβουλές και τις αναλύσεις του για τη γυμναστική, προώθησε τη φυσική αγωγή ως βασικό μέσο ανάπτυξης της νεολαίας, αναδεικνύοντας την αναγκαιότητα της σωστής προπόνησης για την καλλιέργεια όχι μόνο του σώματος αλλά και του χαρακτήρα. Ταυτόχρονα, παρατηρούμε ότι, αν και η γυμναστική καλύπτεται εκτενώς στο περιοδικό, άλλα αθλήματα, όπως η κολύμβηση, η ξιφασκία και η κωπηλασία, λαμβάνουν λιγότερη προσοχή. Αυτό ίσως αποτελεί μια αδυναμία του περιοδικού, καθώς περιορίζει τη δυνατότητα προσέγγισης ενός ευρύτερου κοινού που μπορεί να ενδιαφερόταν για άλλες μορφές άθλησης. Η προώθηση της ποικιλίας στον αθλητισμό θα μπορούσε να ενισχυθεί περαιτέρω μέσω της ενσωμάτωσης περισσότερων θεμάτων για λιγότερο δημοφιλή αθλήματα.

Ένα από τα πιο ενδιαφέροντα στοιχεία της ανάλυσης μας αφορά τη σχέση του περιοδικού με την εθνική ταυτότητα και την κοινωνική συνοχή. Το περιοδικό *Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησις της Ανατολής* συνέδεσε άρρηκτα την ποδηλασία, τη γυμναστική και άλλες αθλητικές δραστηριότητες με την ανάπτυξη της ελληνικής εθνικής ταυτότητας. Το περιοδικό προωθούσε την ιδέα ότι η συμμετοχή στον αθλητισμό συμβάλλει στην καλλιέργεια αρετών όπως η πειθαρχία, η αντοχή, και η ομαδικότητα, οι οποίες θεωρούνταν απαραίτητες για την πρόοδο του ελληνικού έθνους. Οι αρθρογράφοι του περιοδικού, ειδικά ο Χρυσάφης και ο Νικολόπουλος, συνέδεαν τη φυσική αγωγή με την καλλιέργεια ενός ισχυρού εθνικού φρονήματος. Η προώθηση της άσκησης στους νέους αναδεικνυόταν ως μέσο προετοιμασίας τους για τις εθνικές προκλήσεις της εποχής, καθώς η σωματική και ψυχική βελτίωση θεωρούνταν απαραίτητη για την υπεράσπιση του έθνους. Σε αυτό το πλαίσιο, ο αθλητισμός δεν παρουσιαζόταν απλώς ως ψυχαγωγία ή ατομική δραστηριότητα, αλλά ως συλλογική προσπάθεια που ενίσχυε την κοινωνική συνοχή και την εθνική αλληλεγγύη.

Μία ενδιαφέρουσα κριτική παρατήρηση σε αυτό το σημείο είναι ότι, ενώ το περιοδικό συνδέει σαφώς την άθληση με την εθνική ταυτότητα, η προσέγγισή του βασίζεται κυρίως στο ανδρικό πρότυπο άθλησης. Παρά την περιορισμένη κάλυψη της συμμετοχής των γυναικών στην άθληση, οι αναφορές στις αθλητικές δραστηριότητες των γυναικών είναι ελάχιστες και κυρίως εστιάζονται στη γυμναστική. Αυτό καταδεικνύει ότι το περιοδικό απευθυνόταν κυρίως σε άνδρες, παραλείποντας τη συμμετοχή των γυναικών στην ευρύτερη αθλητική κουλτούρα, κάτι που αποτελεί μια αδυναμία όσον αφορά τη συνολική κοινωνική συνοχή που επιχειρούσε να προωθήσει. Επιπλέον, η αναφορά στη συμμετοχή των Ελλήνων της διασποράς σε αθλητικές δραστηριότητες, όπως στους Πανιώνιους Αγώνες της Σμύρνης, ενισχύει τη σύνδεση του αθλητισμού με την εθνική ενότητα. Οι αθλητικές εκδηλώσεις λειτουργούσαν ως πλατφόρμες επικοινωνίας και ενδυνάμωσης των δεσμών μεταξύ των Ελλήνων της μητροπολιτικής Ελλάδας και της διασποράς. Ωστόσο, παρατηρείται μια έμφαση σε ελληνικές διοργανώσεις, με περιορισμένη κάλυψη άλλων πολιτιστικών ή εθνοτικών ομάδων, γεγονός που περιορίζει την ενίσχυση της συνολικής πολυπολιτισμικής κοινωνικής συνοχής.

Το περιοδικό, μέσω της αρθρογραφίας του, υπογράμμιζε συστηματικά τη σημασία της άσκησης ως μέσου κοινωνικής ανάπτυξης και ενδυνάμωσης της κοινωνικής συνοχής. Οι αρθρογράφοι προσέγγισαν την άσκηση όχι μόνο ως ατομική δραστηριότητα, αλλά ως ένα κοινωνικό φαινόμενο που συνέβαλε στη διαμόρφωση της κοινωνικής ταυτότητας και στη δημιουργία αλληλεγγύης μεταξύ των αθλητών και των πολιτών. Αυτή η κοινωνική διάσταση είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς αναδεικνύει τον αθλητισμό ως έναν μηχανισμό για την καλλιέργεια της συλλογικής ταυτότητας και την ενδυνάμωση των δεσμών μεταξύ των μελών της κοινότητας. Ακόμα, η κοινωνική διάσταση της άθλησης προβάλλεται κυρίως μέσα από το πρίσμα της ανδρικής συμμετοχής και των αθλητικών συλλόγων που αποτελούνται κυρίως από άνδρες. Η συμμετοχή γυναικών ή άλλων κοινωνικών ομάδων στην άθληση καλύπτεται ελάχιστα, γεγονός που περιορίζει την ικανότητα του περιοδικού να λειτουργήσει ως μέσο κοινωνικής ένταξης και προώθησης της ισότητας. Μια πιο ισότιμη προσέγγιση στη συμμετοχή των διαφόρων κοινωνικών ομάδων στον αθλητισμό θα μπορούσε να ενισχύσει τη συνολική κοινωνική συνοχή που το περιοδικό επιδιώκει να προωθήσει.

Συμπεράσματα

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι το περιοδικό *Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησις της Ανατολής* διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην καθιέρωση και διάδοση του αθλητισμού και της φυσικής άσκησης στην Ελλάδα στα τέλη του 19ου αιώνα. Από τον πλούτο των στοιχείων που μας προσφέρει, φαίνεται ότι αποτέλεσε ένα από τα πρώτα και πιο σημαντικά μέσα που συνέβαλαν συστηματικά στην καλλιέργεια αθλητικής κουλτούρας, προβάλλοντας παράλληλα τη σύνδεση της σωματικής άσκησης με τη διαδικασία συγκρότησης τόσο κοινωνικής όσο και εθνικής ταυτότητας. Δεν θα πρέπει επίσης να μας διαφεύγει το γεγονός ότι στην ύλη του περιοδικού λαμβάνει χώρο και η γυναικεία άθληση, γεγονός που φωτίζει μια διαφανόμενη ενίσχυσης της τάσης για αθλητική δραστηριοποίηση των γυναικών στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Η αγωνιστική συνύπαρξη ανδρών και γυναικών φαίνεται ότι θα οδηγήσει και στην ενίσχυση της δημόσιας παρουσίας τους και εντέλει στη σταδιακή τους χειραφέτηση.

Είναι διεργασίες που συντελούνται σε μια περίοδο κατά την οποία η γυμναστική αποκτούσε ολοένα και μεγαλύτερη σημασία για την ελληνική πολιτεία. Ενώ έναυσμα για το εκδοτικό αυτό εγχείρημα φαίνεται ότι αποτέλεσε η τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας το 1896, γεγονός που θεωρείται καταλυτικός παράγοντα για την ίδρυση αθλητικών συλλογικοτήτων, την εμφάνιση νεωτερικών σπορ αλλά και τη θεσμική κατοχύρωση της Γυμναστικής στην ελληνική εκπαίδευση. Ενδιαφέρον είναι, επίσης, το γεγονός ότι το περιοδικό αποτέλεσε χώρο έκφρασης ποικίλων νεωτερικών αντιλήψεων, όπως φαίνεται από την ποικίλη ύλη του, αλλά και βήμα δημόσιου διαλόγου, αν λάβουμε υπόψη τις ιδιότητες των αρθρογράφων του.

Ο *Ποδηλατικός Σύλλογος Αθηνών*, ο εκδότης του περιοδικού, αποτέλεσε ένα από τα πρώτα σωματεία που καλλιεργήσαν τις νέες αθλητικές δραστηριότητες ενώ το περιοδικό αποτέλεσε ένα μέσο δημόσιου λόγου και επικοινωνίας του Συλλόγου τόσο με τα μέλη του όσο και με τον ευρύτερο κοινωνικό χώρο. Κεντρικός άξονας του περιοδικού υπήρξε η προώθηση της ποδηλασίας ως σύγχρονου σπορ, επενδυμένου με νεωτερικούς συμβολισμούς. Από τη μελέτη της αρθρογραφίας του περιοδικού αναδεικνύεται το γεγονός ότι το ποδήλατο ως καινοτομία της εποχής, προσέλκυσε τις εύπορες αστικές τάξεις που αφενός επιθυμούσαν τη διάκριση και αφετέρου αναζητούσαν νέους τρόπους κοινωνικής συναναστροφής.

Η έκδοση του περιοδικού φαίνεται ότι στηρίζεται στην ύπαρξη ενός σημαντικού αριθμού φιλάθλων, και μάλλον όχι μόνο μελών του Συλλόγου, που έχουν τη διάθεση αλλά και τη δυνατότητα να αγκαλιάσουν τα νεωτερικά σπορ, αλλά και να ενστερνιστούν το ιδεολογικό πλαίσιο με το οποίο αυτά επενδύονται. Η παρουσία των νεωτερικών σπορ στην ύλη του περιοδικού, όπως για παράδειγμα: της ποδηλασίας και του αυτοκίνητου, της κωπηλασίας και της ιστιοπλοΐας, του χόκεϋ, του ποδοσφαίρου, της αγωνιστικής ιππασίας αλλά και του εκδρομισμού, αναδεικνύουν μια διαδικασία μιμητικής εισαγωγής δυτικών προτύπων, άμεσα συνδεδεμένων με την έννοια της προόδου και του εκσυγχρονισμού.

Παράλληλα, ανιχνεύονται, διεργασίες εισαγωγής νέων αντιλήψεων αλλά και συγκρότησης ενός νέου τρόπου ζωής και ενός νέου κώδικα ψυχαγωγίας, που εντάσσει τα σπορ στην κοινωνικότητα της αστικής τάξης. Η γυμναστική και τα σπορ θεωρούταν ότι καλλιεργούσαν τη σωματική ευρωστία και το χαρακτήρα των ασκούμενων ενώ συνέβαλαν στην εμπέδωση των νέων αξιών του «φιλαθλητισμού» από τους θεατές. Το περιοδικό διαδραμάτισε, επίσης, σημαντικό ρόλο στην εμπέδωση αυτών των αξιών καθώς και στην επικοινωνία μεταξύ των διαφόρων αθλητικών συλλογικοτήτων, με άρθρα που εστιάζουν στην άμιλλα και τις επιδόσεις των αθλητών σε διάφορες αθλητικές διοργανώσεις. Αξίζει, τέλος, να αναφέρουμε ότι συχνά στα άρθρα του περιοδικού η γυμναστική και τα σπορ, εκτός από φορείς των αξιών της αστικής τάξης, συνδέονται με τις ηθικές στάσεις των ανερχόμενων μεσαίων στρωμάτων και συναρτώνται με την εθνική ακμή και υπεροχή.

Εν κατακλείδι, το περιοδικό *Ποδηλατική και Αθλητική Επιθεώρησις της Ανατολής* αποτέλεσε ένα φιλόδοξο εγχείρημα του μεγαλοαστικού φίλαθλου κοινού της Αθήνας που συνέβαλε στην προώθηση της ιδέας της Γυμναστικής και του Αθλητισμού, ως στοιχεία του ελεύθερου αστικού χρόνου και ως εκ τούτου στην προβολή της κοινωνικής ιδιαιτερότητας των ασκούμενων, που συνδέονταν με την έννοια του ερασιτεχνισμού και του νεωτερισμού.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Αδάμας, Β. (1896). «Το ποδήλατον εν Ελλάδι. Σύντομος Επιθεώρησις». Στο Γεώργιος Κασδόνης, - Γεώργιος Δροσίνης, *Νέα Ελλάς: εικονογραφημένον εθνικόν ημερολόγιον κατ' έτος εκδιδόμενων: έτος δεύτερον 1896*, Εν Αθήναις, 473-478.
- Γιαννιτσιώτης, Γ. (2004). «Αστικός χώρος και εθνική αυτοπαρουσίαση». Στο Χριστίνα Κουλούρη (επιμ.-εισ.) *Αθήνα, πόλη των Ολυμπιακών Αγώνων 1896-1914*. Αθήνα: Διεθνής Ολυμπιακή Ακαδημία, σ. 237-295.
- Δρούλια, Λ., & Κουτσοπανάγου, Γ. (Επιμ.). (2008). *Εγκυκλοπαίδεια του ελληνικού τύπου, 1784-1974: Εφημερίδες, περιοδικά, δημοσιογράφοι, εκδότες*. Τόμος Α', Αθήνα: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών.
- Ελίας, Ν., & Ντάνινγκ, Ε. (1998). *Αθλητισμός και ελεύθερος χρόνος στην εξέλιξη του πολιτισμού* (επιμ.-εισ. Π. Κυπριανός). Αθήνα: Δρομέας.
- Ζαϊμάκης, Γ. (2010). *Εργοτέλης 1929-2009: Ψηφίδες της κοινωνικής και αθλητικής ιστορίας ενός φιλοπρόοδου σωματείου*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Ζαϊμάκης, Γ., & Κοταρίδης, Ν. (επιμ.). (2013). *Ποδόσφαιρο και κοινότητες οπαδών*. Αθήνα: Πλέθρον.
- Ζαϊμάκης, Γ., & Φουρναράκη, Ε. (επιμ.). (2015). *Κοινωνία και αθλητισμός στην Ελλάδα: Κοινωνιολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Καποδίστριας, Α. (2003). «Πρόχειροι πατριώται: ο σωματικός πολιτισμός της γυμναστικής και των αγώνων στην Ελλάδα του 19ου αι.». *δοκίμες*, τ.11-12/2003:269-313.
- Κουλούρη, Χ. (1997). *Αθλητισμός και όψεις αστικής κοινωνικότητας. Γυμναστικά και αθλητικά σωματεία 1870-1922*. Αθήνα: Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας.
- Κουλούρη, Χ. (επιμ.) (2004). *Αθήνα, πόλη των Ολυμπιακών Αγώνων (1896-1906)*. Αθήνα: Διεθνής Ολυμπιακή Ακαδημία.
- Κουλούρη, Χ., & Γεωργιάδης, Κ.(επιμ.) (2011). *Η Διεθνής Ολυμπιακή Ακαδημία: Ιστορία ενός Ολυμπιακού θεσμού*. Αθήνα: Διεθνής Ολυμπιακή Ακαδημία.
- Κουμαριανού, Αικ. (2005). «Ιστορική διαδρομή του ελληνικού Τύπου, 1780-1922». Στο Λουκία Δρούλιο (επιμ.) *Ο Ελληνικός Τύπος: 1784 ως σήμερα*. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις. Πρακτικά Διεθνούς Συμποσίου, Μάιος 2002. Αθήνα: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, σ.55-62.
- Λεάνδρος, Ν. (2000). *Πολιτική Οικονομία των ΜΜΕ. Η αναδιάρθρωση της βιομηχανίας των Μέσων στην εποχή της πληροφοριακής επανάστασης*. Αθήνα: Καστανιώτης.

- Μπαλτά, Ν. (2005). «Η εξέλιξη της ειδησεογραφίας στις ελληνικές εφημερίδες τον 19ο αιώνα (1830 κ.ε.)». Στο Λουκία Δρούλιο (επιμ.) *Ο Ελληνικός Τύπος: 1784 ως σήμερα. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις*. Πρακτικά Διεθνούς Συμποσίου, Μάιος 2002. Αθήνα: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, σ.63-70.
- Μπασάντης, Δ. (2008). *Σπορ και ΜΜΕ*. Αθήνα: εκδ. Οδυσσέας.
- Πηλείδης, Φ. (1999). *Ο ρόλος των ΜΜΕ στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης*. Πτυχιακή Εργασία, Μεσολόγγι: ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας.
- Τσιώλης, Γ. (2016). «Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων: διλήμματα, δυνατότητες, διαδικασίες», στο: Γ. Πυργιωτάκης, Χρ. Θεοφιλίδης (επιμ.), *Ερευνητική μεθοδολογία στις κοινωνικές επιστήμες και στην εκπαίδευση. Συμβολή στην επιστημολογική θεωρία και την ερευνητική πράξη*, Αθήνα: Πεδίο, 473-498.
- Τσιώλης, Γ. (2016). «Θεματική ανάλυση ποιοτικών δεδομένων». Στο Γ. Ζαϊμάκης (επιμ.), *Ερευνητικές Διαδρομές στις Κοινωνικές Επιστήμες. Θεωρητικές – Μεθοδολογικές Συμβολές και Μελέτες Περίπτωσης*. Πανεπιστημίου Κρήτης, Εργαστήριο Κοινωνικής Ανάλυσης & Εφαρμοσμένης Κοινωνικής Έρευνας.
- Τσούμας, Α. (2016). *Η Γυμναστική στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Από τις σωμασκίες στη σωματική αγωγή (1834-1936)*. Πάτρα: Opportuna.
- Τσούμας, Α. (2025). «Η Ποδηλασία στην Ελλάδα στο μεταίχμιο 19ου -20ου αιώνα: Άθληση και Αναψυχή». *Αθλητισμός και Τουρισμός*, ειδικό τεύχος περιοδικό *Αθλητισμός και Κοινωνική Έρευνα*, τ.3: 1-30 (υπό έκδοση).

Ξένη

- Braun, V. & V. Clarke, (2012). “Thematic analysis” στο: H. Cooper (επιμ.), *APA Handbook of Research Methods in Psychology*. Ουάσιγκτον: American Psychological Association, 51-77.
- Georgiadis, K. (2003). *Olympic Revival: The Revival of the Olympic Games in Modern Times*. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.
- Guttmann, A. (2002). *The Olympics: A history of the modern games*. Urbana: University of Illinois Press.
- Herlihy, D. V. (2004). *Bicycle: The history*. New Haven: Yale University Press.
- Holt, R. (2008). *Sport and the British. A Modern History*. Oxford University Press.
- Mandell, R. (1987). *The Nazi Olympics*. Chicago: University of Illinois Press.
- Pfister, G. (2010). “Women in sport – gender relations and future perspectives”. *Sport in Society*, v.13, n. 2 (March 2010): 234-248.
- Polley, M. (2007). *Sport History: A Practical Guide*. New York: Palgrave Macmillan.

ΜΙΧΑΗΛ- ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΕΛ ΚΟΛΙ: *ΤΟ ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΈΝΤΥΠΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: Η ΠΟΔΗΛΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ (1898-1899)*

Riordan, J., & Krüger, A. (ed.) (1999). *The International Politics of Sport in the Twentieth Century*. London and New York: Routledge.

Ritchie, A. (1975). *King of the road: An illustrated history of cycling*. London: Ten Speed Press.

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.